Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT פרייז 30 גראָשען

הײנט 16 זייטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 205/1500	לאָדז, פרייטאָג, טו אלול תרפ"ח	זעקסטער יאָהרגאַנג	Łódź, Piątek 31 sierpnia 1928 r.

אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּיעטריקאָווער 21, טעל. 24-71 | Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71.

בעקאַנטמאַכונג.

מיר טיילען העפליך מיט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז דינסטאַג, דעם 4-טען סעפּטעמבער 1928

ערעפענען מיר אַ פיליע פון אונזער פעלץ-וואַרען-געשעפט אויף פּיעטריקאָווער 165, טעל. 17-75

און עמפּפעהלען צום איצטיגען סעזאָן אַ רייכען אויסוואַהל פון אַלעראַרט פעלץ-וואַרען צו צוגענגליכע פרייזען און גינסטיגע בעדינגונגען.

מיט אַכטונג

B-cia F. i J. PIETRUSZKA

דער בוי-קאָמיטעט

פון דער ישיבה „בית-ישראל" —לאָדז— שוו.-יאַקובאַ 12

בעט זעהר די אַלע, וועלכע ווילען האָבען אַ חלק אין דעם הייליגען בנין און ווילען שפּענדען צום אויפבוי פון דער ישיבה הקדושה „בית ישראל", וואָס ווערט איצט געבויט אויפ'ן נאָמען פון אלעקסאַנדרער רבי זצ"ל כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל ישמח ישראל זי"ע, זאָלען זיך ווענדען ביים ברודער פון אדמו"ר שליט"א מאלכסנדר הר' אברהם חיים שליט"א דאַנציגער פּיעטריקאָווער 18, טעל. 7-19, וואו עס ווערען טעגליך אָנגענומען שפּענדען.

מיט אַכטונג דער בוי-קאָמיטעט.

Dr. Krausch

פּיעטריקאָווער 86

ספּעציאַליסט פאַר אויגענקראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט.

DR. med. DONCHIN

מאָניושקי 1 MONIUSZKI 1, טעלעפאָן 9-97.

ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגענקראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט קיין פּוילען.

נעמט אָן טעגליך פון 10—1 מיטאָג און פון 4—7 נ.מ. זונטאָג פון 10 ביז 1 בייטאָג.

בעקאַנטמאַכונג.

איך מאַך בעקאַנט די געעהרטע קונדשאַפט, דאָס איך בין צוריקגעקומען פון אויסלאַנד וואו איך האָב מיך פערזעהען מיט די נייעסטע

הערבסט- און ווינטער-מאָדעלען

פאַר מיין שוין גוט-רענאָמירטען הערען-שניידער-אַטעליער

די פּראַצאָווניע איז שוין טעטיג.

מיט אַכטונג

H. MILNER, Łódź

38 Piotrkowska 38,

Tel. 19-95.

בעמ.: כ'בעזיץ שוין אויף לאַגער די נייעסטע אינגלענדישע און אויסל. סחורות.

Gimnazjum Humanistyczne Męskie I. Kacenelson

Cegielniana 28, tel. 51-79

עס ווערען אָנגענומען שילער אין אַלע קלאַסען.

פאַר אַביטוריענטען פון פאָלקס שולען און פאַר שילער פון די העכערע קלאַסען (5-טען און 6 טען) וועלען געמאַכט ווערען צייטווייליגע ערלייכטערונגען בנוגע די העברעאישע לימודים.

עס ווערען אויך אָנגענומען קינדער פון 4 יאָהר אָן אין אונזער ערשטען גן-ילדים (פרעבעל-שולע) אונטער דער לייטונג פון דער העברעאישען בעוו. פּעדאַגאָגין ש. קאַצענעלזאָן-פיינשטיין

מיט איינשרייבונגען זיך ווענדען אין דער קאַנצעלאַריע טעגליך פון 11 ביז 2 בייטאָג און פון 5 ביז 7 אָוונד.

די דירעקציע.

מאַסאַזש- און הייל-גימנאַסטיק-שולע און קאַבינעט

פון דר. מעד.

ב. שמירגעלד

צעגעלניאַנע 6, טעל. 51-89

[illegible]

עמפּפאַנג פון 3—5 נאָכמ.

Dr. J. Lipszyc

Lipowa 36, tel. 74-94

(róg 6-go Sierpnia)

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען נעמט אָן פון 9—10 פאַרמיטאָג און פון 3—5 נאָכמיטאָג.

740

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג, אַז זונטאָג, דעם 2 סעפּטעמבער ד. י. (י"ז אלול) קומט פאָר אין דער באַלוטער שוהל, זגערזשער 27

אַ גראַנדיעזע סיום-פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פון אַ גרויסען כאָר און אָרקעסטער.

מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען פערשידענע רעדנער.

בעמערקונג: פרויען ווערען געבעטען צו קומען נייהען מוצאי שבת קודש און זונטאָג.

מ'בעט די מענער, אַז זיי זאָלען קומען שרייבען אותיות און פרויען זאָלען קומען נייהען די יריעות.

דער קאָמיטעט.

ס'ווערען געזוכט

ענערגישע אַגענטען-אַקוויזיטאָרען צו אַנ'ערנסטע געזעלש. פערלאַג'ס אונטערנעהמונג אין דער פּוילישער און יודישער שפּראַך. אָפּערטען אונטער „אלבום" אין דער אַדמיניסטראַציע.

פּענסיאָנאַט „עלבינגער"

לאַסק — WEWIÓRCZYŃ

אין וואַלד—נעמט אָן געסט אויף ראש-השנה, יום-כפור און סוכות

ערשטקלאַסיגע קיך. אַ ספּעציעלער מנין אויפ'ן אָרט.

אינפאָרמאַציעס אין לאָדז ביי ה' עפּשטיין קאַמיענאַ 1. 259

וויכטיג פאַר די איינוואוינער

פון שייבלערס, גייערס-ראַיאָן און ווידזעוו.

איך מאַך בעקאַנט, אַז איך האָב ערעפענט אַ ביטשריפטען-ביוראָ

אויף דער קילינסקי-גאַס 126, פראָנט-לאָדען

און ערלעדיג פּינקטליך און רעיעל אַלערליי געריכטס- און שטייער אַנגעלעגענהייטען, ביטעס, רעקורסען, אַדוואָלאַניעס, אַפּעלאַציעס, איבערזעצונגען, שותפות-אַקטען ווי אויך וועגען דער אַמנעסטיע.

אכטונגספאל

רעכטס קאָנסולענט J. BIGELAJZEN

עס ווערט געזוכט

אַ דאַמען-שניידער

געזעלען צו שטיק אַרבייט פון זאָפאָרט ביי פּרייס, צעגעלניאַנאַ 71.

8-קל. רעליגיעזע גימנאַזיע

תורה ודרך ארץ

„בית אולפנא"

לאָדז, צעגעלניאַנאַ 60

מאַכט בעקאַנט, אַז שילער ווערען אָנגענומען טעגליך פון 10 ביז 1 מיטאָג אין קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום.

בעמערקונג: פאַר פעהיגע שילער פון פאָלקס-שולען בעדייטענדע הנחות.

די דירעקציע.

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז געשטאָרבען אין עלטער פון 60 יאָהר אונזער ליבע און נישט פערגעסענע מוטער, שוויגערמוטער, גרויסמוטער שוועסטער און טאַנטע

פייגה אשת ר' וואלף זאַנדבערג נ. ע

די לויה קומט פאַר היינט פרייטאָג, ט"ו אלול תרפח 12 אַ זייגער מיטאָג פון טרויער-הויז ווסכאָדניאַ 20, וועגען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיעפטרויערנדע הינטערבליבענע.

'CA

„דער רויטער טײַוועל"

דראַמע פֿון לעבען פֿון דער רוסישער עמיגראַציע, אַרומגערינגעלט מיט אַ קאָמפּליצירטער מאַכינאַציעס-נעץ פֿון די כּאָוו. אַגענטען.

'מיערע!
'געדן א. נ.:
שעהנהייטען

Suzy Vernon i Michał Bohnen

פּערפֿעקטעליכט אַ געשיכטע פֿון אַ שעהנער רוסישער פֿירשטין אין די בלוטיגע נעגעל פֿון אַ צווילדעוועטען מאַטראָ
...ק, וואָס הערשען אין די סאָוויעטישע האַנדעלס-מיסיעס, וואָס זענען אַ לאַבירינט פֿון פֿערברעכענס און לאַפּוּבקע.

∴ שפּאַנענדע סצענעס. ∴ פֿאַסצינירענדער געיעג פֿון אַן אַעראָפּלאַן מיט אַן אויטאָ.

...יסע סענסאַציע, וואָס איז דעמאָנסטרירט געוואָרען אויף אַלע אייראָפּעאישע עקראַנען.

אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פֿון ה' ל. קאַנטאָר.

רער לעהר-אַנשטאַלט

„דרכי נעם"

לאָדז, קילינסקי 50, טעל. 35-26

מאַכט בעקאַנט, אַז ס'זענען נאָך פֿערבליבען עטליכע פֿרײַע פּלעצער אין די מחלקות ד' ה' ו' ז' און מתיבתא.

שילער ווערען אָנגענומען אין דער קאַנצעלאַריע יעדען טאָג פֿון 9 ביז 2 מיטאָג און פֿון 4 ביז 7 נאָכמיטאָג.

די למודים הויבען זיך אָן י"ז אלול הבע"ל (2 וואָשעשיען 1928).

די לייטונג.

דער פֿעראײן פֿאַר יודישע פֿאָלקס-שולען און פֿאָרשול-ערציהונג
(צעגעלניאַנאַ 75)

איז מודיע, אַז פֿון דעם נײַעם שול-יאָהר 1928/29 ווערט געעפֿענט ווערען

אַ העברעאישער

אויפֿ'ן נאָמען פֿון

גן-ילדים שלום-עליכם

דער „גן-ילדים" וועט געפֿיהרט ווערען לויט די פֿאָדערונג פֿון דער מאָדערנסטער פּעדאַגאָגיק און וועט שטעהן אונטער דער לייטונג פֿון אַ קוואַליפֿיצירטער פֿרעבעליסטין.

אײַנשרײַבונגען טעגליך פֿון 9—1 אין דער קאַנצעלאַריע פֿון „גן-ילדים" צעגעלניאַנאַ 75, טעל. 34-13.

הנהלות הגמנסיות

של החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז

מודיעות, כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:

בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים, מגיסטרצקה 21
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים, מגיסטרצקה 22
בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 7
בשעות העבודה.

אל המכינה אס מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים וחצי ומעלה בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 7.

788

דער פֿעראײן פֿאַר יודישע פֿאָלקס-שולען און פֿאָרשול-ערציהונג
לאָדז, צעגעלניאַנאַ 5.

איז מודיע, אַז פֿון'ם נײַעם שול-יאָהר, 1928/29 האָט ער איבערגענומען אין זײַן רשות די שולע „יבנה" צעגעלניאַנאַ 75, וועלכע ער וועט פֿיהרען צוזאַמען מיט דער העברעאישער שולע אויפֿ'ן נאָמען פֿון שלום-עליכם אַלס

אַ 7-קלאַס. העברעאישע קאָעדוקאַציאָנס-שולע

דאָס בעזוכען די שולע בעפֿרײַט פֿון שול-צוואַנג.

אײַנשרײַבונגען טעגליך פֿון 9—1 מיטאָג, צעגעלניאַנאַ 75, טעל. 34-13.

צענטר. קליינהענדלער-פֿעראײן

(זאַוואַדזקאַ 5).

מיר מאַכען בעקאַנט אַלע אונזערע מיטגלידער, אַז שבת דעם 1. סעפּטעמבער פּינקטליך 8 אַ זייגער אָוונד קומט פֿאָר אין פֿאָלקס-הויז זאַוואַדזקאַ 5

די פֿייערליכע עפֿענונג

פֿון דער גמילת-חסדים-קאַסע בײַם צענטראַלען קליינהענדלער-פֿעראײן

צו וועלכע מיר פֿאָדערען אויף אַלע מיטגלידער פֿון אונזער פֿעראײן צו נעהמען אַנטייל אין די פֿייערליכקייט.

די פֿערוואַלטונג

אַ לינקס-מאַשין

אין אַ גוטען צושטאַנד פֿאַר שטעפּערס צו פֿערקויפֿען.
צו ערפֿאַהרען בײַ
גאָלדבערג
זאַוואַדזקאַ 10. 467

עס ווערט געזוכט

מיידלעך צו נייהען סוויטערס

זיך מעלדען בײַ י. גאַציאַל
זאַוואַדזקאַ № 9. 946

25

צו דער זילבערנער האָכצייט פֿון אונזער ליבען שוואָגער

ישראל בארענשטיין און זײַן ליבע פֿרוי

וועלכע איז פֿאָרגעקומען דעם 28-טען אויגוסט 1928

גלײַכצײַטיג צו דער פֿערלאָבונג פֿון זייער ליבע טאָכטער **סאַלאַ באַרענשטיין** מיט ה' **יאַקוב זאַנדבערג** וועלכע איז פֿאָרגעקומען דעם 16-טען אויגוסט 1928

ווינשען מיר מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפֿט

פֿאַמיליע ווײַנטרויב.

מזל טוב!

אונזער פֿרײַנד ה' ישראל באַרנשטיין און פֿרוי צו זייער זילבערנע חתונה גלײַכצײַטיג צו דער תנאים פֿון זייער ליבע טאָכטער סאַלאַ מיט הערען יאַקוב זאַנדבערג, וועלכעס איז פֿאָרגעקומען זונטאָג דעם 26 8 ווינשט פֿיל גליק און נחת

פּנחס זאַנענבערג און פֿאַמיליע.

סאַלאַ קאַנטאָר שיע זאַנדבערג

פֿערהייראַט

לאָדז, 29 אויגוסט 1928.

צו דער חתונה פֿון אונזער קוזין און פֿרײַנד

ה' **יהושע זאַנדבערג**

מיט פֿרל. **סאַלאַ קאַנטאָר**

גראַטולירען הערצליך און ווינשען אַ גליקליכע צוקונפֿט.

עמנואל זאַנדבערג און פֿאַמיליע
י. אײַנפֿעלד און כּלה.

צו דער האָכצײַט פֿון פֿרײַלין

סאַלאַ קאַנטאָר

מיט ה' **יהושע זאַנדבערג**

ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפֿט און אַ צופֿרידען צוזאַמענלעבען.

דאָס פּערסאָנאַל
פֿון דער פֿירמאַ קאַנטאָר אין לאָדז.

סאַלאַ באַרנשטיין יאַקוב זאַנדבערג

פֿערלאָבט.

לאָדז, אין אויגוסט, 1928

צו דער פֿערלאָבונג פֿון אונזער ברודער

ה' **יאַקוב זאַנדבערג**

מיט פֿרל. **סאַלאַ באַרנשטיין**

ווינשען מיר פֿיל גליק און עוויגע צופֿרידענהייט.

ברידער: פּנחס, שיע, בעריעק, משה.

צו דער פֿערלאָבונג פֿון מײַן שוואָגער און ברודער

ה' **יאַקוב זאַנדבערג**

מיט פֿרל. **סאַלאַ באַרנשטיין**

ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל טוב און עוויגעס גליק

פֿרימערמאַן, פֿרוי און קינדער.

Z okazji zaręczyn
p. **SALI BORNSZTAJNÓWNY**
z p. **JAKÓBEM ZANDBERGIEM**
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości

Szyjek Zandberg z Żoną

סוויטער-נייהערינס

און אַ מאַשינערין ווי אויך לערן-מיידלעך ווערען געזוכט
בײַ ג. מיגדאַל, נאַוואַ 17.

תודה וברכה.

איך דריק דאָ מיט אויס מײַן טיפֿסטען דאַנק דעם אינהאַבער פֿון גימנאַזיום

ה' ל. שאַקין

וועלכער האָט מיך ערצויגען אין זײַן גימנאַזיום וואו איך האָב אינדי 8 טע קלאַס בעקומען מײַן מאַטורע-צייגניש

יוסף ראָזענבערג
זאַוואַדזקאַ 8.

פּענסיאָנאַט

פֿרידמאַן אויף ווישניאָווא-גורא

איז טעטיג איבער די ימים-טובים
עס ווערען אָנגענומען געסט
צו צוגענגליכע פּרײַזען.

— צו ערפֿאַהרען אויפֿ'ן אָרט. —

יודישער פּראָפֿ. מאַגאַזין-שנײַדער-פֿעראײן
אַלעע 1-מער מאַי 2.

אַכטונג, מענער-מאַגאַזין-שנײַדער!

זונטאָג, דעם 2 טען סעפּטעמבער. 8 אַ זייגער אָוונד קומט פֿאָר

אַ בעריכטס-פֿערזאַמלונג

פֿון דער קאָנפֿערענץ מיט די קאָנפֿעקציאָנערען.

צוליב דער וויכטיגקייט פֿון דער פֿערזאַמלונג טאָר קיינער נישט פֿעהלען.

אָרגאַניזיר-קאָמיסיע פֿון מענער-מאַגאַזין.

צוליב אַ ליקווידאַציע

פֿון אַ היטעל-פֿאַבריק קומט פֿאָר אַ גרויסער

אויספֿערקויף

פֿון היטלען און הוטן

בײַ **שוואַרצמאַן** נאַרוטאָוויטש 42

שוינט אייער געלד!

צו וואָס זאָלט איהר אַוועקוואַרפֿען אײַערע אַלטע היטען, אַז פֿאַר **2.50 זל.**

ווערט איבערגעאַרבייט און איבערפֿאַסאָנירט אַלע אַרט מענער, און דאַמען-קאַפּעלושען לויט די נײַעסטע מאָדעלען און פֿאַסאָנען. פֿון גאָר אַלט ווערט געמאַכט גענצליך נײַ. בעדענקט די אַדרעס: ש. וואָזשעל, פּולנאָצנאַ 20, בעמערקונג: גלײַכצײַטיג בעקומט איהר אין גרויסען אויסוואַהל אַלע אַרט מענער און דאַמען קאַפּעלושן צו זעהר ביליגע פּרײַזען. קומט איבערצײַגט אײַך.

בזה הנני מביע את השתתפותי לחברי **אברהם אורבאך** בצערו הגדול למות עליו אביו היקר אשר הצטין במדותיו הנעלות

נ"ע

ישכר בנימין

ימצא נחומים בין שאר אבלי ציון וירושלים.

שלמה העלפּגאָט

געעפנט די סעסיע פון פעלקער=ליגע=ראט

נ ע נ ף, 30. (א. ה.) היינט איז געעפענט גע־וואָרען די הערבסט סעסיע פון דער פעלקער־ליגע ראַט. דעם פאָרזיץ פיהרט דער פינלענדישער אויסערן־מיניסטער פראָקאָפּע. אין אנהויב האָט דער ראַט בע־שלאָסען אַרויסצושיקען צו טשעמבערלען און שטרע־זעמאַנען רעפּעשען מיט אַ וואונש פון שנעלער ער־האַלטונג. דער ענין פון די אונגאַרישע אָפּטאַנטען וועט אַרומגערעדט ווערען אויף דער דינסטאָג׳דיגער אָדער מיטוואָכדינער זיצונג פון ראַט, דאַגעגען די פראַגע פון דער שול פראַגע אין אויבערשלעזיען וועט בעטראַכט ווערען שוין מאָנטאָג.

לאָ נ ד אָ ן, 30. (א. ה.) היינט פריה איז טשעמ־בערלען אַרויסגעפאָהרען קיין ליווערפּול כדי דורכצו־מאַכען אַ לענגערען ים־רייזע כדי צו ראַטעווען זיין געזונד. אויפ׳ן וואָקזאַל איז דער מיניסטער אַרויס זעהר לאַנגזאַם אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן האַנט פון זיין יונגערען זוהן. אין וואַגאָן איז ער ממש אַריינגעטראָ־גען געוואָרען.

מיט טשעמבערלענען פאָהרען מיט די פרוי און דער יונגערער זון.

לאָ נ ד אָ ן, 30. (א. ה.) דער אויסערן־מי־ניסטער טשעמבערלען איז אָפּגעשוואומען קיין סאַן פראַנציסקאַ, פון דאָרט וועט ער פאָהרען קיין וואַנ־קאָווער און פון דאָרט ווייטער קיין מאָנטעוויעדעא, זיין רייזע וועט דויערן 10 וואָכען.

א שרפה אין אנדזשעיעוו
פון א דונער בעת׳ן נעכטיגען געוויטער

(א. ה.) אַרום 8 אין אָוונער האָבען זיך אין שטאָט פערשפּרייט קלאַנגען, אַז אַ דונער האָט צוויי מאָל געטראָפען די באַהדלאַגערען אין קאָלושקי. די לאָדזער פייערלעשער זענען באַלד אַהין אַרויס־געפאָהרען.

ס׳האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער קלאַנג איז ניט געווען קיין ריכטיגער פון די דונערען האָ־בען זיך אָנגעצונדען 2 פויערים הייזלעך אין אַנד־זשעיעוו, וואוהין ס׳זענען באַלד אַרויסגעפאָהרען די לאָדזער פייערלעשער. ביידע הייזלעך האָבען אָפּ־געברענט.

מעלדונגען.
ציוניסטישע אַרבייטס = פּאַרטיי התאחדות.

מאָרגען שבת דעם 1. סעפּטעמבער פּינקטליך 7 אָוונער קומט פאָר אַ חברים־פערזאַמלונג אויף וועלכע ס׳וועלען ווערען בעהאַנדעלט פערשידענע וויכטיגע פראַגען. אַלע חברים ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען.

התאחדות און די קראַנקען־קאַסע וואַהלען.

אויף די לעצטע זיצונג פון די פערוואַלטונג פון די ציוניסטישע אַרבייטס־פּאַרטיי התאחדות איז בע־שלאָסען געוואָרען צו שאַפען אַ קאָמיטעט צו די וואַהלען פון די קראַנקען קאַסע די ערשטע זיצונג קומט פאָר דינסטאָג דעם 4. סעפּטעמבער.

העברעאישע אָוונט קורסען התחיה ביים התאחדות.

צום נייעם שול־יאָהר ווערען צוריק געעפענט די העברעאישע אָוונט קורסען „התחיה" פאַר דער־וואַקסענע, וועלכע עגזיסטירען שוין 12 יאָהר אין אונזער שטאָט אויף די קורסען ווערט געלערנט העב־רעאישע שפּראַך תנך יודישע געשיכטע פּאַלעסטינע גראַפיע אַלט־נייע העברעאישע ליטעראַטור א. אז. וו. צוליב דעם וואָס פון נייעם שול־יאָהר וועלען זיך די קורסען געפינען אין אַ נייעם בעקוועמען לאָקאַל קומען די איינשרייבונגען פאָר צייטוויילינג אין קאַנצע־לאַריע פון התאחדות שיענקעוויטשא 3.5 צווישען 10—7.
829

ביבליאָטעק א. נ. פו א. ד. גורדון.

די ביבליאָטעק־קאָמיסיע מאַכט בעקאַנט, אַז ס׳איז צוגעקומען א גרויסע צאָהל ביכער פון די נייעסטע העברעאישע און יודישע אויסגאַבען: די ביבליאָטעק בעזיצט 4500 ביכער: אין העברעאיש, יודיש, פּויליש און דייטש. דער חודש־אָבצאָהל איז אַ מינימאַלער. ספּעציעלע הנחות פאַר אַרבייטסלאָזע און שילער. די ביבליאָטעק איז טעטיג 4 מאָל וועכענטליך: זונטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג און שבת פון 7—9 אָוונער.
529

ציוניסטען = רעוויזיאָניסטען = פערבאַנד אין לאָדז אַלעע 1. מאַי 16 פראָנט 2. שטאָק.

שבת דעם 1. סעפּטעמבער 6 אַ זייגער אין אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ רעפע־ראַט פון ח׳ וואַגנער א. ה. ס. די יעצטיגע לאַגע אין ציוניזם נאָך דער זיצונג פון אַקציאָנס־קאָמיטעט נאָך דעם רעפעראַט דיסקוסיעס. איינגאַנג פריי. די פערוואַלטונג.

הסתדרות „צעירי=מזרחי" (קילינסקי 44).

זונטאָג פ׳ נצבים 8 אָוונער ווערט איינגעאָר־דענט אין אייגענעם לאָקאַל אַ בעריכטס־פערזאַמלונג פון די מועצה עולמית פון „צעירי־פועלי „מזרחי" אויך פון די „מזרחי" וועלט קאָנפערענץ אין דאַנציג אַ געניויען בעריכט וועט אָפּגעבען חבר האַנרעלסמאַן און אַנדערע.
501

חברים און סימפּאַטיקער קומט פּינקטליך. הוער.

„לונא"=פּאַרק.

היינט, ביז 12 אַ זייגער ביינאַכט קומט פאָר דאָס גרויסע פּראָגראַם פון די פרעהליכע אַטראַק־ציעס „דאָס געלעכטער־פּעסעל", דאָס „טייוולישע ראָד", „טאַבאַגאַד־לאַבירינט", קאַרוזעלע, אינדיאַ־נער־קאָווביאָיען און אַנד.

בעת די אַטראַקציעס שפּילט אַ קאַפּעלע פון דריי אָרקעסטערס.

מאָרגעז, שבת · LUNA · מאָרגעז, שבת

קומט פאָר די ערעפנונג! · קומט פאָר די ערעפנונג!

פון שענסטען קינא־טעאַטער אין אונזער שטאָט, וואָס איז איינגעאָרדענט לויט׳ן אייראָפּעאישען מוסטער!!!

צו דער ערעפנונג ווערט דעמאָנסטרירט די וויכטיגסטע טראַגעדיע פון מענשליכע ליידענשאַפטען

„שטורם=פערפלייצונג"
(גורל פון מענש. ווי עהנליך דו ביסט צום ים....)

די דראַמאַטישע ליבעס־געשיכטע פון אַ צאַרישען ריטמייסטער, וועלכער איז אַנטלאָפען פון דעם שרעקליכן פון באָלשעוויסטישען רוסלאַנד.

דאָס אַנטלויפען פון באָלשעוויע. ∴ קאַמף וועגען ווייב אויף אַ זינקענדער שיף. ∴ שטורם פערפלייצונג אויפ׳ן ים מיט זיין גרויזאַמקייט און נאַטור־שעהנקייט. ∴ ליידענ־שאַפט, ליבע, האַס און פריינדשאַפט אין אַלע איהרע ערשיינונגען.

אין די הויפּט=ראָלען:

Dorothea Wieck, Helen von Münchhöfen, Oskar Marion, Harry Hard, Carl Paten.

קאַמער־אָרקעסטער אונטער דער דירעקציע פון קאָנצערט־מייסטער M. Lidauer — פּאָפּולערע פּרייזען. די ערשטע פאָרשטעלונג צו ערמעסיגטע פּרייזען.

שבת, זונטאָג און יום=טוב ביז 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג זענען אַלע פּלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

אנהויב פון די פאָרשטעלונגען 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום-טוב 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אַ זייגער אין אָוונט.

זאָל די עפענטליכקייט משפּט׳ן!

אויף ציגעל־גאַס 5 וואוינט אַ געוויסער מ. וועלכער פערנעהמט 2 צימער מיט אַ קוך. מיט 2 יאָהר צוריק האָט זיך מיט געוואַלד צו איהם אַריינגעכאַפּט אַן׳איידעם אַ געוויסער ב. אַריינציהענדיג זיך צו זיין שוועהר מ. אין לעצטען צימער. חוץ דעם וואָס ה׳ ב. צאָהלט נישט די גאַנצע צייט קיין גראָשען דירה־געלד, איז איהם נאָך צופיל געוועזען זיין שוועהר און שוויגער, האָט טאַקע דער גוטער איידעם מיט דער הילף פון זיינע 3 שוואָגערס, דעם שוועהר׳ס זוהנדלעך גוט אויסגע׳מקל׳ט זיין שוועהר מיט די שוויגער און זיי אַרויסגעוואָרפען פאַר פסח. די שוויגער מיט 2 קליינע קינ־דער אַרום פאַנאַנדערפּעדיג זיך ביי די שכנים יעדע נאַכט ביי אַנ׳אַנדערען שכן גע־נעכטיגט איז סוף כל סוף אַוועקגעפאָהרען פון לאָדז איבערלאָזענדיג איהר מאַן אויף גרויסע צרות, ער האָט נישט ווער עס זאָל איהם אַ לעפעל וואַרעם וואַסער אָפּקאָ־כען און ווי זיין קאָפּ אַנידערצולעגען. זעלבסטפערשטענדליך דאָס ביי אַזאַ מעשה־נורא קאָן דער ווירט נישט שווייגען. הכלל דער שוועהר ה׳ מ. איז משוה געוואָרען מיט דעם הויז־ווירט 300 דאָלאַר הוץ וואָס ער איז נאָך שולדיג פאַר 2 און אַ האַלב יאָהר דירה־געלד. דער איידעם ה׳ ב. דערהערענדיג פון די השואה האָט פלינק גע־כאַפּט 150 דאָלאַר און מכלק געווען דעם שווער (ער האָט איהם נאָך 200 זלאָטעס וועניגער געגעבען) יעצט איז דער איידעם ה׳ ב. אויף זיין חלק תקיף און וויל בשום־אופן נישט אַרויס פון דער דירה, זאָל די עפענטליכקייט משפּט׳ן ער איז נישט קיין לאָקאַטאָר, ער איז אַפילו נישט קיין סוב־לאָקאַטאָר, ער האָט געטון אַ מעשה נבלה אשר לא יעשה בישראל איך גיב איהם קאַסע ממש 300 דאָלאַר, חוץ 1600 גילדען דירה־געלד, וואָס מ׳ר קומט, אויב ער וועט מיר נישט לעדיג מאַכען די דירה ביז מאָנטאָג דעם 3|9 12 מיטאָג בין איך געצווינגען איהם צו עקסמיסי־רען ווי׳מען „הסר ממך עקשות פה" „והייתם נקיים מה׳ ומישראל" וועגען די ריכ־טיגקייט פון די מעשה, בעזיץ איך אַ בריף מיט 12 אונטערשריפטען פון די לאָקאַ־טאָרען ציגעל־גאַס 5.

הויז-אדמיניסטראַציע ציגעל גאַס 5.

מיט רעכט פון רעגירונגס=גימנאַזיעס פּרויען=גימנאַזיע פון דער געז.

„KULTURA"

PIOTRKOWSKA 85

לעהר=געלד 25 זל. — מאָנאַטליך

מלוכה= בעאַמטע זענען בעפרייט פון צאָהלען.

די קאַנצעלאַריע איז אָפען טעגליך פון 10—1 נאָכמ. און פון 6—8 אָוונד.

קאַליגראַף

ל. בערמאַן

(דער יונגער) וואוינט אויף זאַוואַדזקאַ 19, 1־טער שטאָק, און לערנט אויס שעהן און שנעל שרייבען און אויך גוט אַ יודישען בריף אין 15 לעקציעס

געדענקט: זאַוואַדזקאַ 19

7-io KL. SZKOŁA

פון א. עדעלשטיין, 9 סאָלנאַ 9

דאָס איינשרייבען שילער־ין אין דער 1־טע 2־טע 3־טע 4 טע און 5־טע קל., וואו עס ווערט געלערנט עברי, תנ"ך, מיט רש"י, משניות און תלמוד, קומט פאָר יעדען טאָג פון 10 ביז 1 און פון 4 ביז 6 נאָכמ.

פאַר קינדער פון $5\frac{1}{2}$ יאָהר איז פאַרהאַן אַ ספּעציעלער פּאַרבע=רייטונגס=קלאַס.

230

לעכער מאַשינאָווע

ווערען אָנגענומען אויסצו־נייהען צו ביליגע פּרייזען

ביי ג. נאַרדמאַן

29 צעגעלניאַנאַ 29

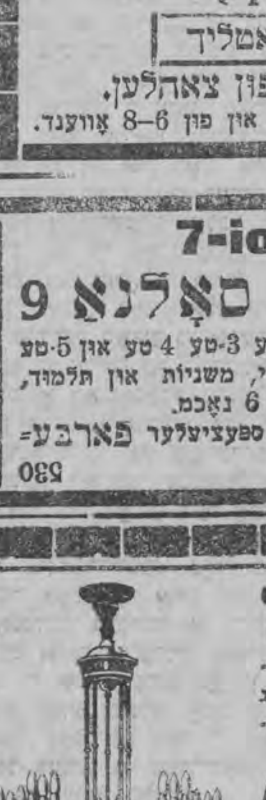

לאַמפּען

עלעקטרישע אין אַ גרויסען אויס־וואַהל פון איינענער אויסאַרבייטונג פון בראָנז און זון די נייעסטע מאָ־דעלען ...

A. REJDER

Wschodnia 56, tel. 67-64.

ביליגסטע בעדינגונגען. קאָנקורענץ־פּרייזען. רעפּאַראַטור־ און איבעראַר־בייטונגען פון פערשידענע לאָמפּען.

Dolores del Rio

קירצליך אין די קינאָ־טעאַטערס

ODEON-WODEWIL

דאָס שפּיל פון ליידענשאַפטען

בעקאַנטמאַכונג.

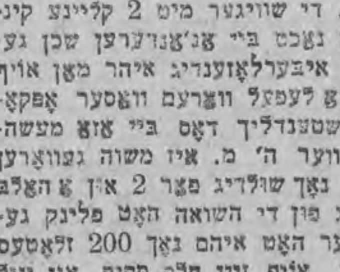

דערמיט האָב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג׳ קונדשאַפט, אַז נאָך אַ געוויסער איבעריים האָב איך יעצט געעפענט אַ ווערקשטעל און אַ שיך־פערקויף א.פ.

Angielska Pracownia Obuwia

אויף פּיעטרקאָווער 81 אין הויף גלייך אין טויער, טעל. 64 89. — די פירמע עקזיסטירט פון 1888 י.

כ׳בעזיץ אויף לאַגער דאַמען, העררן און קינדער־שיך צו אויגענבליקע פּרייזען. בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט לויט מאָס אין דער קירצעסטער צייט און אַלס ספּעציאַליטעט אויף אונגאַרמאַלע שוואַכע פיס און היגער־אויגען. ס׳ווערען אויך אָנ־גענומען רעפּעראַציעס. איך ערטייל 50 פּראָצענט קרעדיט. מיט אַכטונג

Em. Jakubowicz, Piotrkowska 81, tel. 64-89

די זון אלס טרייב-קראפט.

עפאכע מאכענדע ערפינדונג פון א יודישען געלערנטען.

מאסקווא. 30. (יט"א טעלעגראפיש). דער יודישער געלערנטער מיינבערג פון לענינגראד האט ערפונדען א מאשין, וואס זאמעלט די ענערגיע פון זונען-שטראהלען און פערוואנדעלט זיי אין טרייב-קראפט.

פערבאטען די בעטלעריי אין ירושלים.

ירושלים. (יט"א טעלעגראפיש). די רעגירונג האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, מאס פערווערט בעטלעריי אין ירושלים. די פעראָרדנונג איז נוגע פיל יודישע ארימעלייט וואס זאמלען נדבות ביים כותל מערבי.

די קהלה-פערוואלטונג האט צוזאמענגערופען א דרינגענדע זיצונג, כדי אנצונעהמען שריט אויף צו זיכערען מיטלען פאר די יודען וואס היטען זיך אוים פון נדבות.

געשטארבען לעאן עלבע.

ניו-יארק. 30. (יט"א טעלעגראפיש). אין עלטער פון 49 יאהר איז דא געשטארבען דער בעקאנטער זשורנאליסט און ריכטער (איינער פון די פרוכטבארסטע און אינטערעסאנטסטע מחברים פון יודישער קינדער-ליטעראטור —די רעד.) לעאן בייסעין— פסייראנימען— ל. ב. לעאן עלבע א.א.

ער איז געווען א מיטארבייטער פון ניו-יארקער „טאג", געשטאמט האט ער פון מינסק. אין די אמאליגע יאהרען געווען א פועלי ציון, שפעטער איז ער אריבער צו די ס.ס. אין 1909 י. האט ער עמיגרירט קיין אמעריקא.

א מת געקומען צום חלום,

פאר וואס מען לאזט איהם נישט רוהען

„ל. ס." שרייבט:

אין דארף בילטשע-זלאטי (גאליציען) איז מיט יאהרען צוריק געווען א בעזונדערע יודישע קהלה (היינט געהערען די דארטיגע יודען מיט דער קהלה קיין קאראלאווקא). אין בילטשע-זלאטי געפונען זיך א בארג, וואו מען גראבט ליים; קיינער אבער האט נישט געוואוסט, אז אויף דעם דאזיגען בארג איז אמאל געווען א בית-עלמין.

פערגאנגענע וואך איז צו א געוויסען נאגלער אויס בילטשע-זלאטי געקומען צו חלום א מת און איהם געפרעגט, פאר וואס מען לאזט איהם נישט רוהען אין זיין קבר, אין וועלכען ער ליגט שוין הונדערטער יאהרען. מען גראבט ליים פון זיין קבר.

ווען נאגלער איז אין דערפריה אויפגעשטאנען איז ער צוגעגאנגען צום בארג, וואו מען גראבט ליים און פאר זיינע אויגען האט זיך ענטפלעקט א שרעקליך בילד: אין א אויפגעגראבענעם גרוב פון ליים זענען געלעגען טיילען פון א מענשליכען קערפער.

ש

מען איז תיכף אריבערגעפאהרען קיין קאראלאווקא, פון וואנען עס איז אראבגעקומען דער ראש-הקהל מיט א דאקטאר. מען האט תיכף צוריק פערשיט דאס קבר און דעם בארג ארומגעצוימט. ווי עס ווייזט אויס, איז מיט הונדערטער יאהרען צוריק אויף דעם ארט געווען א בית-עולם.

מיט דעם געשעהעניש רעדט זיך אין דער גאנצער סביבה.

ליטווינאוו'ס ברודער ביי טראצקין

ביידע חסידישע יודען אין ביאליסטאק.

אין ביאליסטאקער „דאס נייע לעבען" ליי-ענען מיר:

אז דער בעריהמטער רוסישער דיפלאמאט לי-טווינאוו איז א ביאליסטאקער יודישער יונגעל פון דער חסידישער פאמיליע וואלאך, איז שוין גוט בעקאנט.

זיינער א עלטערער ברודער, א חסידישער יוד, וואס וואוינט איצט אין טיף פוילען איז דעם פאריגען שבת געווען אין ביאליסטאק. ער האט גע-דאווענט אין דעם גערער שטיבעל און האט דארט נאכ'ן דאווענען אנדערצעהלט זיך מעשיות וועגען זיין „גרויסען" ברודער.

ביז אכצעהן יאהר איז זיין יונגערער ברודער וואלאך-ליטווינאוו, געווען נאך א חסיד, געטראגען א לאנגע קאפאטע און געדאווענט אין שטיבעל טאקע דא אין ביאליסטאק. נאר דאמאלסט איז ער עפעס אריינגעכאפט געווארען אין נעץ פון דער „סיטרא אחרא", און איז ארעסטירט געווארען דורך דער רוסישער אדמיניסטראטיווער מאכט. און אז ארויסקומענדיג פון תפיסה, איז ער שוין געווען א פארטיגער קאמוניסט.

איינגעשטאנען איז ליטווינאוו'ס ברודער דעם שבת ביי איינעם א יודען טראצקי...

אן אינטערעסאנטער פארשלאג אין ראדאמער שטאט-ראט,

וועגען רעקווירירען דירות וואס זייערע בעלי-בתים ווילען שפעקולירען.

פון ראדאם שרייבט מען אונז:

„אויף דער לעצטער זיצונג פון אונזער שטאט-ראט איז בעהאנדעלט געווארען אן אינטערעסאנ-טער ענין, וועלכער בעשטעהט אין פאלגענדען:

אויף דער דאזיגער זיצונג איז אריינגעטרא-גען געווארען א פארשלאג פון מאגיסטראט וועגען דירה-רעקוויזיציעס אין דער פאלגענדער פארם: אויב א שכן ציהט זיך ארוים פון א דירה און דער בעל-הבית פערדינגט איהר נישט אין משך פון 3 חדשים, האט דער מאגיסטראט רעכט צו רעק-ווירירען די דירה פאר דאכלאזע.

דער וויצע פרעזידענט פון מאגיסטראט מא-טיווירט דעם פארשלאג דערמיט וואס אזעלכע בעלי בתים ווארטען אויף גרויסע רווחים און זיי פערדינגען נישט דעריבער אזוי גיך די דירות, און דאס בעווייזט בולט אויף טענדענצען פון שפעקו-לאציע-צוועקען. ווען אבער אזא בעל הבית וועט וויסען, אז ער טאר נישט צופיל ווארטען און קלייבען זיך וואס רייכערע קונים מיט מעהר געלד, ווייל דער מאגיסטראט וועט נאך דריי חדשים די דירה רעקווירירען, וועט ער דאמאלסט פערדינגען פאר א צוגענגליכען פרייז און אזוי ארום וועלען די ברייטע מאסען, וואס ליידען שטארק פון דירות דוחק, גיכער האבען די מעגליכקייטען צוצוקומען צו א וואוינונג.

דער וויצע פרעזידענט פעררופט זיך דערביי אויף דער שטאט סאסנאוויץ, וואו אזעלכע מיטלען ווערען אנגעווענדעט צייט א יאהר און זיי ברענ-גען די געהעריגע רעזולטאטען.

געגען דעם זאגט זיך שארף ארוים דער יו-דישער ראטמאן פרענקעל און עס ענטוויקעלט זיך ארום דער פראגע הייסע דעבאטען.

ה' פרענקעל ווייזט אן, אז אויב מ'וועט אנ-נעמען דעם פארשלאג, וועט עס מאכען א שלעכ-טען איינדרוק אין שטאט.

דער פרעזידענט טרעט דאמאלסט ארויס גע-גען דעם ה' פרענקעל און פרעגט איהם: אויף וועמען וועט עס מאכען א שלעכטען איינדרוק: אויף די ברייטע פוילישע און יודישע פאלקס-מא-סען, וואס לעכצען נאך א שטיקעל דירה, צי אויף די וואס וואלגערן זיך פשוט אויפ'ן גאס, אדער אויף די עטליכע געלטגייציגע הויזווירטען?

און ער ווייזט דערביי אן, אז נאך דער גרוי-סער שרפה אין ראדאם, האט זיך קיין איין בעל-הבית נישט ארויסגערופען מיט א דערוויילי-גע דירה, חגם אזעלכע פרייע דירות זענען געווען א סך.

דעם פרעזידענטס רעדע מאכט א רושם און דער פארשלאג ווערט אנגענומען מיט די שטימען פון די רעכטע, לינקע און א טייל פון צענטר. געגען האבען געשטימט די יודיש-בירגערליכע ראטמענער."

יוליוש בארמאט ווידער טעטיג.

קאוונא, 30. (יט"א טעלעגראפיש). יוליוש בארמאט דער העלד פונ'ם בעקאנטען פראצעס אין דייטשלאנד, פיהרט איצט אונטערהאנדלונגען מיט דער ליטווישער רעגירונג וועגען שאפען א האנ-דעלס-פלאט פאר ליטע און א געזעלשאפט פאר שטעדטישע טראמוואיען אין קאוונא.

Dr. med. GRZEGORZ
Rosenberg
ספעציאל-ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער און אינערליכע-קראנקהייטען.
GDAŃSKA 44 גדאנסקא
Telefon 24-44.
נעמט אן פון 10³⁰ ביז 12³⁰ און פון 6³⁰ ביז 8³⁰

מיר יודען

אין דער מינדערהייטס-קאנגרעס אין גענף.

דער קאנגרעס פון די נאציאנאלע מינדער-הייטען פון דער גאנצער וועלט איז געווארען אן אליעהרליכע שטענדיגע איינריכטונג, די רעגירונ-גען פון יענע לענדער, אין וועלכע עס לעבען גרע-סערע מינדערהייטען בעאבאכטען די קאנגרעסען מיט גרויס אויפמערקזאמקייט און שיקען ארויס זייערע פערטרעטער צוליב אינפארמאציע-צוועקען. די פער-שידענע מינדערהייטען, וואס בעטייליגען זיך אין די קאנגרעסען פערשטעהען מעהר אינסטינקטיוו די בעדייטונג פון אן אינטערנאציאנאלען פארום אלס קאנטראלער פון א גערעכטער בעהאנדלונג פון די מינדערהייטען אין די איינצעלנע לענדער. מיר רו-פען אן דאס פערשטענדניש מעהר אן אינסטינקטיווע, ווייל באמת האט זיך ביז היום נאך נישט או-רויסגעבילדעט דער מינדערהייטס-קאנגרעס צו א פעסטער קאנסאלידירטער ארגאניזאציע מיט קלא-רע בעשטימטע צילען.

צוויי-ערליי קאמפען קומען פאר אין מינאריטעט-קאנגרעס, וועלכע זענען א קאנסעקווענץ פון זיין צוזאמענשטעל. עס נעהמען אין איהם טייל אנטייל מינדערהייטען פון א לאנד, וועלכע האבען מעכטיגע שטאטען ערגיץ אנדערש, ווי למשל די דייטשען אין פוילען, וועלכע קומען צום קאנגרעס אלס מינדערהייט צווישען פוילישען פאלק און די פוילען פון דייטשלאנד, וואס זענען א מינדער-הייט צווישען דייטשען פאלק. עס קומט א דאנק דעם פאר אן אונטערערדישער שפיל צווישען דער רעגירונג פון איין לאנד און איהר מינדערהייט אין אנדערען לאנד. עס פעהלען נישט אזעלכע פאלי-טישע אינטריגעס, וועלכע פערמינדערן דאס אנ-זעהן פון די קאנגרעסען. פאראיאהרען האט זיך דאס אבגעשלאגען אויפ'ן קאנגרעס, אויף וועל-כען מאנכע נאציאנאלע מינדערהייטען, דערונטער די פוילישע האבען געפאדערט צוצולאזען צום קאנג-רעס די פריזען פון דייטשלאנד און זיי אנצוערקענען אלס א נאציאנאלע מינדערהייט. די דייטשען זע-גען געווען דאגעגען. זיי, פערקעהרט, זענען נערן אפטרופסים פון פערשידענע מינדערהייטען אין פוילען. דאדורך ענטשטעהען שוועריגקייטען. איין מלוכה וויל מאכען דער אנדערער פערשידענע שוועריגקייטען מיט איהרע מינדערהייטען נישט צוליב די מינדערהייטען, נאר צוליב צווישען-שטאטלי-כער פאליטיק. אוים די שוועריגקייטען מוז דער קאנגרעס געפינען א ריכטיגען אויסוועג און ער מעג איהם זיכערליך געפינען, נישט דערלאזענדיג, אז די אינטערעסען פון די נאציאנאלע מינדערהיי-טען זאלען פאלען אלס קרבן פון אינטריגעס און דער קאנגרעס פון די נאציאנאלע מינדערהייטען זאל ווערען א שפיל-באל אין די הענד פון דער ארער יענער מלוכה.

ש

אויף דעם פארום פון מינדערהייטען-קאנג-רעס מוז פאר אלע בעטייליגטע מאסגעבינג זיין נאר איין פלאטפארם, די פלאטפארם פון סאלידא-ריטעט פון אלע שוואכע, די פלאטפארם פון שוץ פון יעדער מינדערהייט אין אלע לענדער. די אי-דעע פון אינטערנאציאנאלען שוץ פון מינדערהייטס-רעכט, וועלכע איז געבוירען געווארען אויף דעם לעצטען פרידענס-קאנגרעס גלייכצייטיג מיט דער אידעע פון זעלבסטבעשטימונגס-רעכט פון קליינע פעל-קער מוז דורך די מינדערהייטס-קאנגרעסען גע-שטארקט און לעבעדיג דערהאלטען ווערען.

א צווייטע שוועריגקייט עפענט זיך פאר די מינדערהייטס-קאנגרעסען דורך דעם געגענזאץ, וועל-כע איז פארהאן אין די אינטערעסען פון די בעד-זונדערע מינדערהייטען. מינדערהייטען, וועלכע וואוי-נען צעזייט און צעשפרייט אויף א שטח פון דער גאנצער מלוכה שטרעבען צו דערגרייכען דעם שוץ אלס מינדערהייט. די גלייכשטעלונג מיט דעם הערר-שענדען פאלק, דאגעגען מינדערהייטען, וואס וואוי-נע קאמפאקט אויף איין געביט, די אזויגערופע-נע טעריטאריאלע מינדערהייטען, וואס זענען איי-גענטליך אויף זייערע געביטען א מעהרהייט, האבען אפטמאל נאך ווייטערע צילען, זיי שטרעבען נאך זעלבסטשטענדיגקייט און שאפען א נאציאנאלע אי-רידענטא. זייער בעטייליגונג אין קאמף פאר נא-ציאנאלע מינדערהייטס-רעכט איז א פאריבערגע-הענדע. זאל זיי ווען עס איז געלונגען זייער אידעע צו פערווירקליכען, וועלען זיי ווערען א נאציאנאלע מעהרהייט, מיט וועלכע זייערע אייגענע מינדער-הייטען וועלען מוזען אנהויבען פיהרען א קאמף פאר מינדערהייטס-רעכט. די דאזיגע מינדערהייטען אינ-טערעסירטאינ'ם מינדערהייטס-קאנגרעס דערפאר מעהר די מעגליכקייט פון אן אינטערנאציאנאלער טריבונע צו קעמפען פאר זייערע מעהרהייטס-רעכט.

דעם אינטערעסען-קאנפליקט צווישען די מינ-דערהייטען אויף די מינדערהייטס-קאנגרעסען האט מען מאנכמאל ביי אונז געפרובט צוליב קליינליכע נעבען-מאטיוען אויסנוצען צו איראנישע בעמער-קונגען וועגען דער ראל פון מינדערהייטס-קאנגרעס בכלל און פון זיין בעדייטונג פאר די יודען אלס מינדערהייט בפרט. מיט די איראנישע קוילען האט מען נאר דורכגעבוירט א לאך אין הימעל. דער הימעל איז כאטש אזוי געבליבען גאנץ. געגענ-זעצליכע אינטערעסען צווישען פערטרעטער פון פער-שידענע פעלקער זענען א זעלבסטפערשטענדליכע זאך. עס איז נישט קיין גרויסע חכמה נאטירליך געגענזאצען צו פערגרעסערען. די אמת'ע חכמה איז צו וועלען אויסגלייכען געגענזאצען. און דער מינדערהייטס-קאנגרעס פערשטעהט די חכמה. שוין פאראיאהרען האבען זיך די מינדערהייטען מיט טער-ריטאריאלע אספיראציעס, ווי די אוקראאינער בעד-טייליגט אין קאנגרעס נאר אלס בעאבאכטער, ווייל די מעהרהייט פון קאנגרעס האט זיך געשטעלט אויף דעם שטאנדפונקט, אז איהר אויפגאבע איז איינציג און אליין צו דינען דעם שוץ פון די רעכט פון נאציאנאלע מינדערהייטען, סיי פון די, וואס זענען אפשר נאר היינט א מינדערהייט, סיי פון די, וואס מוזען עס צוליב זייער פערטיילונג צווישען די מעהרהייטס-פעלקער תמיד פערבלייבען.

דער פראגראם פון היי-יאהריגען קאנגרעס, דינט דעם זעלבען צוועק, אונטערשטרייכט די זעלבע צילען; בזה האופן מיידט דער קאנגרעס אוים דעם השר פון די איינצעלנע מלוכות, אז דאס צונויפקו-מען פון מינדערהייטען האט דעם צוועק צו שארען די אינטערעסען פון די בעזונדערע מלוכות; ער האט נאר איין ציל צו שיצען און צו פערטיידיגען אין יעדען לאנד אויף בירגערליכער גלייכשטעלונג און נאציאנאלער אויסלעבונג.

יעדע גרויסע אידעע און יעדע גרויסע בעווע-גונג מאכט דורך קריטישע מאמענטען. אין אינטע-רעם פון אלע ליגט אבער, אזא קריזים בייצוקו-מען און נישט צו פערטיפען. אין ערשטער ריי ליגט עס אין אונזער יודישען אינטערעס, ווייל מיר יודען זענען דער קלאסישסטער ביישפיל פאר א מינדערהייט, וואס האט אין קיין שום גלות-לאנד וועלכע עס איז אנדערע צילען און בעשטרעבונגען ווי אלס נאציאנאלע מינדערהייט צו האבען דאס רעכט און די פאקטישע מעגליכקייט בירגערליך און נאציאנאל פריי צו לעבען.

דר. אברהם איינזלער.

ארט"ז
זאכאדניא 43
רעוויו- און קאמעראל-טעאטער
לייטונג: מ. בראדערזאן.
פרייטאג, דעם 31 ה.ח.
פינקטליך 9.30 א זייגער אווענד
פייערליכע ערעפענונג פון סעזאן!
1-טער (VIII) פראגראם א. נ.:
„האטעל טערקאליא"
1) פראלאג
2) האטעל „טערקאליא"
3) ב'טערע צייטען
4) צעהעלטע יונגען
5) על נהרות בבל
6) קאצן-סערענאדע
7) איך און דו
8) סדרה בלק
9) ניפטער, פיטשער
10) צווישען חסידים
מארגען שבת 2 פארשטעלונגען: 4 נאכמ. (פאפ. פרייזען) און 9.30 אווענד.

שלום אויף לײמענע פיס

און „כעמישע" מלחמה־מעגליכקייטען

אין זיינער־זאל פון פאריזער אויסענמיניסטעריום זענען זיך צוזאמענגעקומען פערטרעטערס פון א רייהע מדינות, כדי צו חתמענען דעם פריעדענס־פאקט פון אמעריקאנישען אויסענמיניסטער קעלאג. לויט דער פאמפע און גראנדיעזע צוגרייטונגען צום היסטארישען געשעהעניש, וואלטען מיר בעדארפט דערוואַרטען אנ'אנהויב פון א נייער תקופה פון שלום כאטשבי אויף א הונדערט יאהר. זייט לאקארנא קומען מיר נישט ארויס פון די פריעדענס־פערזיכערונגען פון אלע זייטען, און דער איצטיגער פאקט איז נישט דער איינציגער אקט, וואס דארף זיכערן דעם וועלט־פריעדען. א חוץ דעם פעלקער־בונד, וואס איז אליין א כלומר'שטע אסעקוראציע־אנשטאלט פון שלום, האבען מיר דעם אבמאך פון לאקארנא, א חוץ דעם שרייט יעדע מלוכה נור: שלום און שלום.

און דאך ציטערט אויף אונז טאקע די הויט און א אומזיכערקייט פאר'ן לעתיד לאזט זיך בשום אופן נישט אבשיטלען, וואס מעהר הבטחות פאר שלום אלץ מעהר אומזיכערקייט. און באמת איז עס דאך אזוי — די אומזיכערקייט איז לגמרי בערגרינדעט. די סמנים אויפ'ן פאליטישען הימעל ביי וועלכע דער קעלאג־פאקט קומט צושטאנד, זענען נאר נישט אימשטאנד צו בערוהיגען די וועלט בעת אויסען־מיניסטער קעלאג האט זיך „גע'מח'ט ביים צוזאמענשטעלען דעם טעקסט פון פאקט, האט די אמעריקאנישע לופט־ און ים־פלאט אבגעהאלטען מאנעווערן. דעסגלייכען איז פארגעקומען אין לאנדאן; אין דייטשלאנד האט מען ענטדעקט גרויסע גאז־פאבריקען און אנדערע מלחמה־חפצים, די לאגע צווישען ליטע און פוילען איז אלץ נישט אויפגעקלערט, און רוים קומען פאר פאשיסטישע פיינדליכע דעמאנסטראציעס געגען פראנקרייך.

מען וואלט געקענט ארויסזוכען נאך א גאנצע רייהע סמנים, וואס גיבען גאר נישט קיין גרונד נחת־פעל צו ווערען וועגען דעם קעלאג־פאקט. און די גאנצע וועלט, אלע פעלקער, וואס הערען אליין נישט אוי פצו קוקען מיט בעזארגונג אויפ'ן פאליטישען מארגען, בעטראכטען דעם היינטיגען צוזאמענטריט אין פאריז פאר א מאסקאראדע.

לײדער איז דאס נישט מעהר ווי א מעסקאראדע. דעם קאנפליקט צווישען ענגלאנד און אמעריקא הערט אלץ נישט אויף פון זייט'ן שלום־אבשלוס פון פאר 10 יאהר. זייט דעמאלט באיקאטירט אמעריקא דעם פעלקער־בונד, וואס איז א ווערק פון ענגלאנד און, וויל אין פעלקער־בונד נישט אריינטרעטען. דער קידער־ווידער צווישען די צוויי אנגלא־סאקסישע מלוכות אין אלע פראגען פון ווייטען מזרח, ווי למשל אין ערשטער רייהע אין דער כינעזישער פראגע. עס איז דאך א אומאויפהערליכער קאמף צווישען ענגלאנד און אמעריקא וועגען דער העגעמאניע, וועגען דער אויבערהאנד איבער אייראפא.

ש

אמעריקא וואלט אבסאלוט נאך איהר ווירטשאפטליך־עקאנאמישען זיג איבער אייראפא, געוואלט פיהרען דאס ערשטע פאליטישע ווארט אויף דער זייט פון אטלאנטיק. ענגלאנד וועט דאס בשום אופן נישט דערלאזען. דער לעצטער שטילער אבמאך צווישען ענגלאנד און פראנקרייך וועגען מיליטערישע ענינים האט נור געשאפען א נייעם באוים פאר שטארקען דעם פעלקער־בונד. און דער קעלאג־אבמאך, וועלכער דארף בעווייזען די אומנויטיגקייט פון פעלקער־בונד און וועלכער זאל דעם נעגפער בונד פערטרעטען, וועט אזוי ארום נאר בלייבע — לכל הפחות אין אייראפא — א שעהן שמיק פאפיר אהן פראקטישען ווערט.

דער פאליטישער הינטער־גרונד, וועלכער פערטונקעלט דעם קעלאג־פאקט, אדער בעסער געזאגט, — וועלכער ווייזט ארויס די ווערטלאזיגקייט פון קעלאג־פאקט, איז נישט בכח צו פערטרייבען די אומזיכערקייט און אין די ברייטע פאלקס־מאסען אריינצוברענגען קיין צוטרוי צום פאליטישען מארגען, איז לייכט פערשטענדליך. ס'איז בכן קיין וואונדער נישט, וואס דער אזוי שטארק און אלגעמיין פראקלאמירטער שלום איז נישט מעהר ווי א פרידען אויף לעהמערנע פיס.

■

מען רעדט בסדר וועגען די נייע מלחמות, וואס מוזען זיין, וואס וועלען זיין, און בסדר ווערט בעטאנט אז די „נייע מלחמות" וועלען זיין א סך שרעקליכער ווי די וועלט־שרפה פון 1914—1918.

פארוואס?

ווייל די נייע מלחמה־מיטלען וועלען זיין יישט קריג־שיפען, נישט קאנאנען, נישט גרויסע ארמעען. מען וועט קעמפען מיט וויסענשאפט. דורך כעמישע שטאפען וועט מען ענטשיידען דעם גורל פון פעלקער, און ווער עס האט היינט צו־טאג די אמעהרסטען ענטוויקעלטע כעמישע אינדוסטריע, דער וועט זיין דער צוקונפטינער זיגער.

עס וועלען נישט העלפען קיין שום פערבאטען, און קיין שום אינטערנאציאנאלע אפמאכען. א כעמישע פאבריק קאן איבערנאכט פערוואנדעלט ווערען אין א מיליטערישען אנשטאלט. היינט אין דער פריה מעג זי פראדוצירען אומשולדיגע פארבען און אנדערע נויטיגע שטאפען — צום אווענד קאן זי, ביי געוויסע ענדערונגען, פראדוצירען די טויטליכסטע גאזען, די ריחות, וואס קאנען אין א קורצער צייט פערניכטען מיליאנען מענשען. וואו עס איז דא א כעמישע אינסטיטוציע — דארט איז אויך דא קריגס־שטאף און בעוואסערונגען. ווי קאן מען דאס פערבאטען? ווי אזוי קאן מען וועגען דעם פאסען בעשלוסען?

און ווייל די כעמישע קריגס־פיהרונג וועט זיין אזוי שרעקליך, וועט קיין שום מלחמה נישט קאנען לאנג אנהאלטען. א פאר טעג וועלען אפשר זיין גענוג צו דערגרייכען אנ'ענטשיידונג — באטש

אין אט די פאר טעג וועלען אפשר גאנצע פעלקער אומקומען, גאנצע לענדער וועלען ווערען וויסטענישען.

דאס איז דער כח פון דער כעמיע, דאס איז דער גורל פון דעם כעמיקער. עס איז נישט אזא געהויבענער גורל — צו זיין דער אויבער־תליון פון דער מענשהייט. „אין דער טיפעניש פון זיין הארץ, קרענקט עס אפשר דעם כעמיקער, אז זיין וויסענשאפט זאל בענוצט ווערען פאר אזעלכע צוועקען. ער שווערט אויף פון דעם געדאנק, אז זיין אייגענער מארך זאל געברויכט ווערען פאר דער ענטוויקלונג פון נייע און אלץ שרעקליכערע מארד־מיטלען. אבער אלע, וואס ווייסען עפעס וועגען דעם ענין, ווייסען אויך, אז עס קאן אנדערש נישט זיין"...

פארוואס? ווייל די רעגירונגען פלאנעווען בסדר מלחמות, ווייל די פיהרער פון די פעלקער קאנען זיך אלץ נישט צוגעוואוינען צום געדאנק, אז די אינטערנאציאנאלע סכסוכים קאנען געלעזט ווערען אויף אנ'אנדער אופן, ווי דורך געגענזייטיגער טויטונג. דערפאר דערמוטיגען זיי די מארד־פראדוקציע, וואס די כעמיע מאכט מעגליך. דערפאר זוכען זיי מיט אלע כחות צו בעוועגען די כעמיקער צו שאפען די שרעקליכע, די אונמענשליכע טויטליכע גאזען און אנדערע טויטליכע שטאפען.

און עס איז מעגליך, אז דער שכל הישר, דער פשוט'ער מענשען־פערשטאנד וועט נישט בעצייטענס קריגען די אויבערהאנד? וועט עס טאקע דערלאזען ווערען, אז עס זאל קומען צו א שרעקליכען „כעמישען" קריג? אלע זענען מסכים, אז אזא קריג קאן בעדייטען די פערניכטונג פון דער גאנצער מענשהייט.

וועט מען נישט פריהער פאלען אויפ'ן שכל, אז עס איז גלייכער, אז עס „לוינט זיך" בעסער אויף אנ'אמת אפצושטעלען מלחמות?

דער פאליטישער מאמענט.

„קעניג פון אלבאניען און נישט פון די אלבאנער". — פון ספארט צו פאליטיק. — די מעמיע פון דער פעלקער־ליגע

די לאגע אויפ'ן באלקאן, וואס איז געווען א געוויס אנגעשטרענגטע, איז געווארען נאך פערוויקעלטער צוליב דער קרוינונג פון אכמער זאגו פאר קעניג פון אלבאניען. די קרוינונג איז פארגעקומען מיט א שטילער הסכמה פון איטאליען, וועלכע פערשטארקט דורכדעם איהר איינפלוס אין אלבאניען. אבער די יוגאסלאווישע רעגירונג האט אפגעגעבען אנ'ערקלערונג, אז זי וועט אנערקענען אכמער־זאגו אלס קעניג פון אלבאניען, אבער בשום אופן נישט אלס קעניג פון די אלבאנער (אין יוגאסלאוויען וואוינען איבער א האלבען מיליאן אלבאנער). די שטעלונג פון יוגאסלאוויען זאל אויך געשטיצט ווערען פון די גרויסע מלוכות, וועלכע ווילען נישט דערלאזען, אז איטאליען זאל שוין צו שטארק אויסוואקסען און פערברייטערן איהר השפעה.

דערווייל איז אין פאריז פארגעקומען א פאל, וואס הגם ער האט נישט געטראגען קיין ריין־פאליטישען כאראקטער, וועט ער אבער זיכער האבען פאליטישע פאלגען: אין פאריז איז פארגעקומען אנ'אינטערנאציאנאלער סטודענטען־קאנגרעס. דער קאנגרעס האט ארגאניזירט ספארט־איבונגען און בעת די דאזיגע ספארט־פייערונגען איז געקומען צו א צוזאמענשטויס צווישען די איטאליענישע פאשיסטען מיט די אנטי־פאשיסטען. די פראנצויזען אלס באלעבאטים פון דער פייערונג, האבען לויט דער אפשאצונג פון די פאשיסטען, נישט גענוג זיי פערטיידיגט און אזוי ווי די פאשיסטען זענען איבערהויפט נישט איבעריג פריינדליך אויפגענומען געווארען, האבען די פאשיסטען לויט א וואונק פונ'ם פאשיסטישען גענעראל־סעקרעטאר טורמטי, פערלאזט פאריז. אין רוים האט מען פאר די בעליידיגטע איינגעארדענט א פייערליכע אויפנאהמע און טוראטי איז ארויסגעטרעטען מיט א שארפער רעדע געגען פראנקרייך און פראנצויזען, דערביי האט ער געפעלקער, איז וועלכען ס'וועלען זינגען די „יונגע" רעדט וועגען דעם קאמף צווישען אלטע און יונגע (פאשיסטען).

די אפיציעלע קרייזען אין רוים און פאריז בעמיהען זיך צו פערטרייבען דעם אינצידענט און נישט לאזען איהם זיך פערוואנדלען אין א פאליטישען סקאנדאל, בפרט איצט ערב דער סעסיע פון דער פעלקער־ליגע, וואס הויבט זיך אן אין גענף.

די היינטיגע סעסיע וועט נישט זיין קיין אויסערגעוועהנליכע לויט איהר ארבייט. צוליב דער קראנקהייט פון ענגלישען אויסערן־מיניסטער טשעמבערלען און פונ'ם דייטשען אויסערן־מיניסטער שטרעזעמאן, וועלען א רייהע פראגען נישט בעטראכט ווערען. ווי אלע מאל, ווערען איינענטליך די ענינים, וואס שטעהען אויף דער טאג־ארדנונג פון דער סעסיע, ערלעדיגט פריהער אויף די פריוואט־פאליטישע בעראטונגען, וואס עס האלטען אפ צווישען זיך די פאליטישע פיהרער פון די פעראינטערעסירטע מלוכות.

סענסאציעס זענען היי־יאהר פאר דעם צוזאמענקומען פון דער סעסיע געשען גענוג: דער ענגליש־פראנצויזישער אפמאך, דער קעלאג־אפמאך א. א. וו.

פון די פראגען, וואס אינטערעסירען בפרט פוילען, וועט אויף דער סעסיע בעהאנדעלט ווערען דער פויליש־ליטווישער קאנפליקט. צו דער סעסיע זענען שוין ארויסגעפאהרען די ליטווישע דעלעגאציע מיט וואלדעמאראס'ן בראש און די פוילישע — מיט'ן אויסערן־מיניסטער זאלעסקי בראש.

די ליטווישע פרעסע מאכט אנ'אנשטעל, אז זי איז פריהער טאקע ערנסט געווען בעזארגט מיט'ן מורא פאר פוילען'ס אנ'איבערפאל. „איצט, נאכ'ן אונטערשרייבען דעם קעלאג־אפמאך מצד פוילען, איז די געפאהר פון א פלוצלינגען בעוואפענטען אנגריף א מינימאלע און וואלדעמאראס קען רעדזיגנירען צו פערלאזען ליטע און פאהרען קיין גענף. אזוי אינפארמירט די ליטווישע פרעסע. צו ס'וועט געלונגען וואלדעמאראס'ן אויך היינטיגס מאל זיך ארויסצודרעהען פון ערלעדיגען דעם סכסוך מיט פוילען — וועלען מיר זעהען אין די נאהענטסטע טעג.

פ. ברבש.

צו אנ'אויפשטאנד געגען מערב

רופט איצט דער אזיאטישער נאציאנאליזם און לעניניזם.

פאר די לעצטע פינף יאהר איז אין ענגלאנד ערשינען א גרויסע, רייכע ליטעראטור וועגען דעם קאכעכדיגען גלעזען אקעאן, וועגען דעם שטורעמדרימגען אזיען. דער רויטער פארים, וואס געהט אדורך איבער די אלע ווערק, איז, אז די אזיאטישע פעלקער, וואס זענען ערשט ביז נישט לאנג געזעסען אזוי רוהיג — האט מיטאמאל וויראר אויפגעבריזט און קענען נישט צוריק אריין אין זייערע רוהיגע ברעגען.

צוויי נייע ביכער בעהאנדלען ברייט די דאזיגע טעמען און ס'לוינט זיך אויף זיי אביסעל אפצושטעלען: כ'מיין — „די עוואלוציע פון איסלאם" פון ווילסאן קעש, און דאס „ניי־געבוירענע אזיען" פון מארגאריטא האריסאן.

— אזיען איז געווען דאס געבורטס־ארט פון אלע רעליגיעס, די הויפט־פאבריק און צושטעלערין פאר דער גאנצער וועלט. אזיען איז אליין אינגאנצען געווען אונטער'ן איינפלוס פון די איז איהר געבוירענע גלויבענס, און איצט, נאכ'ן וועלט־קריג בעמערקט זיך א מערקווירדיגע ערשיינונג: דער רעליגיעזער איינפלוס פאלט: אנשטאט בודיזם, איסלאם און, טיילוויז, אנשטאט דעם בראמאניזם, ענטשטעהען צוויי נייע בעוועגונגען, וואס פערנעמען דאס ארט פון די דאזיגע גלויבענס — דאס זענען נאציאנאליזם און לעניניזם.

דער איסלאם — זאגט קעש — איז די איינציגע וועלט־רעליגיע, וואס איז ענטשטאנען מיט א שווערט אין האנד. דאס קריסטענטום האט אפט אפגעווייכט פון קריסטוס'עס אידעאלען, אבער דאך איז פאר די קריסטליכע פעלקער קריסטוס געגליבען אידעאיש אלס „קעניג פון שלום". פאר די מוזולמענער איז אלץ, וואס ליגט אויסער „דאר איל איסלאם" (אין די גרעניצען פון איסלאם) — „דאר איל הארב" (קריגס־געביט). אט די דאזיגע וועלט פון נישט־גלויביגע וועט מיט דער צייט, ווען אלאה וועט עס וועלען, בעזיגט ווערען דורך די „גלויביגע" און פעראייניגט ווערען צום איסלאם.

איצט — פיהרט ווייטער אויס קעש — איז דער דאזיגער הויפט־פרינציפ פון איסלאם פערשוואונדען און זיין ארט האט פערנומען דער נאציאנאליזם.

טערקיי האט איהר נאציאנאלע פראגע געלעזט אויף א „מזרח"־אופן — מ'האט ארויסגעטריבען און אויסגעשאכטען די ארמענישע און גריכישע בעפעלקערונג, הגם אויף זיי האט זיך געשטיצט דער עקאנאמישער וואוילשטאנד פון לאנד.

ביז נישט לאנג האט זיך טערקיי גערעכענט פאר דער פעסטונג פון איסלאם. בעת'ן לעצטען טערקיש־גריכישען קריג האט די מוזולמענישע בעפעלקערונג פון אינדיען בעטראכט טערקיי, אלס דעם שארפען שפיז, וואס וועט אריינדרינגען אין הארץ פון קריסטליכען מערב. היינט האט קעמאל פאשא פערניכטעט די טערקישע קרוין, און גענומען אויס מיט'ן טערקישען קאליפאט, וואס האט טערקיי געגעבען די הערשאפט און העגעמאניע איבער דער גאנצער מוזולמענישער וועלט. דער יורידישער קארעקס, וואס איז געווען געבויט אויפ'ן איסלאם, איז פערטויש געווארען מיט א מארערך אייראפעאישען, אנשטאט דעם מאהאמעטאנישען קאלענדאר איז איינגעפיהרט געווארען דער אייראפעאישער, אפילו אנשטאט דעם אראבישען אלפאבעט, אויף וועלכען אלע האבען געלערנט דעם קאראן, איז פערטוישט געווארען מיט'ן לאטיינישען. מיט עטליכע יאהר צוריק האט זיך איז טערקיי געגרעבענט ממש פאר א פערברעכען זיך צו קליידען אייראפעאיש, איצט ווערט מען בעשטראפט, אויב מ'טוט זיך אן אנדערש, ווי די אייראפעער. מ'ווייסט נישט — שרייבט ווייטער קעש — וואס עס פיהלען די טערקישע מאסען, קיין אויסערליכען פראטעסט האבען זיי ביז איצט נישט ארויסגעוויזען: די מעטשעטען אין טערקיי פוסטעווען איצט; אבער קיין דעמאקראטיע איז אין טערקיי נישטא — דארט הערשט די דיקטאטור פון קעמאל פאשא און אויב אין אנגארא האלט אפ די גרויסע נאציאנאל־פערזאמלונג איהרע זיצונגען, ווייסען דאך אלע, אז אלס דעפוטאטען זענען געוועהלט געווארען נאר די „בעשטימטע" פון פריהער אויס. די פרייהייט פון ווארט — ווי ס'בעהויפטעט קעש — איז אין טערקיי איצט נאך מעהר בעגרענעצט, ווי ס'איז געווען אין די צייטען פון אבדול־האמיד.

אין פערסיען האט א צווייטער מיליטער־מאן שיך־רינא־כאן אראפגעשליידערט דעם פריהערדיגען כאן און... איינגעפיהרט זיין דיקטאטור. ער האט נישט אפגעשאפט די הערשאפט פון די מוזולמענער. ער האט אבער ערקלערט די הערשטעהער פון די שיאטען־גייסטליכע, אז ער שטעלט די נאציאנאלע אידעע העכער פאר דער רעליגיע.

אין אפגאניסטאן האט קעניג אמאנולאה נאר נישט געענדערט אין זיין דעספאטישען ארט רעגירען; ער בעמיהט זיך אבער צו פעראייניגען די פערשידענע שבטים, וואס רייסען זיך ארום. ער האט גארנישט געגען דעם, אז ער זאל ווערען דער קאליף. אבער דערביי, כדי צו פערווירקליכען זיין נאציאנאלע אידעע, פיהרט ער אייך אזעלכע אייראפעאישע נייעסען, וואס רייצען אויף די „גלויביגע".

און נאר אין אראביען, אונטער דער הערשאפט פון איבן סאאוד, שטעהט אויף תחית המתים דער אלטער רעכטגלויביגער איסלאם.

אזוי זעהט איצט די לאגע ווילסאן קעש.

ענליך שילדערט זי אויך מארגאריטא האריסאן:

„הגם מיליאנען מענשען אין אזיען ווידערהאלען נאך היינט יעדען טאג דעם „נישטא קיין אנדער גאט, ווי אלאה און מאהאמעט, דער נביא זיינער", הגם דער איסלאם וועט נאמינעל נאך הערשען צעהנדליגער יאהרען, ווערען פוגרעסט־וועגען די זיילען, וואס האבען אמאל צוזאמענגעבונדען די אזיאטישע פעלקער, איצט צוטרייסעלט. דער דאזיגער פראצעס — בעהויפטעט פר. האריסאן — קומט פאר איבעראל, וואו דער איסלאם קומט אין בעריהרונג מיט די נייע אידעען — פון נאציאנאליזם און לעניניזם. אין די נייע אזיאטישע גלויבענס, בפרט דער לעניניזם — זענען אין זייער תוך נאך מעהר אגרעסיוו, ווי ס'איז געווען דער איסלאם.

די באלשעוויקעס האבען געשאפען סעמינארען, וואו ס'לערנען זיך פאנאטיקער. די מאדערנע אבו־בעקרעס, אמארן און סידס אקראא'ס זענען אטעאיסטען, וואס זענען פיינדליך צום איסלאם. זיי האבען אבער איבערגענומען פון איהם דעם גלויבען, אז די וועלט דארף איבערגעבויט ווערען מיט דער הילף פונ'ם שווערט.

די סעמינארען האבען שוין ארויסגעלאזט אנ'ארמעע פון עמיסארען, וואס קענען די שפראך פון די מזרח־פעלקער און זייער ארט דענקען. זיי ארבייטען איצט אין אינדיא־כינא, אין די האלענדישע קאלאניעס און פרעדיגען איבעראל אנ'אויפשטאנד געגען מערב.

די ערשטע רעזולטאטען פון זייער ארבייט זעהט מען שוין: „נידער מיט'ן קאפיטאליזם" ווערט אין אזיען פערשטאנען — „נידער מיט די אייראפעער", און די דאזיגע אויסטייטשונג פערשפרעכט נישט קיין שום גוטעס פאר אייראפא.

דיאנעא.

!! זייט פארזיכטיג !!
ווען איהר בעשטעלט
אמצבה
זאלט איהר נאר בעשטעלען פון עכטען נאטור־שטיין און רעעלע ארבייט, ווי אויך שוועדישע גראניט־מצבות, דאס קאנט איהר נאר בעקומען ביי דער בעוואוסטער פירמע
מ. בראדאטי
וואס עקזיסטירט פון יאהר 1836 און האט נאך ביז היינט נישט קיין קאנקורענט אויף זיין רעעלע ארבייט.
צענטראלע: פראנציסקאנער 31.
פיליע: פראנציסקאנער 14.
טעלעפאנען: 8-69 און 8-70
קומט און איבערציינט אייך!

עמיל וואנדערוועלדע וועגן פאלעסטינע

די וויכטיגע ענדערונג, וואס קומט איצט פאר אין דער ציוניסט. ארבייט אין פאלעסטינע.—וואס וועט ברענגען מיט זיך די קאפיטאליסטישע אנטוויקלונג פון פאלעסטינע?— רוטענבערג'ס עלעקטרישע סטאנציע.

בעת איך בין געוועזן אין קאירא, עגיפטען, האט מיך בעזוכט א יודישער סאציאליסט, וואס וואוינט אין חיפה (א האפענשטאט אין פאלעסטינא) און איז א קארעספאנדענט פון פערשידענע דייטשע צייטשריפטען. מיר האבען לאנג געשמועסט וועגען ציוניזם, וועגען דעם קריזיס, וואס האט געהערשט אין פאלעסטינע, דערהויפט אין תל אביב, און וועגען די סימנים פון א פערבעסערונג, וואס ווייזען זיך פון אלע זייטען. זיין מיינונג איז געווען, אז עס קומט איצט א נייע ווענדונג אין דעם ציוניזם. ביז איצט האט אין ציוניזם געהערשט דער משיח'יזם, דער געדאנק פון אויסלייזונג. דאס איז געווען כאראקטעריסטיש פאר יענער צייט, ווען דער איינפלוס פון די מזרח-יודען איז געווען דער הערשענדער. אבער יענע צייט דערנעהנטערט זיך שוין צום סוף. די העלדישע צייטען זענען שוין אוועק. איצט איז געקומען דער רעאליזם פון די אנגלא-זאקסישע לענדער (ענגלאנד און אמעריקע). דער דאזיגער רעאליזם פערנעמט איצט דעם ארט פון דעם מיסטיציזם, די רעליגיעזע טרוימערישקייט פון די יודען פון די סלאווישע לענדער.

— דער ציוניזם, — האט ער מיר געזאגט, — ווערט בורזשואזער. די ציוניסטען זענען איצט צופרידען, אז די יודישע בעפעלקערונג פון לאנד זאל זיין א נאציאנאלע מינדערהייט אין א בריטישער פאלעסטינע. פאקטיש נעמט דער ציוניזם זיך אונטער מיטצוווירקען מיט די ענגלענדער צו אנטוויקלען דאס לאנד, לויט די פרינציפען פון א הייטיגער ציוויליזירטער קאלאניאלער פאליטיק. איינער פון די אויסערליכע סמנים פון דער ענדערונג אין ציוניסטישען אידעאל איז, וואס דער שווערפונקט פון דער ציוניסטישער פערוואלטונג איז אריבער צו אן אנדער צד: די יודען פון מזרח טרעטען אפ דעם ארט פאר די אנגלא-זאקסישע יודען, די יודען פון אמעריקא און ענגלאנד. היינט צו טאג איז די פאליטישע פארשטעהערשאפט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פאלעסטינא פערטראטען דורך די הערען זאכער און קיש, וואס זענען ענגלישע יודען, און פרוי סטאלק אן אמעריקאנערין. קיין זאך קען נישט בעסער אנווייזען אויף דער וויכטיגער ענדערונג. דאס איז אן איבערגאנג פון דעם מזרח'שען ראמאנטיזם צו דעם רעאליזם פון די ענגלישע און אמעריקאנער יודען. דער ענגליש-אמעריקאנער איינפלוס ווייזט זיך אויך ארויס אין די גרויסע פלענער, וואס מען וויל דורכפיהרען אין לאנד. צו אן ענגלישער פערזיכערונגס געזעלשאפט האט מען זיך געווענדעט, אז זי זאל פינאנסירען רוטענבערגס עלעקטרישע סטאנציע. א גרופע, וואס געהט אונטער נאוואמייסקי'ס נאמען, איז געווען אויפ'ן פלאץ צו קריגען די קאנצעסיע אויף די מינעראלע רייכטימער פון ים המלח. דאס איז א גרופע פון ענגלישע יודען. פון דער אנדערער זייט האבען מיר איצט נאך אן אינטערעסאנטען פאקט. די „חיפה בעי דעוועלאפמענט קאמפאני", די אייגענטימערין פון שטיקער ערד ארום דעם צוקונפטיגען חיפה'ר פארט וואס וועלען שפעטער ווערט זיין זעהר פיל, האלט איצט אין איבערגעהן אין די הענד פון א גרופע, אן דער שפיץ פון וועלכער עס שטעהט דער יודישער באנקיר אין ניו-יארק, ווארבורג. דעם זעלבען איבערגאנג קען מען אויך בעמערקען אין דער אגריקולטור. פארשיעדענע זענען פערווענדט געווארען גרויסע ענגליש-אמעריקאנער קאפיטאלען אויף פאמעראנצען-פלאנטאציעס ארום דער שטאט יפו. מען דארף נאך בעמערקען, אז די מעגליכקייטען פאר דער נייער ווענדונג פון דער ציוניסטישער פאליטיק אין פאלעסטינע פערגרעסערן זיך נאך צוליב דעם, וואס עס ווערט שוואכער די געגנערשאפט פון די אראבער. די אראבער ווילען שוין איצט מאכען שלום מיט די ענגלענדער און מיט די יודען, מיט דעם בעדינגונג, אז איין צד זאל אנערקענען און רעספעקטירען די רעכט פון אנדערען צד. די ערפאהרונג פון די לעצטע יאהרען האט צוזייהט ביי די עפענדים (אראבישע לאנד-אייגענטימער) און ביי דער אראבישער בורזשואזיע די מורא פערשלונגען צו ווערען דורך די כוואליעס פון די יודישע אימיגראנטען. דער אראבישער קלאס פון אייגענטימער הויבט אבער אן איינצוזעהן, אז זיי קענען מעהר געווינען ווי פערלירען, ווען די יודען וועלען דורכפיהרען זייער פלאן פון אנטוויקלען דעם קאפיטאליזם אין פאלעסטינע. וואס איז שייך דער מעהרהייט פון די אראבישע פויערים, די פעלאכען, וועלען זיי נאך לאנג זיין אונפעהיג צו האבען וועלכען עס איז איינפלוס אויף די פאליטישע און עקאנאמישע געשעהענישען, עס מאכט נישט אויס ווי גרויס זייער איינפלוס זאל נישט ווערען שפעטער.

אויף וויפיל איך קען זעהן די לאגע, איז אין דער אפשאצונג פון דעם יודישען סאציאליסט פערהאן א טייל אמת, אבער מעהר נישט ווי א טייל. בעסער געזאגט—דאס איז א ריכטיגער קוק, אבער אן איינזייטיגער.

ביז איצט האט טאקי דער קאפיטאליזם נישט געשפילט די הויפט ראלע אין דער פאלעסטינער קאלאניזאציע. דער קאפיטאליזם האט זיך דארטען בעשעפטיגט מיט פילאנטראפיע. מיט גרויסע אונטערנעהמונגען האט ער זיך דארטען נישט פערנומען.

קדמי-כהן איז גערעכט, ווען ער ווייזט אן, אז אין פאלעסטינע איז נישטא קיין קאפיטאליזם. ער שרייבט אין אן ארטיקעל, וואס איז דא נישט לאנג ערשינען, אז אין פאלעסטינא זענען, ערשטענס, דא א סך פרומע יודען, וואס זענען געקומען שטארבען אין ארץ ישראל. ווידער איז דא א צו-גרויסע מאסע פון קליינהענדלער און הויזירער וועלכע האבען בעזונדערס געליטען פון דעם קריזיס אין די יאהרען 1925 ביז 1927. עס זענען אויך דא עטליכע טויזענד קאלאניסטען און צוקונפטיגע קאלאניסטען, וואס זענען בעשעפטיגט ביי ערד-ארבייט, אבער אין אלגעמיין איז נישטא קיין אינדוסטריע, און נאך וועניגער איז דא צו מערקען א קאפיטאליסטישע אינדוסטריע.

אין בעצוג צו די לעצטע צוויי פונקטען האלט זיך די לאגע ביים ענדערען.

דער בעריכט פון דער „דזשואיש איידזשענסי" וועגען דער אנטוויקלונג פון דער נאציאנאלער היים פאר די יאהרען 1927–1926, בעווייזט, אז אין פאלעסטינע זענען געווען 592 יודישע פאבריקען מיט א קאפיטאל פון צוויי מיליאן און מיט א פערסאנאל פון 5711 ארבייטער און אנגעשטעלטע. פון זייער צאהל האט בלויז א קנאפע דריטעל געארבייט אין עכט-קאפיטאליסטישע אונטערנעהמונגען, אין אזוינע, למשל, ווי די וועבעריי „לאדזי", אדער אין דער שאקאלאד-פאבריק „ליבער" פון תל אביב. די גרויסע זאוואדען אדער צעמענט-פאבריקען פון חיפה בעשעפטיגען 350 ארבייטער; בעדייטענדע צאהלען ארבייטער זענען אויך בעשעפטיגט אויף די עלעקטרישע סטאנציעס פון יפו און חיפה.

אצער מען דארף ערווארטען אין דער נאהענטער צוקונפט וויכטיגע ענדערונגען אין בעצוג צום קאפיטאליזם. די פריהער דערמאנטע מיינונג ווענען דעם פון דעם יודישען סאציאליסט איז ריכטיג.

הער זאכער, פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיוו, וועלכען איך האב געטראפען אין ירושלים פונקט פאר מיין אפפאהרען, האט מיר ערקלערט פאלגענדעס:

אין אכטצעהן מאנאטען צייט וועלען זיין פערענדיגט די ארבייטען ארום רוטענבערגס עלעקטרישער סטאנציע. צום סוף פון היינטיגען יאהר 1928 וועלען זיך אנהויבען די ארבייטען ארום חיפה'ר פארט. אין דערזעלבער צייט וועלען זיך אנהויבען די ארבייטען ארום ים המלח. מען קען רעכענען, אז צו דערזעלבער צייט וועט מען אויך בעשליסען אנצוהויבען דורכלייגען א ליניע פון רעהרען צום אויל-צענטער מאסול, אין מעסאפאטאמיע. מען האפט, אז מען וועט אויסקלייבען חיפה פאר'ן ענד-פונקט פון דיזער ליניע. צוליב דעם וועט מען מוזען בויען אן אייזענבאהן פון חיפה קיין באגדאד, אין מעסאפאטאמיע. דאס וועט פערוואנדלען פאלעסטינע אין א וויכטיגען צענטער פון דער כעמישער אינדוסטריע, און חיפה וועט ווערען איינער פון די גרעסטע נאפט-פארטען אין דער וועלט. צו דערזעלבער צייט וועט דער חיפה'ר פארט זיין דער דער האנדעלס-פארט פון א בעדייטענדען טייל פון מעסאפאטאמיע און פערסיע. די אלע אויסזיכטען זענען גארנישט קיין חלום.

נאטירליך וועט מען זיך פרעגען, וואס פאר א ווירקונג עס וועט האבען אויף דער ציוניסטישע צוקונפט, ווען דאס אלץ וועט פערווירקליכט ווערען?

מען דארף נישט פערגעסען, אז צוליב דעם קריזיס פון די לעצטע יאהרען געפינט זיך די ציוניסטישער ארגאניזאציע אין א שווערער פינאנציעלער לאגע, אז דער דעפיציט דערגרייכט 152 טויזענד פונט שטערלינג, אז די זאמלונגען פאר'ן קרן-היסוד, בעזונדערס אין פעראייניגטע שטאטען האבען זיך פערקלענערט, און עס איז נויטיג געווען, אז אזעלכע יודישע גדולים, ווי ווארבורג און שטראוס, זאלען זיך אין דעם אריינמישען. אבער פון דער אנדער זייט זענען די נויטיגע קאפיטאלען אויף צו פינאנסירען די נייע אונטערנעהמונגען, געגעבען געווארען כמעט איינגאנצען אין ענגלאנד און אין די פעראייניגטע שטאטען. עס איז דעריבער גאר קיין וואונדער נישט, אז ביי אזעלכע אומשטענדען ווערט שטארקער און שטארקער דער איינפלוס פון די ענגלישע און די אמעריקאנער יודען. וואס מעהר עס קומט אריין אין פאלעסטינא ענגלישער און אמעריקאנער קאפיטאל, פון יודען צי אפילו פון נישט-יודען, אלץ שטארקער ווערט דער ענגליש-אמעריקאנישער איינפלוס.

געוויס זענען פון ציוניסטישען שטאנדפונקט וויכטיג די ארבייטען ארום דעם חיפה'ר פארט, ווייל דאס וועט געבען בעשעפטיגונג א גרויסע צאל ארבייטער, א טייל פון וועלכע וועלען זיין יודען. עס איז אויך קיין ספק נישט, אז נאוואמייסקי און לארד מעלקעט (סער אלפרעד מאנד), וואס וועלען קריגען די קאנצעסיע אויף'ן פאמפעט און די מינעראלען פון ים המלח, זענען הייסע ציוניסטען. אבער ביי יעדען שריט טרעטען ארויס ענגלישע דעפוטאטען מיט אפראגעס צו דער רעגירונג און פאדערן, אז דייטשען זאלען נישט אריין אין דער אונטערנעהמונג. זיי ווילען זיין זיכער, אז אלע עקציאנערען וועלען זיין בלויז ענגלענדער. קען מען פערשטעהן פארוואס א קארעספאנדענט פון דער דייטשער צייטשריפט „גערמאניא" איז געקומען צום שלוס, אז דער ציוניסטישער אידעאליזם קען דערביי גארנישט געווינען.

זעהט איהר, מיט רוטענבערג'ס קאנצעסיע איז אין אנהויב געווען גאר אנדערש.

דער אינושענער רוטענבערג איז אליין א רוסישער יוד, א געוועזענער סאציאליסט-רעוואלוציאנער. ער איז איינער פון די געטרייסטע מענשען אין ציוניזם. פאר איהם זענען די קאפיטאלען, וואס זענען געגעבען געווארען נישט קיין ציעל פאר פראפיטען, נאר בלויז א מיטעל צו פערווירקליכען זיין צוועק. די ציוניסטישע ארגאניזאציע קאנטראלירט זיין אונטערנעהמונג. ביז דער לעצטער צייט האט זי געהאט א העלפט פון די אקציעס, אויף דער סומע פון 75 טויזענד פונט.

אבער די אונטערנעהמונג איז א ריזיגע.

דערהויפט האנדעלט זיך דא אפצווענדען דעם שטראם פון ירדן, פון דער טבריה'ער אזערע ביז צום ים המלח. און דאס פאדערט גרויסע קינסטליכע בוי-ארבייט. ווען די ארבייט זאל זיך איינגעבען, וואלט עס געקאנט געבען גענוג עלעקטריציטעט פאר גאנץ פאלעסטינא. פון דער אנדער זייט וואלט עס געגעבען א מעגליכקייט צו בעוואסערען דעם גאנצען עמק הירדן און אויף אזא אופן איהם צו מאכען פאר איינעם פון די פרוכטבארסטע ערטער.

פון דעם קען מען פערשטעהן, אז צו פערווירקליכען רוטענבערג'ס פלאן איז איינער פון די ציוניסטישע אידעאלען. אבער כדי דורכצופיהרען די אונטערנעהמונג ביז צום סוף, וועט נישט גענוג זיין עטליכע טויזענד פונטען. נאר עס וועלען זיך פאדערען הונדערטער טויזענטער פונטען. צוליב דעם האט עס די „פאלעסטינער עלעקטריק קארפאריישאן", וואס האט זיך געגרינדעט אין 1922, געמוזט ארויסלאזען אקציעס אויף דער סומע פון 650 טויזענד פונט. חוץ דעם בעמיהט זיך די קארפאריישאן צו קריגען איצט א לואה אויף 250 טויזענד פונט. ווי מען גלויבט, זענען די בעלנים אויף די אקציעס ווידער נאר אין ענגלאנד אין אין אמעריקא. און די צאהל, אדער צוועלף פערזאן, וואס האבען די מעהרסטע אקציעס און וואס זענען לויט אלע וואהרשיינליכקייטען יודען, זענען אויך אמעריקאנער און ענגלענדער.

ביי אזעלכע אומשטענדען, קען מען פרעגען: וואס ווערט פון די אלע רעכט, וואס זענען אין אנהויב געגעבען געווארען און גאראנטירט געווארען דער ציוניסטישע ארגאניזאציע?

וואס האט דער יידישער אקטיאר צו דערצעהלען?

עפיזאדען, אנעקדאטען, וויצען פון אקטיארען, וועגען אקטיארען און וועגען ליבען פובליקום

געזאמעלט און בעארבייט דורך זלמן זילבערצווייג

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט".

33. יערוואב'ס רעזשי.

אין לארו האט פיו מיט איניגע יאהר צוריק געשפילט אויף דער ביהנע דער בעקאנטער כאראקטער-קאמיקער הערשעל יערוואב. בעזונדערס האט ער זיך אויסגעצייכענט מיט לייענען הומאריסטישע מאנאלאגען, אבער אויסער אויף דער ביהנע, איז ער אויך אין לעבען געווען זעהר א לוסטיגער חברה-מאן, און פון איהם שטאמען זעהר פיל ווערטלעך. בעזונדערס אבער איז פאפולער וויינס א ווערטעל, וואס געהט אונטער'ן נאמען „יערוואב'ס רעזשי".

ווי בעוואוסט, זענען אין יודישען טעאטער ביז די לעצטע יאהרען נישט געווען קיין ספעציעלע רעזשיסארען. יעדער אקטיאר, איבערהויפט דער הויפט-ראליסט, האט אויפגעפיהרט א פיעסע. ערשט מיט איניגע יאהר האט מען אנגעהויבען אנגאזשירען ספעציעלע רעזשיסארען, אבער לכל הפחות אקטיארען, וועלכע גיבען זיך דער עיקר אפ מיט דער רעזשי פון די פיעסען, און זייער שפילען איז א נעבען-זאך.

ווען יערוואב האט דערהערט, אז מען נעמט צו א רעזשיסאר אין דער טרופע, אין וועלכער ער האט געשפילט, האט ער זיך צולאכט און געזאגט:

— איך ווייס נישט, צו וואס מען דארף א רעזשיסאר, איך האב מיר שוין מיין רעזשי: שטעהט דער ליבהאבער אויף דער רעכטער זייט, שטעה איך אויף דער לינקער זייט. קומט ארויף דער הויפט-ראליסט, לאז איך איהם ארויס אין פראנט, און איך געה מיר אין א ווינקעל, טאמער קומט אבער ארויף זיין ווייב, די דראמאטישע אקטריסע, די טרשעת, טראג איך מיך אינגאנצען אפ פון דער ביהנע... טא, צו וואס דארף איך דא א רעזשיסאר, אז איך האב מיר מיין רעזשי?!

34. צו וואס מען בעקוקט איהם.

איצט איז שוין כמעט אין אלע יודישע טעאטערס פון איירארפא אפגעשאפט געווארען דער מנהג פון בענעפיסען פאר די אקטיארען. אבער פאר דער מלחמה איז דאס געווען א עפידעמיע. יעדער אקטיאר האט זיך געשטעלט כאטש צוויי בענעפיסען א יאהר, און א וואנדערענדער אקטיאר האט געהאט עטליכע בענעפיסען א יאהר.

על פי רוב פלעגט דער אקטיאר שטעלען דעם בענעפיס, וואס האט אויך געהייסען „עהרען-אווענד", נישט מחמת כבוד, נור פשוט צו כאפען א שטיקעל מטבע. די שכירות פלעגען נישט קלעקען אויף חיונה, מען פלעגט זיך מאכען חובות, און דער בענעפיס פלעגט שוין ארויסראטעווען פון אלע צרות. יעדער אקטיאר האט דאך אביסעל בעקאנטע, פריינד און פערעהרער, פלעגט ער געהן מען דאס ביסעל בילעטען און ארומגעהן צווישען זיי פערקויפען.

פערשטעהט זיך, אז קיין גרויס כבוד האט עס דעם יודישען אקטיאר נישט צוגעגעבען.

איינמאל געהט אזוי דער אקטיאר א. ט. אין לאגראן צו אויף דער גאס צו א הערר, אויף וועלכען מען האט איהם אנגעוויזען, אז ער איז זיינער א פערעהרער, און לעגט איהם פאר צו קויפען א בילעט.

דער הערר בעקוקט איהם שטארק, דערנאך בעט ער דעם אקטיאר זיך אויסצודרעהען, דאן בעטראכט ער איהם דאס פנים, די הענד און די פיס.

דער אקטיאר שטעהט פערוואונדערט. ענדליך פרעגט ער:

— וואס בעקוקט איהר און בעטאפט מיך אזוי?

— פערשטעהט איהר מיך — ענטפערט דער הערר — איהר לעגט מיר פאר צו קויפען א בילעט אויף א בענעפיס. בענעפיס הייסט לטובה, נור פערשטעה איך לטובת א קראנקען. זאגען מיר לטובת א קראנקען אויפ'ן קאפ, אויף א אויג, אויף א האנד, אויף א פוס, זוך איך אלזא וואס עס פעלט אייך...

35. ער וועט שוין טון!

דער אקטיאר אראלף שראגע אין אמעריקא איז געווען בעקאנט אלס א גרויסער לץ, אבער ווען ער איז געקומען אויף די עלטערע יאהרען, האט ער געמוזט ווערען אביסעל ערנסטער, ווייל עס האט זיך אנגעהויבען די דאגת פרנסה. עס איז געווען שווערליך פאר איהם צו בעקומען א פאסטען אין א טרופע, ווייל זיינע וויצען זענען שוין געווען צווייפעלהאפטע. בעזונדערס איז ער נישט געווען שטארק מרוצה דעם בעקאנטען שוישפילער יעקב פ. אדלער, אבער ער, שראגע, האט זיך דורכאויס געשפארט נור צו שפילען אין אדלער'ס טרופע.

איז שראגע אוועק אין ארטיסטען-פעראיין, און ווי עס איז געווירקט, אז דער פעראיין זאל איהם אריינזעצען אין אדלער'ס טרופע.

ווען אדלער איז געקומען, און דערהערט, אז דער פעראיין האט איהם אריינגעזעצט שראגע'ן, איז ער געווארען זעהר בייז, און ער ווענדעט זיך גאנץ ערנסט צו שראגע'ן:

— זאגט נור, איהר יוד, וואס וועט איהר דא ביי מיר שפילען, וואס וועט איהר מיר דא טון?

איז דאך שראגע אן אלטער לץ, טראכט ער נישט און ענטפערט איהם:

ע, מאהלט אייך, אז איך האב יא וואס צו טון ביי אייך, איך וועל אייך טון צו להכעיס.

36. די ברכה פון א מאמע.

על פי רוב שטאמען יודישע אקטיארען פון פאמיליעס, וואס זענען פרום, און קוקען זעהר קרום אויף טעאטער. ביי זיי איז דאס א שרעקליכע אפיקורסות. א אומגליק רחמנא לצלן, פונקט ווי געשמד'ט.

ס'איז זיך דעריבער לייכט פארצושטעלען די שטימונג פון אזעלכע עלטערען, ווען זיי דערוויסען זיך, אז זייער'ס א קינד געהט אויף דער ביהנע.

דערצעהלט דער אקטיאר ז. ק., אז ווען זיין מוטער האט זיך דערוואוסט, אז ער איז געווארען א אקטיאר, האט זי זיך גוט צוויינט, פערבראכען די הענד, און נאכדעם ווי זי האט מיט איהם איינגעטענהט, און געזעהען, אז ס'וועט שוין גארנישט העלפען, האט זי פול מיט שרעק א קוק געטון אויף איהר יונגען זוהן, און ערנסט אויסגערופען:

— רבונו של עולם, מילא, מיין זישע איז דאך שוין פערפאלען, נור איך בעט דיך, וואס איך בין נישט ווערט אנצורופען דיין נאמען, אז ווען מיין יונגערער זוהן משה'לע וועט אויסוואקסען, זאל שוין מעהר קיין זכר נישט זיין פון יודישען טעאטער, אז איך זאל וויסען זיין, אז כ'בין שוין בשהוש דערפון, אז ער זאל זיין אן אקטיאר.

—:0:—

לאָדז, 31. אויגוסט 1928

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 31. אויגוסט 1928

„מאַניאַ גראַנדיאָזאַ“

(וועגן אַ יודיש-אַמעריקאַנישער קראַנקהייט, וואָס איז נישט בלויז אַמעריקאַניש)

פון ד"ר א. מוקדוני.

שוין טויזענדער יאָהרען, אַז מען ענבערט דעם מענשען אין קאָפּ אַריין:

— דו ביזט קליין, נישטיג, אָהנמעכטיג און פערגענגליך; דו ביזט נישט מעהר ווי אַ קליין ווערימעל, אַ טשיקאַווע ווערימעל, אַ פאַרביג און אַ שפּילעוודיג ווערימעל.

איז גראָד די גרויסע מענשען, די אמת'ע גרויסע און וואונדער-מענשען האָבען עס אויפגענומען, גראָד די גרויסע מענשען האָבען זיך געלאָזען פלאַנגען פון דעם ראָזיגען מרה-שחורה'דיגען ביטול.

אַ פּנים — מען דאַרף זיין זעהר גרויס צו דערפיהלען און בענעהמען די אייגענע קליינקייט.

דעם קליינעם מענשען קען מען בשום אופן נישט איינשמועסען און איבערצייגען, אַז ער איז קליין.

אויף איהם האָט דער ראָזיגער מרה-שחורה'דיגער ביטול צום מענשען קיין שום שליטה נישט.

ער פיהלט זיך גרויס, ער פיהלט זיך מעכטיג.

איז קיין וואונדער נישט, וואָס אין קליינע און דראָבנע צייטען גריבעלט און שווימעלט עס פון גרויסע מענשען.

עס זענען גאָר נישטאָ אין אונזער צייט קיין קליינע מענשען; יעדער געהט אַרום אויף דער וועלט מיט אַ מינע, אַז די ערד איז צו קליין און צו שוואַך צו טראָגען איהם.

מיליאָנען זענען אַרומגעכאַפּט פון גרויס-וואַהן — זיי זענען אַזוי גרויס אַז די וועלט איז פאַר זיי ענג, זיי קענען נישט פונאַנדערלאָזען די הענט אין אַזאַ פיצעל וועלטעל.

און די גרויסקייט אין קליינע צייטען איז נישט קיין שעמעוודיגע, נישט קיין צניעות'דיגע און נישט קיין געבעכדיגע; זי שרייט, זי גרילצט און געוואַלדעוועט.

אין אַזאַ צייט ווערען פערגעסען אַלע גרויסע און אייביגע אמת'ן וועגן דער קליינקייט פון מענשען, אין אַזאַ צייט ווערט עפּעס פערשוואונדען דאָס געפיהל פון בושה און צניעות; מענשען טראָגען אָפען און נאַקעט די העסליכע חולאת, וואָס הייסט: „מאַניאַ גראַנדיאָזאַ“.

אַ בעקאַנטע מעשה'לע!

בעטלער, פערשטויסענע, בעשפּיגענע און בעליידיגטע פון לעבען האָבען זיך מיישב געווען און האָבען ביי זיך, אין דעם גרויסען בעטלער-הויז איינגעפיהרט אַלע גרויסע טיטולען: דער גרעסטער קאַליקע האָט בעקומען דעם טיטול קעניג, די קלענערע קאַליקעס האָבען בעקומען טיטולען פון גראַפען, פירשטען, באַראָנען און אַנדערע נאָבעלע און בלוי-בלוטיגע טיטולען.

האָט זיך קיין אמת'ער קעניג נישט געהאַלטען אַזוי גרויס און זיך נישט געפיהלט אַזוי גרויס ווי דער בעטלער-קעניג און קיין פירשט, קיין גראַף און קיין באַראָן האָבען זיך נישט געצאַצקעט מיט זייערע טיטולען ווי די בעטלער-באַראָנען, ווי די בעטלער-פירשטען און ווי די בעטלער-גראַפען.

אין אַ בעטלער-וועלט איז דער בעטלער-באַראָן געווען טיפער איבערצייגט אין זיין נאָבעלקייט און זיין אויסערוועהלטקייט ווי דער אמת'ער באַראָן אין דער גרויסער רייכער וועלט.

עס איז בעקאַנט, אַז אַ האָהן אויף דעם היהנער-הויז געהט אַרום מיט מעהר גדלות ווי דער לייב אין וואַלד...

* * *

אָבער אין קיין לאַנד איז דער גרויס-וואַהן נישט אַזוי גרילצענדיג ווי אין אַמעריקאַ.

עס איז אַ לאַנד פון אויפגעקומענע.

און דער אויפגעקומענער ווערט שאַרפער אַרומגעכאַפּט פון גרויס-וואַהן.

אַמעריקאַ פערמאָגט מיליאָנען וואונדער-מענשען.

אַ לאַנד, וואָס לעבט און וואַקסט אָהן זכות אבות, אָהן גרויסע ירושות און אָהן גרויסע צוואות; איז יעדער דער ערשטער, יעדער דער גרויסער אָנהויב, יעדער דער בויער, דער גרינדער און דער ענטדעקער.

וועגן יעדען דערצעהלט מען אייך, אַז זיין גרויסקייט איז איהם חלילה נישט געקומען בירושה, אַז נישט זכות אבות זענען איהם בייגעשטאַנען און אַז נישט פון הימעל איז איהם די מזל-ברכה אַראָבגעפאַלען; יעדער האָט מיט זיין אייגענע הענד געשמידט זיין גרויסקייט.

דער קאַנדידאַט פאַר אַ פּרעזידענט איז געווען אַ צייטונגס-יונגעל, דער אַנדערער קאַנדידאַט האָט אויך מיט זיין אייגענער בריה'שקייט אַרויפגעקלעטערט אויף דעם העכסטען שטאַפּעל פון גרויסקייט.

אויף יעדען טייטעלט מען מיט די פינגער, אַז ער איז פון מיסט אַרויסגעוואַקסען, פון הינטער-געסעל אַרויסגעקומען, פון פינסטערניש און פון דלות איז ער אַרויסגעקראָכען.

מעשה בראשית...

איז יעדער אין אַמעריקאַ אַ וואונדער-מענש, יעדער אַן אָדם הראשון, וואָס איז געקומען דער ערשטער אויף אַ וועלט און פון תוהו ובוהו, אויפגעבויט די וועלט פון פונדאַמענט ביז'ן דאַך.

מען פערגעסט, אַז אַמעריקאַ איז אַ לאַנד פון גרויסע געלעגענהייטען און אַז די גרויסע געלעגענהייטען קלעבען זיך צו צום ערשטען בעסטען שלים-מזל. מען פערגעסט, אַז דער ערשטער איז נישט אַלע מאָל דער בעסטער; מייסטענס איז נאָר דער ערשטער בלויז אַ בלינדער צופאַל.

אָבער סוף כל סוף דרינגט אַריין אין דעם אַלט-געזעסענעם אַמעריקאַנער לעבען אַביסעל זעלבסט-קריטיק, אַביסעל קלאָר בעוואוסטזיין און אַביסעל קלוגע ענוות.

פיל ערגער איז מיט אונז יודען, פרישע אַמעריקאַנער.

שלים-מזל'דיגע, חושך'דיגע און פערוואָגעלטע זענען מיר געקומען אַהער פון קליינע, אָרימענקע שטעטעלעך. האָבען די גרויסע אַמעריקאַנער געלעגענהייטען צו אונז אויך אַ שמייכעל געטון.

אַ שמייכעל געטון צום גרויסען שלים-מזל...

האָט דער שלים-מזל אָנגענומען אַ פּאָזע פון איינעם, וואָס האָט געטראָפען די געלעגענהייטען, נישט די געלעגענהייטען האָבען צו איהם אַ שמייכעל געטון, נאָר ער האָט צו זיי גרויסמוטיג אַ שמייכעל געטון.

האָט זיך צו אונז צוגעקלעבט דער אַמעריקאַנער גרויס-וואַהן און האָט ביי אונז אָנגענומען די געפעהרליכסטע פאָרם, וואָרום מיר זענען דאָך אויפגעקומענע צווישען אויפגעקומענע.

איז אונזער גאַנץ לעבען אַרומגעכאַפּט פון גרויסקייט-משוגעת.

געהט אַרום דער נעכטיגער מאָגערינקער שניידערל, וואָס האָט אָנגעקליבען אויף זיך אַ ביסעל שמאַלץ און מאָהנט, רייכט ממש די פּאָלעס, אַז מען זאָל בעוואונדערן זיין גרויסקייט.

דער נעכטיגער בעדלער דערקענט זיך אַליין נישט; עפּעס איבער נאַכט איז ער גרויס געוואָרען און וואונדערט זיך, ווי זיינע אַלטע לאַנדס-לייט דערקענען איהם.

דער נעכטיגער בעל-מלאכה'לע, וואָס איז געוואָרען צוליב זיין גראַנערנדיג העליעל אַ בוראַקראַט'ל אין אַ יוניאָן, בעטראַכט זיך פאַר אַ געבוירענעם פיהרער, פאַר אַ פאָלקס-העלד.

דער נעכטיגער ישיבה-בחור'ל, וואָס שרייט אויס אַ פּאָר אויסגעדראָשענע דרשות, קען שוין נישט לעבען אָהן אָוואַציעס, אָהן באַנקעטען און אָהן יובילעאומס.

און דער דערמאָהנטער אָפּמאַך פון די בעטלער איז גילטיג אין אונזער אַמעריקאַנישען יודישען לעבען; דו רוף מיך קעניג, וועל איך דיך רופען פירשט, דו רוף מיך באַראָן, וועל איך דיך רופען גראַף.

אַן אָפּמאַך אַ שטילער, וואָס ווערט געהאַלטען הייליג; שריי וועגען מיין גרויסקייט היינט, וועל איך גראַגערן וועגען דיין גרויסקייט מאָרגען.

שטעהט אַ געשריי, אַ משוגענער געשריי וועגען גרויסקייט, גרילצט אַ טרומייטעריי וועגען וואונדער-יודען.

עס איז שוין אין אַמעריקאַ נישטאָ קיין געוועהנליכע פשוט'ע מענשען.

אין ווינ ווערט שוין אַ יוד גרויס; פאַראַן בעצאָהלטע מלמדים, וואָס לערנען אויס קינדער טיפע דרשות און פאַראַן געדונגענע בראַוואָ-טשערס פאַר די אויסגעלערנטע דרשות.

אין דער גרויסקייט-משוגעת זענען דאָ פלינקע מעקלערס, סאַרווערס און משרתים; דערשמעקען זיי, אַז איינער איז אַביסעל אָנגעשטעקט מיט דער גרויסקייט-משוגעת, קומען זיי און לעגען איהם פאַר צו זיין זיינע שרייערס, זיינע פערשפּרייטער, זיינע צוקלינגער און זיינע צופּויקער.

טויזענדער מענשען מאַכען אַ לעבען אויף דער ראָזיגער חולאת.

און אַמאָל דערגעהט עס ביז'ן נאַקעטסטען ציניזם; מען רעדט אָפען, מען לאָזט נישט אַראָפּ דערביי די אויגען.

— קום צו אונזער חברה, צו אונזער פּאַרטיי, וועלען מיר שרייען, אַז דו ביזט גרויס.

און יענער ווערט אויך נישט רויט; ער געהט און מאָהנט קולות און טומעל וועגען זיין גרויסקייט. וועגען שכירות קען מען מיט איהם דורכקומען, אַמאָל נישט דערצאַהלען, אָבער בנוגע דעם געפּילדער וועגען זיין גרויסקייט קען מען ביי איהם נישט אַראָפּרייסען אפילו אַ פערטעל טאָן — עס מוז זיין אויפ'ן העכסטען טאָן...

* * *

פאַראַן ביי אונז אַ קרייז מענשען, ביי וועלכען די גרויסקייט-משוגעת האָט אָנגענומען נאָר געפעהרליכע פאָרמען.

דאָס איז דער אַזוי-גערופענער קינסטלער-קרייז.

צווישען יודישע אַקטיאָרען, שרייבער, מאָלער און אַנדערע קינסטלער, האָט די גרויסקייט-משוגעת אָנגענומען טויף-טראַגישע פאָרמען.

ביי אַנדערע איז דאָזיגע משוגעת אַן אָנפאַלענדיגע, זי פאַלט אָן און לאָזט אָפּ, זי קומט אויף אַ צייט און ווערט פערשוואונדען, זי נעגעלט זיך איין אויף אַ ווילע און לאָזט איהם דערנאָך קומען אַביסעל צו זיך.

אין די קינסטלער-קרייזען אונזערע איז אַ כסדר'דיגע קראַנקהייט.

אין די דאָזיגע קרייזען איז די משוגעת ממש אַ מסוכן'דיגע; מענשען וואַרפען זיך איינע אויף די אַנדערע, ווי חיות און מען איז ממש דורס איינע די אַנדערע.

דאָרט איז די גרויסקייט-משוגעת מורא'דיג עגאָאיסטיש: איך בין גרויס, אַזוי גרויס, אַז אַלע אַרום מיר זענען קליין, אַלע מוזען זיין קליין, כדי מיין גרויסקייט זאָל זיך וואַרפען אַלעמען אין די אויגען.

דאָרט איז יעדער אַזוי גרויס, אַז אַלע שטערען איהם, אַלע פּלאָנטערן זיך איהם פאַר די פיס, אַלע לויערן אויף זיין גרויסקייט, אַלע פערשפּרייטען געצען און שטעלען פאַסטקעס.

עס איז אַן עלענד וועלטעל און אין עלענד פערשפּרייט זיך יעדע קראַנקהייט און די גרויסקייט-משוגעת פּלאָגט דעם מענשען מיט דער גרעסטער שוידערליכקייט.

אין די יודישע אַקטיאָרען-קרייזען קומען פאָר ממש הריגות צוליב אַביסעלע טרומייטעריי פאַר גרויסקייט, דאָרט איז ממש סכנת נפשות, מענשען קענען גאָרנישט טון, זיי זענען פערנומען מיט'ן שטענדיגען היטען און וואַכען איבער זייער גרויסקייט.

דאָרט גלויבט מען שוין לחלוטין נישט אין אַרבייטען און זיך אַרויפאַרבייטען, דאָרט איז מען זיכער, אַז אויב איינעם גיט זיך איין צו צוגעוואַלדעווען זיך אויף די היסטערישע טענער וועגען זיין גרויסקייט, איז ער גרויס.

דאָרט, ווען איינעם האָט נאָר געהאָלפען, דרוקט ער זיין בילד ביי יעדער געלעגענהייט.

איז קלאָר, אַז ביי שאַרפען אָנגריף פון גרויסקייט-משוגעת קען גאָר קיין רייד נישט זיין וועגען ערנסטער, ערהליכער און אויפריכטיגער אַרבייט.

אין דעם קליינעם טייכעל פון אונזער ליטעראַטור שווימען אַרום לויטער אַקולעס, דאָרט זענען גאָר קיין פלאָטקעלעך נישטאָ, דאָרט זענען קיין קליינע פישלעך נישטאָ.

דאָ איז די אמת'ע בעטלער-וועלט, אין וועלכער מען ציטערט און מען פלאַטערט איבער טיטולען, דאָרט צאַצקעט מען זיך מיט גרויסקייט, ווי די ווילדע מיט פאַטשערקעס.

פון דעם דאָזיגען ענגען און עלענדען וועלטעל ווערען די הריגות אַרויסגעטראָגען פאַר דער ברייטער וועלט.

עס געהען אַוועק וואָכען, אין וועלכע די יודישע צייטונגען זענען פול מיט מלחמות, מיט היסטערישע קריגערייען, רייסערייען און שטעכערייען צווישען שרייבער.

מען רייסט אַראָפּ גרויסקייט-קרוינען. מען קרוינט מיט גרויסקייט-קרוינען, מען פּסל'ט, מען בעשפּייט כלומרשט און מען כשר'ט אויף צופּוקעניש חזיר-שמאַלץ.

און אין דעם רויערנדיגען אָנפאַל פון גרויסקייט-משוגעת ווערט, פערשטעהט זיך, גאָר נישט געשאַפען, די בעסטע, די פעהיגסטע ווערען אַרויסגעשלאָגען פון דעם נאָרמאַלען צושטאַנד און קענען גאָר נישט שאַפען.

און רוכט זיך אונזער וועלט בכלל און די קינסטלער-וועלט בפרט, וואָס ווערט בטל בשישים צווישען די גרויסע קינסטלער-וועלטען פון אַנדערע פעלקער האָבען זיך געראַפט פיהלען קליין און נידערגעשלאָגען: מיר זענען דאָך נעבעכדיגע נאָכפאָלגער, מיר זענען דאָך נאָך חדר-יונגלעך אין דער גרויסער וועלט אין אַלע פּרטים.

דאָס איז אָבער לאָגיק, געזונדע לאָגיק, משוגעת האָט איהר אַנדערע לאָגיק, איהר קראַנקע לאָגיק.

דאַרף מען שטעהען איבער אונזער וועלטעל און כסדר שרייען: איהר זייט קליין, נישטיג און אונבעהאָלפען.

קליינקייט איז נישט קיין קללה, יעדער אָנהויב איז קליין, אָבער שטערט נישט אייער וואַקסען דורכדעם, וואָס איהר שמועסט זיך איין, אַז איהר זענט גרויס.

די גרעסטע ביי אונז זענען קליין, ווייל זיי זענען יונג, די בעסטע דאַרפען נאָך וואַקסען, ווייל זיי זענען נאָך נישט געקומען צו דעם עלטער, אין וועלכען מען הערט אויף צו וואַקסען, די קלוגסטע דאַרפען נאָך לערנען, ווייל זייער לערן-צייט האָט זיך נאָך נישט געענדיגט.

מען דאַרף פשוט אָננעהמען מיטלען צו ראַטעווען אונזער וועלט פון דער געפעהרליכסטער קראַנקהייט — פון דער גרויסקייט-משוגעת, וואָס האָט זיך אַריינגענעסטעלט אין איהר.

דער אייביגער ליגנער

(סקיצע)

— פון —

ה. מיכאל

זיי האָבען זיך באַקענט, פערליבט און גע-הייראַט. קיין שדכן איז דערביי נישט געווען. ביידע — סיי ער, סיי זי — האָבען געוואָלט הייראַטען נאָר דורך ליבע. פון שדוכים דורך אַ שדכן האָבען זיי זיך אויסגעלאַכט, אָפּגעחוזק'ט. ער האָט דערצעהלט אַ סך קאָמישע אַנעקדאָטען וועגען שדכנים און זי האָט זיך געהאַלטען ביי די זייטען פאַר געלעכטער. זיי ביידע האָבען געוואוסט, אַז זיי ליבען און אַז ליבע איז פאַראַן און אַז ליבע איז שעהן.

זי איז געווען אַ שעהנינקע, פון אַ שענער פאַמיליע און מיט אַ גאַנץ שענעם נדן. ער איז אויך געווען פערדרעכענט פאַר אַ שענעם „שידוך“ — אַן אַדוואָקאַט.

צו דער חתונה האָבען די עלטערן זיי געקויפט אַ וואוינונג — נישט קיין גרויסע, נאָר אַ זעהר געמיטליכע וואוינונג, און פונקט ווי זיי האָבען פריהער הוזק געמאַכט פון שדכנים, אַזוי האָבען זיי איצט אָפּגעשפּאָטען פון די עלטערן, זיינע און איהרע, וועלכע האָבען זיך אַביסעל געדונגען צווישען זיך, מעשה סוחרים, — געקויפט אַ וואוינונג האָבען ביידע צדדים בשותפות.

אמת, די עלטערן זענען אפילו געווען נישט אַזוי צופרידען מיט דער חתונה. זיי האָבען געוואָלט, אַז די קינדער זאָלען חתונה האָבען, ווי ס'דאַרף צו זיין: אין אַ זאַל, און ס'זאָלען זיין אַ סך געסט, ס'זאָל זיין פיש... אָבער אַזוי וואָס פאַר אַ חתונה איז דאָס? פערשריבען זיך און — פאַרטיג! פע!... זיי אָבער, די יונגע, האָבען בשום אופן נישט געוואָלט דערלאָזען „אָט די אַלע באַנאַלע צערעמאָניעס“. ער האָט דערצעהלט פערשירענע קאָמישע אַנעקדאָטען וועגען חתונות, און זי האָט האַרציג געלאַכט.

— ס'אַראַ לץ דו ביזט! — האָט זי געלאַכט, אַ שטאַרק צופרידענע מיט איהם, און צערטליך געקלאַפּט איהם איבער'ן אַקסעל. — ווי פרעהליך ס'וועט זיין מיט דיר!

אָנגעהויבען האָט זיך דאָס באַלד נאָכדעם, ווי דאָס ערשטע קינד איז געבוירען געוואָרען. אמת, זיי האָבען נישט געוואָלט, אַז ס'זאָל אַזוי גיך זיין אַ קינד, נאָר אַזוי האָט שוין פּאַסירט, — וואָס קאָן מען דען טון?

איצט פלעגט זי אָפטמאָל בלייבען איינע אַליין אין דער היים — צוליב דעם קינד — און ער פלעגט אַוועקגעהן. עס איז געוואָרען לאַנגווייליג. די פרעהליכע אַנעקדאָטען זיינע האָבען זיך שוין נישט אַזוי אָפט געלאָזט הערען און אויך אינצווייען מיט איהם איז געווען עפּעס נישט דאָס, וואָס פריהער. לאַנגווייליג איז געווען.

ערשט זומער, ווען זי איז אַוועקגעפאָהרען מיט'ן קינד אויף דאַטשע איז איהר געוואָרען אַביסעל פרעהליכער. אַרום איהר האָבען גענומען אַרומטאַנצען עפּעס יונגע לייט, בעזונדערס איינער. — און זי ווייסט באמונות נישט, ווי אַזוי דאָס האָט פּאַסירט, נאָר פּאַסירט האָט עס...

אין דערהיים האָט זי געטראָפען דעם מאַן אויך אַ מעהר פרעהליכען. אַז די מוטער איהרע האָט איהר גענומען געבען עפּעס אָנצוהערענישען מכּוח זיין אויפפיהרען זיך, האָט זי זיך די אויערען פאַרשטעקט, נישט געוואָלט הערען אפילו. זי האָט געפיהלט, אַז אייגענטליך איז זי אַליין אויך אַביסעל שולדיג.

איצט האָט ער אויף דאָס ניי אָנגעהויבען דערצעהלען קאָמישע אַנעקדאָטען, הויפּטזעכליך וועגען אונטריי מענער, און זי האָט איהם צוגעקלאַפּט איבער'ן אַקסעל, געלאַכט און געזאָגט:

— „אַך, דו לץ איינער!“

ס'איז געוואָרען אַ סך פרעהליכער, סיי איהם, סיי איהר — בעזונדער. אין צווייען פלעגען זיי זיצען פרידליך, רוהיג, נאָר — לאַנגווייליג. נישט געוואוסט פון וואָס צו רעדען. וואוהין זענען אַהינגעקומען אָט די אַלע שמועסען, אַזעלכע אינטערעסאַנטע פאַר דער חתונה? וואוהין זענען פערשוואונדען די גענענזייטיגע ליידענשאַפטליכע געפיהלען?

ער האָט געוואוסט, אַז אויך זי איז נישט טריי, אָבער ער האָט איהר דאָס נישט פאָרגעהאַלטען, פיהלענדיג, אַז ער אַליין איז אפשר נאָך מעהר שולדיג. זיי האָבען נישט געשטערט איינער דעם צווייטען. די געשעפטען זענען געגאַנגען גוט, דאָס קינד איז געוואַקסען, און זיי זענען געווען צופרידען איינס מיט דאָס אַנדערע.

— „איך האָב געהייראַט דורך ליבע!“ — האָט זי אָפטמאָל מיט שטאָלץ געזאָגט צו איהרע פערעהרער.

— „איך ליב זעהר און אַכט מיין פרוי, — פלעגט ער זאָגען צו זיינע געליבטע — אָבער איהר ווייסט“...

איך קען דאָס פּאָרעל. זיי זענען זעהר אינטעליגענטע און פיינע מענשען. ליבליכע, העפליכע, גאַסטפריינדליכע. לעבען זעהר גוט צווישען זיך. ווען אַ שטיינער מען זאָל זיי זאָגען, אַז דאָס גאַנצע לעבען זייערס איז איין לאַנגער געקייטעלטער ליגען, וואָלטען זיי געוואָרען אויסער זיך. און ווען אַ שטיינער מען וואָלט זיי פאָרגעלעגט, זיי זאָלען זיך שיידען, וואָלטען זיי אויך אָנגעקוקט, ווי אַ משוגע'נעם. זיי ווייסען גאַנץ גוט, וואָס ליבע איז. ער זאָגט אפילו, אַז ביי אַלעמען איז אַזוי א ווּאַז צוליב דער אנגעלעגענהייט וואָלט ער מיר געקאָנט דערצעהלען אַ סך קאָמישע אַנעקדאָטען וועגען פאַמיליען-לעבען...

אָט אַזוי ציהט זיך דאָס לעבען זייערס און צוזאַמען מיט דעם לעבען ציהט זיך דער אייביגער ליגען.

אַלע רעכענען זיי פאַר אַ גליקליך פּאָר-פאָלק.

—:0:—

אַ מעשה וועגען אַ קמיע / פון יוסף מאַרגאָשעס

וועגען דעם ענין פון געבען קמיעות, הערשט פון אייביג אָן אַ גרויסע מיינונגס־פערשידענהייט צווישען די חסידישע רביים. מאַנכע פון זיי זענען דערפאַר, אַז מען דאַרף יאָ געבען קמיעות, און די אַנדערע זענען ווידער שטאַרק דערגעגען.

דער גאַנצער עסק פון קמיעות איז שוין גאָר אַן'אַלטער, און נאָך אין די צייטען פון דער גמרא, דאָס הייסט, מיט איבער פופצעהן הונדערט יאָהר צוריק, האָט מען זיך שוין נוהג געווען צו טראָגען קמיעות פאַר אַ סגולה און פאַר אַ רפואה.

אַ קמיע איז אַ שטיקעל פאַפיר, פּאַרמעט, אַמאָל גאָר פון גאָלד, זילבער, אָדער אַן'אַנדערע מעטאַל, אויף וועלכען עס איז אָנגעשריבען, אָדער אויסגעקריצט, שמות הקדושים, נעמען פון מלאכים, וועמעס אויפגאַבע עס איז, דעם קראַנקען וואָס טראָגט די דאָזיגע קמיע, צו בעשיצען און אָבצוהיטען פון אַלדאָס בייז... און איבערהויפּט פון שדים, רוחות און מזיקים, וואָס לויערען שטענדיג, ווי יעדער איינער ווייסט, אויף די מענשען און זוכען זיי שטענדיג שלעכטס צו טון...

שוין אין יענע אַלטע צייטען איז געווען דער מנהג צו טראָגען נאָר אַזעלכע קמיעות וואָס זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען „מן המומחה“. פון אַ מענשען, וועמען מען האָט גוט געקענט, און מען האָט וועגען איהם געוואוסט, דאָס ער איז אַ גרויסער צדיק, אַז ער האָט אַ שטאַרקע יריעה אין דער חכמת הקבלה און אַז ער איז בכלל ראוי צו געבען קמיעות.

אַזאַ קמיע, פון אַזאַ הייליגען מאַן, האָט מען פון אייביג אָן, זעהר שטאַרק געשעצט און דערפאַר האָט מען אפילו מתיר געווען, אַז מען מעג זי טראָגען אויך אום שבת, ווייל „אתמחא גברא ואתמחאי קמיע“ — עס איז בעוואוסט דער מאַן און דערפאַר אויך זיין קמיע.

אין די שפּעטערע צייטען ביז צום אויפקומען פון'ם נייעם דרך חסידות, דורכ'ן בעל שם־טוב הקדוש, הערען מיר נישט פיל וועגען דעם, אַז גרויסע יודישע געלעהרטע האָבען געוואָלט געבען קמיעות מיט שמות פון מלאכים.

מיט אַ הונדערט און זיבעציג יאָהר צוריק, איז אין די גרויסע קהלות פון דעם דאָמאָלסטיגען דייטשלאַנד פאָרגעקומען זעהר גרויסע מחלוקת'ן וועגען קמיעות, און אפילו אין פוילען, דעם הויפּט־זיץ פון'ם דעמאָלדיגען יודענטום, האָט מען אויך אַנטייל גענומען אין די דאָזיגע שטרייטיגקייטען.

עס איז דאָס געווען אין די צייטען פון די נאָכוועהענישען פון'ם פאַלשען משיח, שבתי צבי, ווען אין אַלע יודישע קהלות, אין כמעט אַלע לענדער, זענען געווען זיינע געהיימע און בעהאַלטענע אָנהענגער, וועלכע האָבען דורך פערשידענע מיטלען געזוכט צו פערשפּרייטען זיינע אַפּיקורסישע געדאַנקען און לעהרען...

דער בעוואוסטער גאון רבי יהונתן אייבשיץ, איינער פון די גרעסטע תלמודישע געלעהרטע פון זיין צייט, איז זייט אַ סך יאָהרען פערדעכטיגט געוואָרען, אַז ער איז אַ געהיימער אָנהענגער פון די שבתי צבי'ניקעס און אויך איינער פון זייערע פיהרער. ער אַליין האָט דאָס, זעלבסטפערשטענדליך, אָפּגעלייקענט און אפילו די שבתי צבי'ניקעס געלעגט אין חרם אַריין. מען האָט אָבער איהם נישט שטאַרק געגלויבט און דער פערדאַכט געגען איהם איז דאָך געבליבען...

רבי יהונתן האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר אַ גאָר גרויסער מקובל. ער האָט פון שטענדיג אָן ליב געהאַט צו געבען קמיעות, ובפרט צו פרויען, שוואַנגערע געווינערינס.

האָט זיך אַמאָל געמאַכט אַ מעשה, אַז אין האַמבורג, וואו עס איז דעמאָלט געווען אַ רב, האָט מען דורך אַ צופאַל געעפענט איינע פון זיינע קמיעות, און דאָ האָבען זיינע געגנער מיט'ן בעריהמטען גאון רבי יעקב עמדין (אַ זוהן פון דעם „חכם צבי“) אָן דער שפּיץ, געהאַט אַ זעהר גוטע געלעגענהייט צו בעווייזען, אַז אין דער דאָזיגער קמיע געפינען זיך — אויף אַ פערשטעלטען אופן — תפילות און בקשות צום פאַלשען משיח, שבתי צבי, אַז ער זאָל דער קראַנקער פרוי אָדער שוועהרער געווינערין העלפען...

די מלחמה צווישען די דאָזיגע צוויי שטרייטענדע פּאַרטייען, האָט אָנגעהאַלטען היבשע עטליכע יאָהר. אַלע רבנים און גאונים פון יענעם דור זענען אין דעם פערוויקעלט געוואָרען. מאַנכע זענען געווען פון דעם צד און אַנדערע ווידער האָבען געהאַלטען מיט דעם צד שכנגדו. און אפילו די קריסטליכע געריכטען זענען פון ביידע צדדים גערופען געוואָרען צו הילף און אויך עטליכע משומדים האָבען געהאַט אַ געלעגענהייט זיך אין דעם דאָזיגען עסק אַריינצומישען און בריטליך זאָגען אַ דעה, ווער עס האָט רעכט, אָדער אומ־רעכט.

אַ גאַנצע רייהע ספרים זענען וועגען דעם פערפאַסט געוואָרען, און זיי זענען געווען אַזוי פיל מיט זלזולים און גראָבע בעליידיגונגען אויפ'ן צווייטען צד, אַז מיר, היינט, אַ הונדערט און זיבעציג יאָהר נאָך די דאָזיגע פּאַסירונגען, שטעהען און שטוינען, ווי אַזעלכע גרויסע רבנים און גאונים האָבען גאָר אַזוינס געקענט אַרויסבּרענגען אויפ'ן פּאַפּיר און זיך איינס דאָס אַנדערע אַזוי גראָב מבזה זיין...

צווישען די חסידישע רביים, וועלכע האָבען נישט געהאַלטען פון געבען קמיעות, איז אויך געווען דער גרויסער רבי ר' מאיר פרימישלאַנער זכרונו לברכה.

* * *

עטליכע טייל אוועק פון פרימישלאַן, האָט געוואוינט אַ זעהר רייכער פוילישער פריץ. ער האָט געהאַט אין יענער געגענד זעהר פיל גיטער און וועלדער, און אונטער איהם האָבען געוואוינט און געמאַכט אַ לייטישען לעבען אַ דרייסיג־פערציג יודען.

די גיטער זענען אייגענטליך נישט געווען זיינע אייגענטום. זיי האָבען אַמאָל געהערט צו זיינעם אַ ווייטען קרוב, וועלכער איז געשטאָרבען גאָר אָהן בנים זכרים. און ווייל אין דער דאָזי־גער פריצ'ישער פאַמיליע איז געווען אַ געזעץ — וועלכעס איז אויך געווען בעשטעטיגט דורך דער רעגירונג — אַז נאָר זיהן קענען ירש'ענען דאָס גרויסע פערמעגען, זענען די אַלע גיטער און די נחלאות איבערגעגאַנגען צו דעם איצטיגען פריץ, אָבער בתנאי, אַז ער וועט האָבען אַ זוהן, וועל־כער וועט שוין פערבלייבען דער ריכטיגער יורש. אויב דער פריץ וועט שטאַרבען אָהן אַ זוהן, אָ־דער ער וועט האָבען בלויז טעכטער, וועט דאָס פאַרמעגען איבערנעהמען אַ זוהן פון אַן'אַנדערען צווייג פון דערזעלבער משפחה.

אַזעלכע געזעצען אין פריצ'ישע נחלאות זענען נישט קיין נייעס. עס זענען פאַראַנען מעה־רערע אַזעלכע. מען רופט זיי מיט'ן לאַטיינישען נאָמען „פידייקאָמיס“, דאָס הייסט ירושות, וועלכע ווערען איבערגעגעבען אויף אַ צייט, ביז עס קומט אַ צווייטער און נעהמט זיי איבער. דערווייל האַלט מען זיי נאָר אין „גוטען גלויבען“ און זיכערהייט.

עס איז אַ זעהר פערשטענדליכע זאַך, אַז דער דאָזיגער פריץ האָט שטענדיג זעהר שטאַרק חשק געהאַט צו האָבען אַ זוהן אַ יורש, כדי דאָס גרויסע פאַרמעגען זאָל נישט אַמאָל פערפרעמדט ווערען און איבערגעהן אין אַנדערע הענד. ווי אויף להכעיס, האָט די פריצה געהאַט בלויז טעכטער, שוין דריי, אָבער נאָך אַלץ נישט קיין זוהן.

דער גראַף און די גרעפין זענען געווען זעהר גוטע און צוגעלאָזענע מענשען. זיי זענען ביי זיך נישט געווען אַזוי שטאָלץ, ווי אַנדערע פוילישע פריצים פון יענע צייטען פלעגען צו זיין. די יודען, וועלכע האָבען געוואוינט אין זייערע קרעטשמעס אָדער מיט זיי געפיהרט געשעפטען, האָבען זיך נאָר נישט געהאַט צו בעקלאָגען.

דער פריץ און די פריצה, וועלכע זענען שוין געווען מענשען אין די מיטעלע יאָהרען, זענען שטענדיג אַרומגעגאַנגען אין גרויס עגמת נפש. זיי האָבען געזעהן, ווי די יאָהרען שטעהען נישט, נאָר זיי האַלטען אין איין רוקען זיך, און אַ יורש, אויף וועמען זיי זאָלען קענען לעגען זייערע גאַנצע האָפ־נונגען, בעווייזט זיך נאָך אַלץ נישט, ומי יודע, אויב ער וועט שוין אַמאָל קומען.

ווי יעדער פוילישער פריץ אין די פריהערע צייטען, האָט דער דאָזיגער גראַף אויך געהאַט זיינעם אַ יוד, וועלכער האָט געהאַט זיין גאַנצען טרויען און גלויבען און, אָהן וועמען ער האָט קיינ־מאָל נישט געטון קיין שום וויכטיגע זאַך.

דער דאָזיגער יוד, וועלכער האָט געוואוסט אַלעס וועגען זיין פריץ, האָט איינמאָל, ווען די פריצה האָט זיך פאַר איהם בעקלאָגט און אויס־געגאָסען איהר ביטער האַרץ, איהר אַן'עצה גע־געבען, דאָס זי זאָל מיט איהם מיטפאָהרען צו זיין „ראַבין“ קיין פרימישלאַן, און אויב זי וועט נאָר קענען פועל'ן, אַז דער „ראַבין“ זאָל איהר געבען אַ קמיע, וועט זי זיכער שוין זיין אַ געהאָל־פענע און איהר וואונש וועגען אַ בן זכר וועט זיכער ערפילט ווערען.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אַז די פער־אומערטע פריצה האָט זיך אָן דער עצה אָנגע־כאַפּט, ווי אָן אַן'אבן טוב און שוין אויף דער צווייטער וואָך איז זי מיט „איהם“ געווען אין פרימישלאַן, ביים רבי'ן ר' מאיר'ל.

אין אָנפאַנג האָט דער רבי דערפון גאָר נישט געוואָלט הערען. כאָטש די פריצה האָט איהם געוואָלט געבען געלד, אַלס אַ פדיון, וויפיל ער וועט נאָר וועלען. ער האָט געהאַלטען אין איין טענה'ן, אַז עס זענען דאָ גענוג יודישע טעכטער, וואָס דאַרפען האָבען אַ ישועה, און ער זעהט נישט איין, נאָכוואָס ער זאָל נאָך מתפלל זיין פאַר אַ גוי'ע...

ערשט, אַז דער אַרענדאַר האָט איהם זעהר שטאַרק ספּציר געווען און געגעבען צו פערשטעהן, אַז אונטער דעם דאָזיגען פריץ וואוינען אַ פערציג יודען און אַלע האָבען פון איהם פרנסה בריוח, און אַז אויב דער פריץ זאָל אַוועק פון דער וועלט אָהן אַ בן זכר, וועלען אַלע גיטער איבערגעהן צו אַן'אַנדערען פריץ, וועלכער איז בעוואוסט אַלס אַ גאָר גרויסער שונא ישראל. ערשט דעמאָלס, ווען ר' מאיר'ל האָט דערהערט די דאָזיגע ריכ־טיגע דבורים, האָט ער מסכים געווען די פריצה אויפצונעהמען און איהר מבטיח זיין, דאָס זי וועט נפקד ווערען מיט אַ בן־זכר.

— רבונו של עולם! — האָט ר' מאיר'ל דעמאָלט געזאָגט, — עס זענען דאָך פאַרהאַן אַזוי פיל גוים אויף דיין וועלט, וואָס־זשע אַרט דיך, זאָל זיין מיט נאָך איין גוי מעהר!...

די פריצה האָט זיך אָבער נישט געוואָלט צופריעדענשטעלען מיט'ן רבי'ס בלויזער הבטחה, זי האָט געהאַלטען אין איין טענה'ן, דאָס זי וועט פון דאַנען נישט אַוועקפאָהרען, ביז דער „ראַבין“ וועט איהר נישט געבען זיינס אַ קמיע.

עס האָט גאָר נישט געהאָלפען, וואָס מען האָט איהר ערקלערט, אַז דער „ראַבין“ גיט גאָר קיינמאָל צו קיינעם נישט, קיין שום קמיעות. זי האָט דאָס בשום אופן נישט געוואָלט גלויבען, און זיך פעסט געהאַלטען ביי דאָס איהריגע, אַז זי מוז האָבען אַזאַ קמיע.

דער אַרענדאַר האָט געהאַלטען אין איין בעטען און וויינען, ר' מאיר'ל, וועלכער איז געווען אַ מזג טוב און ער האָט נישט געקענט צוזעהען קיין יודישע טרעהרען, האָט דאָס איינע מאָל גע־מוזט נאָכגעבען און מאַכען אַן'אויסנאַהם, כדי דער פריצה'ס בקשה צו ערפילען.

ער האָט געהייסען אַריינרופען נאָך אַמאָל די פריצה און האָט צו איהר געזאָגט:

— אָט דאָ האָסטו אַ קליין ווייסען בייטעלע, אין וועלכען עס איז איינגענעהט אויף אַ פּאַרמעט אַן'אָנגעשריבענע קמיע. דו טאָרסט אָבער בשום אופן דאָס בייטעלע נישט עפענען און וועלען זעהן, וואָס עס שטעהט דאָרטען אויף דער קמיע. טאָ־מער וועסטו דאָס אָבער אַמאָל יאָ טון, וועלען אַלע אותיות פון דער קמיע אַוועקפליהען און ביי דיר אין האַנט וועט פערבלייבען אַ לעדיג שטי־קעל פּאַרמעט...

און אַזוי ווי ר' מאיר'ל האָט מבטיח גע־ווען, אַזוי איז אויך געשעהן. די פריצה האָט צום יאָהר געהאַט אַ זוהן און אין זיין זכות זענען די גיטער שוין אויף שטענדיג פערבליבען ביי זיינע עלטערען און דערנאָך אויך ביי איהם.

מיט אַ סך יאָהרען שפּעטער, ווען די דאָ־זיגע פריצה איז שוין געווען אַן'אַלטע פרוי, האָט זי איינמאָל אָנגענומען אַ זעהר שטאַרקען חשק צו עפענען די קמיע און זעהן, וואָס דאָרטען גע־פינט זיך אָנגעשריבען.

אָבער זי איז זעהר איבעראַשט געוואָרען, ווען זי האָט דערזעהן, אַז ר' מאיר'לס ווערטער זענען, יאָהרען נאָך זיין הסתלקות, איצט מקוים געוואָרען. ווען זי האָט נאָר געעפענט די קמיע, האָט זי דערזעהן, ווי דער פּאַרמעט איז אין גאַנ־צען לעדיג און מען קען דאָ נישט געפונען דעם מינדעסטען צייכען פון אַ שריפט...

— דער „ראַבין“ האָט טאַקע אַזוי געזאָגט — האָט די אַלטע גרעפין אויסגערופען מיט גרויס התפעלות, — אַז אויב איך וועל נאָר אַמאָל דאָס עפענען, וועלען אַלע בוכשטאַבען תיכף פער־שוואונדען ווערען און דער פּאַרמעט וועט אין גאַנצען בלייבען אַ לעדיגער, און אַזוי איז דאָס טאַקע איצט געשעהן!...

שקלאַפען פון פּראָפעסיעס / פון ש. יאַנאָווי

אין תוך בין איך אפילו אַ קנאַפּער ליבהאָבער פון דעם מנחם מענדעל טיפּ, און וואָס פאַר אַ פאָרם און אויף וועלכען געביט ער זאָל זיך נישט בעווייזען, אָבער אין אַ געוויסען פּרט מוז מען מנחם מענדלען פאַרט, ווי זאָגט מען עס געבען קרעדיט. ער איז [illegible] געווען — און יש אומרים, אַז ער איז נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג — אַ לא יצלח, אַ שלימזל'ניק, וואָס האָט דורכגעטריבען מלאכות און ווייניג ברכות, אָבער קיין שקלאַף צו אַ פּראָפעסיע איז ער קיינמאָל [illegible] ער האָט זיך קיינמאָל נישט געוואָגט [illegible] בערוף איז דער יעניגער, וואָס [illegible] אַ טאַטע פון קינדער, זאָל [illegible] אַלע כהונות און אפילו [illegible] דערביי פון הונגע־ זאָל ער איהם נישט ווערען „אומטריי“ נישט אויס־בייטען איהם אויף עפּיס אַנדערש, וואָס קען איהם זיכערער געבען אַ שטיקעל ברויט. אין דעם דאָזיגען פּרט פון נישט איינליבען זיך אין אַ פּראָפעסיע אַזש ביז צו דער מדרגה פון מסירת נפש קומט אונזער מנחם מענדלען די העכסטע אַנערקענונג.

וואָס מנחם מענדלען האָט געפעהלט, איז די נויטיגע אויסבילדונג, וואָס זאָל איהם מאַכען פעהיג צו קענען אָנהאַלטען איינעם אָדער יעדען פון די צאָהלרייכע בערופען אויף וועלכע ער האָט זיך גע־וואָרפען. אַ געוויסער גראַד פון בילדונג, אַ געוויסע צוגרייטונג איז אונבעדינגט נויטיג פאַר יעדען, וואָס וויל אויספּיהלען אַ בערוף צום נוצען פון אַנדערע און צו זיין אייגענע בענוצען, אָבער אַ הונדערט פּראָ־צענטיגע ליבע צו דעם בערוף, אַן'איבערצייגונג, אַז די דאָזיגע פּראָפעסיע איז מן השמים בעשאַפען פאַר איהם ווי אַ מין זיווג, איז אין די מייסטע פאַלען אַן'אומנאַטירליך איינרערעניש, וואָס ברענגט מעהר צרות, ווי נחת.

אַ פעהיגער מענש איז פעהיג צו מעהר, ווי צו איין מלאכה.

וועגען נעטהעץ איז געזאָגט געוואָרען, אַז ווען ער וואָלט זיך געווען אָנגעבען מיט שוסטעריי אַנ־שטאָט מיט פּאָעזיע, וואָלט ער געווען געוואָרען דער בעסטער שוסטער פון זיין צייט.

אין דעם דאָזיגען וויץ ליגט אַ סך ערנסטער אמת. מענשען, וואָס זענען זשעניען אויף איין געביט און טויגען צו גאָר נישט אויף אַלע אַנדערע געביטען, זענען אויסנאַהמען. די גרעסטע צאָהל פון בעריי־טענדע מענשען האָבען ביי פערשידענע געלעגענ־הייטען אַרויסגעוויזען, אַז זיי פערמאָגען אַ צופּאַסונגס פעהיגקייט פאַר בעשעפטיגונגען און ענינים, וואָס זענען לפנים גאַנץ ווייט פון זיי.

אָבער זשעניען זענען סיי ווי נישט קיין טאָג טעגליכע ערשיינונג, אַז אויב אַ געוועהנליכער מענש, אַ קינסטלער, ערפינדער, וויסענשאַפטליכער וכדומה איז פולשטענדיג אונבעהאָלפען מחוץ פון זיינע ד' אמות. איז דערפון נאָך נישט געדרונגען, אַז יעדער פּשוטער בשר ודם פאַלט אַרונטער אונטער דעם זעלבען כלל. דורכשניטליכע מענשען האָבען נישט די אויסרייד, אַז זייער בערוף איז געבוירען צוזאַמען מיט זיי און איז אַ טייל פון זייער אַזוי־גערופענעם „איך“, ערפינדערישע אָדער קינסטלערישע פעהיג־קייטען זענען ווירקליך איינגעבוירענע פעהיגקייטען און דער יעניגער, וואָס איז געבענשט אָדער געשטראָפט מיט זיי צאָהלט געוועהנליך גאָר טייער פאַר אָב־ווייכען פון די רעגלען, וועלכע זיי בעשאַפען פאַר זיין גאַנצען אויסערען און אינערליכען לעבען. אָבער דער מענש „פון אַ גאַנץ יאָהר“, דער דורכשניט־ליכער מענש וועט בשום אופן נישט אומגעטריי ווע־רען זיין „איך“ אויב ער וועט אַנשטאָט אַ שוסטער ווערען אַן'אַגענט פון זינגערס מאַשינען, אָדער אַז ער וועט אויפהערען שטעפען לעדערנע קאַמאַשען, אויב דאָס ברענגט איהם נישט גענוג פרנסה און זיך נעהמען, למשל, צו מעקלעריי.

די הויפּט־זאַך איז, אַז ער זאָל זיך ערנסט און ערהרליך בעציהען צו יעטוועדען בערוף, וועל־כען ער האָט אויף דעם מאָמענט געוועהלט. אַם וואַהרשיינליכסטען איז עס, אַז אויב ער וועט האָבען אַזאַ ערהרליכע בעציהונג, וועט דער בערוף ביי איהם ווערען אַ סטאַבילער און נישט בלויז אַ מאָ־מענטאַלער.

אָבער פון ערהרליכער אויסאיבונג פון אַ בע־רוף ביז צו אַ שקלאַפישער איבערגעגעבענקייט צו איהם איז אַ הימעלווייטער מהלך.

איך קען מענשען, וואָס זענען בעשעפטיגט ביי געוויסע מלאכות, צו וועלכע מען דאַרף נישט זיין מיט קיין טויגענדער קאָפּ, און וואָס וואָלטען גראָד אַזוי געקענט שטעהן ביי צעהנדליגער אַנדערע מינים פון מלאכות. אָבער אפילו אין די ביטער־סטע צייטען פון „אונגערעקע־סעזאָן“, ווען זיי געהען אַרום חדשים לאַנג אָהן אַרבייט, פאַלט זיי נישט איין צו וואַרפען זיך אויף אַן'אַנדער מלאכה. זיי רעכענען זיך איין, אַז די אַרבייט, צו וועלכער זיי האָבען זיך שוין צוגעוואוינט, איז דער איינציגער מין, צו וועלכען זיי טויגען, זיי פּרובען אפילו נישט צו האָבען זיי וועלכע נישט איז פעהיגקייטען פאַר עפּיס אַנדערש.

אָט אַזעלכע שקלאַפען פון פּראָפעסיעס וואָלט אפשר נישט געשאַדט צו ווערען געבענשט מיט אַביסעל פון מנחם מענדעל'ס בעוועגליכען גייסט, וואָס האָט איהם דיקטירט, אַז גלאַט האַלטען זיך אָן אַ פּראָפעסיע, כאָטש קיין פרנסה איז נישטאָ דערפון, איז נאַריש, אַזוי ווי עס שטעקט אַ סך אמת אין דעם, אַז משנה מקום, משנה מזל, אַזוי איז עס נישט ווייניגער אמת, אַז דאָס בייטען פון אַ פּראָפעסיע קען אַמאָל זעהר מזל'דיג זיין.

דעם דאָזיגען אמת לערענט אונז די לע־בענס־געשיכטע פון די מייסטע מענער, וואָס האָ־בען עס געבראַכט צו עפּיס אויף די פערשידענסטע געביטען. נאָר ווייניגע פון זיי האָבען אָנגעהויבען זייער קאַריערע אין דער ריכטונג, אין וועלכער עס איז זיי בעשערט געווען עולה לגדולה צו זיין. אין די מעהרסטע פאַלען האָבען זיי זיך קודם גע־וואָרפען פון איין פּראָפעסיע צו דער צווייטער, פון איין אַרבייט צו אַן'אַנדערער, נישט שווע־רענדיג קיין „אייביגע ליבע און געטריישאַפט“ צו קיין שום פון זיי. אַ פּראָפעסיע פערדינט אונזער ליבע בלויז אויף וויפיל זי אַליין וויזט אַרויס כאָטש אַביסעל „ליבע“ צו אונז.

אַ פּראָפעסיע, וואָס לאָזט אונז הונגערען, וואָס לאַכט זיך אויס פון אונזערע שווערע בע־מיהונגען, איז גלייכער צו פערלאָזען ווי אַמגיכסטען. מען טאָר נישט לאָזען ענטוויקלען זיך דעם גע־פיהל, אַז אַ געוויסע בעשעפטיגונג איז אונזער איינציגער אָנהאַלט אין לעבען. דאָס לעבען איז אונגעהייער רייך אין פאָרמען פון מענשליכער בע־שעפטיגונג, און דער נאָרמאַלער, געהעריג גע־בילדעטער מענש איז אונגעהייער רייך אין צו־פּאַסונגס־פעהיגקייט צו די מייסטע פון זיי.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צוריקגעקעהרט
— און איבערגעצויגען אויף —
צעגעלניאַנאַ 25, טעל. 26-87
ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע. אַלע אַרט אַנאַ־ליזען, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—10 פר יר, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אָוו.

Dr. Z. Rakowski
ספּעצ. פאַר אויערן, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייט
קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27-81.
[illegible] פון 12—2 און פון 5—7 [illegible]
[illegible] 17 פון 10—11 און פון [illegible]

חזנות — ענטשטעהונג און בעדײַטונג

פון אליהו זאַלודקאָווסקי.

אַלע חכמי היופי, ווי: קאַנט, שאָפּענהויער, לאַצארוס, העגעל און אַנדערע, האָבען אָנגע־שריבען גאַנצע ביכער וועגען „הלכות יופי“, ווע־גען די פערשענערונג פון דער רעליגיע, מיט צע־רעמאָניעס, פּלאַסטיק, אַרכיטעקטור און נאָך אַנ־דערע זאַכען, — זיי ענטוויקלען אין זייערע דער־מאָהנטע ווערק זייערע אייגענע פילאָזאָפיע, טעאָ־ריעס און מעטאָדען. קומען זיי אָבער כמעט אַלע צום בעשלוס, אַז דער צוועק פון דער פערשע־נערונג פון דער הייליגער מוזיק, פון דעם עבודת אלקים, בײַ אַלע רעליגיעס, איז: צו פערטײַטשען די הייליגע מלוצה, וועלכע ווערט בענוצט אין שוהל, און אויך אין אַלע אַנדערע קריסטליכע געבעט־הײַזער, כדי דער המון־עם, זאָל בעסער פערשטעהן דעם אינהאַלט פונ'ם טעקסט, זאָל פערנעהמען בעסער די גרויסקייט פונ'ם גלויבען, פון דער אמונה, זאָל אַרויסרײַסען זיך פון אַלע ערדישע ליידענשאַפטען, און זאָל פעהיג ווערען אָנ־צונעהמען די געטליכע אידעע.

דעריבער טאַקע מוז יעדער, וואָס קאָמפּאָנירט פאַר'ן גאָטעס־דינסט, זיך פערטיפען גאַנץ רעלי־גיעז און שרײַבען אין אַ געוויסער פאָרם, וועלכע טראָגט דעם נאָמען „קירכענדסטיל“ אָדער „סי־נאַגאָגענדסטיל“.

עס זענען פאַראַן צוויי סאָרטען הייליגע געזאַנגען:

דער ערשטער איז — דער ליטורגישער געזאַנג, און דער צווייטער — דער גייסטיגער געזאַנג.

דער ערשטער איז אַ ספּעציפיש ריטועלער; דער צווייטער — אַן אַלגעמיינער. און אַזוי ווי דער ערשטער איז אָבער בעגרענעצט פון דער צייט און פון דעם אָרט, אַזוי ווייסט נישט דער צווייטער נישט פון קיין צייט און נישט פונ'ם אָרט.

בעת די ליטורגיע איז אָפּהענגיג פון דער צײַט, ווי למשל: איהר קענט קיינמאָל, אין שוהל, נישט זאָגען איכה'ס אום שבועות, אָדער פער־קעהרט, אקדמות אום תשעה באב. אַלעס מוז געזאָגט ווערען אין זײַן צײַט, — קענט איהר אָ־בער גייסטיגע נגונים יאָ געברויכען צו יעדער צײַט.

ווי אַזוי זענען אָבער געשאַפען געוואָרען די נגונים פאַר'ן שוהל? און ווי אַזוי זענען חזנים געוואָרען פּראָפעסיאָנעלע זינגער?

דער חזן איז, ווי היסטאָריש פעסטגעשטעלט, פון אַ שמש אָדער אויפזעהער אין שוהל, גע־וואָרען שפּעטער דער פאָרזאָגער פון די תפלות, און אָפּט אויך אַ בעל קריאה, און, נישט ווי־לענדיג האָט ער, אָנגעהויבען אונטערזינגען צו־ביסלעך בײַם דאַווענען, אָדער בײַם לייענען די תורה, און פאָרזאָגענדיג די תפלות מיט גרויס כונה און מיט אַ צוויטאַנט האַרץ פלעגט ער אַרײַנגעהן אין אַזאַ עקסטאַז, אַז ער פלעגט דער־הויבען זײַן שטימע און זיך פײַערליך צווינגען, און דערמיט אויסדריקען די ערנסטע, אומעטיגע שטי־מונג פון זײַנע שלוחים, און די געמיינדעס האָבען אָנגעהויבען צו פאָדערען, אַז אַ חזן זאָל האָבען אַן אָנגענעהמע שטימע, ווייל זאָגענדיג די תפלות מיט אַ געשמאַקע שטימע און ספּעציעל אין די ימים נוראים, האָט זיך גאָר געשמאַקער און מיט מעהר התלהבות געדאַוועט.

ס'האָט זיך אַזוי אַרום ענטוויקעלט אַ גע־וויסער ניגון בײַם דאַווענען, — מעלאָדיש זינגען אָבער האָט מען אָנגעהויבען נישט אין די תפלות, נאָר אינ'ם „מעביר זײַן די סדרה“, לייענען די הפטרה, און לייענען די מגלות, צו וועלכע מ'האָט בענוצט די טעמי הנגינה (טראָפּ), און צוזאַמען מיט'ן ניגון פונ'ם טראָפּ האָט זיך אויך אינ'ם פאָרזאָגען פון די תפלות ענטוויקעלט אַ מין מו־זיקאַלישע דעקלאַמאַציע (פון וועלכער ס'זענען אַגב שפּעטער ענטשטאַנען די סקאַרבאָווע טראַדיציאָ־נעלע נגונים). דורכ'ן אײַנפיהרען דעם פּייט, האָ־בען די חזנים אינ'ם אָנהויב פונ'ם מיטעל־אַלטער אָנגעהויבען אַ סך צו זינגען בײַם דאַווענען, בײַ די שטיקער פּייט, האָט דער חזן געהאַט די מעג־ליכקייט זיך אָפּצושטעלען מיט נגונים און גע־זאַנגען, ווי זײַן האַרץ און געדאַנק האָבען איהם נאָר דיקטירט, ווייל די פּיוטים זענען געווען, ווי צוגעפּאַסט פאַר'ן געזאַנג, ס'איז געווען אַ נײַע זאַך... און ס'האָט קיינעם נישט געקימערט, וואָס דער חזן טוט מיט זיי. פּייט איז געווען דער שליסעל פונ'ם אײַנפיהרען פון דעם מעלאָדישען געזאַנג, און דער גרעסטער טייל חזנים פון יע־נער צײַט זענען אויך געווען רעליגיעזע דיכטער, פערפאַסער פונ'ם פּייט, און די דאָזיגע פּאָעטען — חזנים זענען דאָס געווען די יעניגע, וועלכע האָבען נישט נאָר מיט זייערע פּאָעמען רייכער געמאַכט דעם דאַווענען, זיי האָבען איהם אויך רײַ־כער געמאַכט מיט געזאַנגען און מעלאָדיעס, זיי האָבען פערפאַסט בײדע זאַכען — די פּאָעמע און די מוזיק.

די ערפינדונג פון בוך־דרוקערײַ האָט אויך פיל צוגעהאָלפען צו דער ענטוויקלונג פונ'ם זינ־געניש פון חזנות, ווייל כל זמן ס'איז קיין דרוק נישט געווען און ביכער האָבען געמוזט געשריבען ווערען מיט'ן האַנד, איז אַ סידור געווען אַ יקר המציאות, און די געמיינדע איז געווען אינגאַנצען אָפּהענגיג פונ'ם חזן, וועלכער פלעגט פון זײַן סידור זאָגען די תפלות און די גאַנצע געמיינדע פלעגט נאָכזאָגען, און יעדע געמיינדע האָט גע־מוזט האָבען זייער חזן — פאָראָגער.

נאָכדעם אָבער ווי דער דרוק איז ערפונדען געוואָרען און סדורים זענען געוואָרען ביליג, האָט יעטווועדער יוד שוין געהאַט זײַן סידור און מחזור, און איז שוין געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגער דאַווע־נער, און איז שוין נישט געווען אָפּהענגיג פונ'ם חזן־פאָרזאָגער, איז אינ'ם חזנ'ישען לעבען פאָר־געקומען אַן אמת'ע צוזדערונג, און זײַן ראָלע אַלס „שליח ציבור“, אַלס פאָרזאָגער פון די תפלות איז געוואָרען אַן אָפּגעשפּילטע, — האָט זיך דער חזן אַ נעהם געטאָן צו מוזיק, צו אונטערהאַלטען דעם עולם מיט געזאַנג, און אונטער'ן אײַנפלוס פון דער דעמאָלסדיגער נײַער צײַט, ווען נײַע ווינ־טען האָבען אָנגעהויבען צו בלאָזען אין גאַנץ איי־ראָפּאַ, די מענשהייט האָט זיך בעפרײַט פון די קייטען פונ'ם מיטעלאַלטער און זיך דערפיהלט, ווי נײַ געבוירען, האָבען די חזנים, נאָכ'ן בײַשפּיל פון די אַרומוואַנדערנדיגע איטאַליענישע זינגער (אויפגעגעבען אַלע זייערע אײַפנאַבען און פליכטען אין זייערע געמיינדעס), אָנגעהויבען אַרומפאָהרען פון שטאָט צו שטאָט, געבענדיג זייערע דאַוונענס און קאָנצערטען מיט זייערע משוררים, פון וואָס עס האָט זיך, אגב, שוין דעמאָלס אָנגעהויבען צו ענטוויקלען דער סינאַגאָגאַלער כאָר־געזאַנג.

די איטאַליענישע שטעט ווענעציע און מאַ־נטואַ זענען געווען די ערשטע, וואו כאָר־געזאַנג איז אין אָנהויב פונ'ם 17־טען יאָהרהונדערט אײַנ־געפיהרט געוואָרען אין די שוהלען. די שטאָט פּראָג איז אינ'ם דאַווענען פרט געזאַנגען נאָך ווײַ־טער. מ'האָט אין דער נײַער שוהל (וועלכע איז געבויט געוואָרען דורכ'ן בעריהמטען נגבון רבי מרדכי מײַזעל אין יאָהר 1592), אַרײַנגעשטעלט אַן אָרגעל און מ'האָט אײַנגעפיהרט כאָר־געזאַנג. און יעדען פרײַטאָג אָוונד פלעגען געגעבען ווער־דען אין סינאַגאָגע רײַכע קאָנצערטען. און אין יאָהר 1716 האָט מען אויך אין דער „אַלט־נײַער סינאַגאָגע“ אַרײַנגעפיהרט אַן אָרגעל און מ'האָט אויך געגעבען קאָנצערטען אַלע פרײַטאָג אָוונט. דאָסזעלבע האָט זיך אויך געגומען פּראַקטיצירען אין פיל אַנדערע יודישע געמיינדעס אין דײַטשלאַנד.

די פרומע יודען, האָבען, ווי שוין דערמאָהנט, פּראָטעסטירט געגען אַזעלכע קאָנצערטען בײַם דאַווענען פון די חזנים מיט די משוררים, האָט אָבער דער המון, וואָס פלעגט פון די דאָזיגע קאָנצערטען גרויס הנאה האָבען, געזיגט אינ'ם דאַווינען פרט, און פון אָנהויב פון דעם 18־טען יאָהרהונדערט, האָבען כמעט אַלע יודישע גע־מיינדעס אין מערב, און טיילווײַז אויך אין מזרח־אייראָפּאַ, אויסגעהאַלטען על חשבון הקהל, נישט נאָר דעם חזן, נאָר אויך זײַן „קאַפּעליע משוררים“.

דער חזן איז אויך דעריגענגער, וועלכער האָט אין די פינסטערע יאָהרען פון דעם לאַנגען גלות, היילינג אָפּגעהיטען דעם פונק, וואָס די לײַט און נביאים פלעגען אינ'ם פאָלק אָנצינדען, (דעם פונק פון ליבע צו דער פּאָעזיע פון דער מוזי־קאַלישער קונסט), און האָט געזוכט מיט זײַן געז־זאַנג דעם דאָזיגען פונק, וואָס מעהר צו דער־וואַרעמען, אַז ער זאָל לײַכטען וואָס מעהרער און אָנפילען דאָס צוווייטאַנטע יודישע האַרץ מיט האָפנונג. און אַ דאַנק די חזנים, האָט זיך דער דאָזיגער פונק נאָך דער עמאַנציפּאַציע ענטוויי־קעלט אין אַ גרויסע שײַנענדיגע ליכטיגקייט און פונ'ם ניצוץ איז געוואָרען אַ מאור גדול.

דאָס יודישע פאָלק האָט דערפאַר אַרויס־געוויזען זײַן דאַנקבאַרקייט און אָנערקענונג צו די חזנים. אַלס בײַשפּיל קען דינען דאָס איינאָרדנען פון די תפלות, אַז ס'זאָל בעקוועם זײַן פאַר'ן חזן צו דאַווענען. מיר ווייסען, אַז אַ שטימע איז זעהר אַ צאַרטע און אײַדעלע זאַך און יעדער זינגער מוז נאָך אַ געוויסער שטימליכער אָנשטרענגונג אַביסעל אָפּרוהען, כדי די שטים־בענדער פונ'ם געזאַנגס־אָרגאַן זאָל בעקומען זייער פרישקייט צום ווײַטערדיגען געזאַנגס־פּאַרטאַג. און ווען מיר בעט־טראַכטען דעם אַלטען (היימישען) מחזור, זעהען מיר, אַז נאָך יעדער תפלה, וואָס דער חזן אָדער דער בעל־תפלה האָט צו זאָגען, קומט אַ לאַנגע תפלה פאַר'ן עולם מתפללים, און דאָס איז גע־מאַכט געוואָרען, אַז דער חזן זאָל האָבען אַ גע־לעגענהייט אָפּצורוהען.

און נישט נאָר אין די תפלות, נאָר אויך אין געוויסע מנהגי בית הכנסת איז געוואָרנט גע־וואָרען פאַר'ן חזנ'ס שטימע, אַזוי געפינען מיר אין שולחן ערוך „חזנים לא יעורו, כי ע״י מאבדין קוליהן“, וועגען מנהג אויפצובלײַבען די נאַכט פון יום־כפור אין שוהל, פּסק'ענט דער שולחן ערוך, אַז חזנים דאַרפען דאָס נישט טון, ווייל ס'קען נאָך שאַדען צו זייערע שטימעס.

דאָס יודישע פאָלק האָט געפיהלט, וואָס די חזנים האָבען אין אַלע צײַטען פאַר זיי געטאָן, ווי האָבען זיך דערפאַר בעצויגען צו די חזנים מיט גרויס דרך־ארץ און דאַנקבאַרקייט.

נאָר אויף אַ קורצע צײַט!
פּערפומעז
פּודערן, טואַלעטען־זײַף, קעלניש־ און בלומען־וואַסער
15%
ווי אויך אַלע אַרט קאָסמעטיק האָב איך פערקלענערט די פּרײַזען מיט
פּערפומעריע
זאַוואַדזקאַ 11
י. דרוקער, 11
בעמ.: פאַר ענגראָסיסטען גרעסערע ראַבאַט.

Dr. med. A. Uryson
קאָנסטאַנטינער 20, טעל. 35-85
איז צוריקגעקומען.
נעמט אָן פון 3 ביז 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

פערקויפט צום טײַוועל.

(ראָמאַן).

23)

— וואָס הייסט? — האָט זיך קליין פער־וואונדערט — איהר זאָגט זיך אָפּ אויסצוזאָגען, וואָס איהר זענט געווען אין דער נאַכט פון מאָרד? צי פערשטעהט איהר, וואָס פאַר אַן אויספיהר איהר צווינגט מיך דערפון צו מאַכען?

— יאָ, איך פערשטעה! — האָט האַררי געענטפערט, פּלוצים בערוהיגענדיג זיך.

— הער פאַרמאַן, הערט, — האָט פאָרטגעזעצט דער איבערראַשטער קליין — מיר זענען דאָ אַליין אין קאַבינעט. קיין עדות פון אונזער איצטיגען געשפּרעך איז נישטאָ. לויט'ן געזעץ קען איך סײַ ווי נישט אויסנוצען געגען אייך אײַערע דערקלע־רונגען, מחמת איך האָב אײַך נישט געוואָרענט, אַז אײַערע ווערטער וועלען פערשריבען ווערען און פעסטגעשטעלט ווערען פאַר'ן געריכט. אויב אַזוי, קענט איהר רעדען אַלץ, נישט מורא האָבענדיג פאַר גאָרנישט. האָט איהר מיך פערשטאַנען?

— יאָ, איך האָב אייך גוט פערשטאַנען, און איך דאַנק אייך.

קליין האָט זיך איבערגעבויגען איבער'ן שרײַב־טיש.

— איך רעד אין אײַער אינטערעס, הער פאַרמאַן. איהר שטעלט מיך אין אַן אויסערגע־וועהנליך שווערער לאַגע. איך האָף, אַז אויך דאָס פערשטעהט איהר. האָרכט זשע! פּרוי וויס איז דערמאָרדעט געוואָרען בײַנאַכט מיט אַ קינזשאַל, וואָס האָט געהערט צו אייך. איהר פערשטעהט? פאַל זמן איהר זאָגט זיך אָפּ צו דערקלערען, וואו איהר זענט געווען אין דער ראָזיגער נאַכט, מוז איך דערפון מאַכען נאָר איין אויספיהרונג.

— איך ווייס! — האָט פאַרמאַן געלאַסען געענטפערט — איהר האַנדעלט זעהר איידעל, און אַ דאַנק מיך ווענען דעם, און איך בין אייך טאַקי יעהר דאַנקבאַר פאַר דער דאָזיגער אויפמערקזאַמ־קייט לגבי מיר. לײַדער קען איך אָבער איבער'־חזר'ן נאָר דאָס, וואָס איך האָב שוין פריהער געזאָגט: ד. ה., אַז איך קען אייך נישט אויס־זאָגען, וואו איך האָב פערבראַכט די פאָריגע נאַכט.

קליין האָט זיך אויפגעהויבען פון שטול.

נישט אַכטענדיג אויף זײַן גאַנצער סימפּאַטיע צו פאַרמאַנ'ען, האָט ער אָנגעהויבען צו פיהלען אַ מין אויפרעגונג און גרימצאָרן.

די איבערצייגונג אין דער אומשולדיגקייט פון דעם דאָזיגען יונגענמאַן איז אין איהם געווען אַזוי גרויס, אַז ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו גלויבען אין די בולט'סטע סמנים.

אויב ער איז יאָ שולדיג, מוז ער דאָך זײַן אַן אידיאָט, אַ שטיק משוגענער! — האָט קליין געטראַכט.

אמת, קיין איבערגעשפּיצטער חכם האָט ער נישט אויסגעוויזען צו זײַן, אָבער אַן אײַנדרוק האָט ער געמאַכט פון אַ נאָרמאַלען באַלעבאַטישען בחור.

— פאָלגט זיך מײַן עצה, און איבערלעגט זיך, יונגערמאַן! איהר פערשטעהט דאָך, אַז איהר אַליין שרײַבט זיך אונטער דעם פּסק־דין.

איך זאָג אייך נאָך אַמאָל, אַז אונזער איצ־טיגער געשפּרעך איז אַ גאַנץ פּריוואַטער. אויב איהר דאַרפט אָנרופען עמיצענס אַ נאָמען, כדי זיך צו בעפרײַען פון חשד, טאָ ווייסט, אַז איהר ריזיקירט נישט מיט גאָרנישט. איך בין זיך מתחייב היילינג אָפּצוהיטען אײַער געהיימניש. פאַרוואָס ווילט איהר מיר פערזענליך נישט אויסזאָגען, וואו איהר זענט געווען די פאָריגע נאַכט? איהר האָט מורא צו קאַליע מאַכען די רעפּוטאַציע, פערפלעקען דעם כבוד פון אַ פרוי? רעדט אַרויס!

אַ לײַכטער ציטער איז אַרורכגעלאָפען איבער פאַרמאַנ'ס קערפּער. דער יונגערמאַן האָט עטליכע מינוט געשוויגען, און די פריהערדיגע רוהיגקייט האָט זיך גלייך צוריקגעקעהרט צו איהם.

— איך דאַנק אייך נאָכאַמאָל, ה' קליין. נאָר איך חזר איבער ווידער, אַז איך קען אייך בשום אופן גאָרנישט זאָגען.

אַ קורצע ווײַלע האָט קליין אומזיניג געגאַפּט אויפ'ן יונגענמאַן.

דערנאָך האָט ער אַ רריק געטון דאָס קנע־פעל פונ'ם גלעקעל אויפ'ן שרײַב־טיש, און בע־פוילען דעם אַרײַנגעקומענעם בעאַמטען:

— שיקט אַרײַן צוויי עדות און אַ סטענאָגראַף.

ווענדענדיג זיך צו האַררי, האָט ער קאַלט צוגעגעבען:

— איהר קאָנט זיך זעצען.

פאַרמאַן האָט זיך אַוועקגעזעצט און אָנגע־הויבען צו פּיקען מיטט די פינגער איבער קליינ'ס שרײַב־טיש.

דער אינספּעקטאָר האָט מיט גרויס אָנ־שטרענגונג זיך בעמיהט צו בעהערשען, און כדי צו אויסבעהאַלטען זײַן אויפרעגונג, האָט ער אָנ־געהויבען צו פאָרען זיך אין די פּאַפּירען, זוכענ־דיג אַ בלײַשטיפט.

קיין איינער פון זיי האָט קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט, ביז וואַנען עס זענען נישט אַרײַן אין קאַבינעט די צוויי עדות מיט'ן סטענאָגראַף.

— הער פאַרמאַן! — האָט זיך קליין אָפּ־גערופען מיט אַן אָפיציעלען, טרוקענעם טאָן. — איך בין מחויב צו נעהמען אײַך אויף אַ פער־הער, אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן מאָרד פון דער פרוי מרים וויס, וואָס איז פאָרגעקומען היינט פאַרטאָג. איך בין אייך מתרה, אַז אַלץ, וואָס איהר וועט זאָגען, קען אויסגענוצט ווערען אויפ'ן געריכט גע־גען אייך גופא.

פאַרמאַן האָט אַרונטערגעלאָזט דעם קאָפּ.

— יאָ, איך פערשטעה.

דער סטענאָגראַף האָט פערשריבען זײַן נאָמען און פאַמיליע, דעם אַדרעס, זײַן עלטער, נאַציאָ־נאַליטעט, פּראָפעסיע.

קליין האָט איהם בעת מעשה בעטראַכט, פערקנייטשענדיג מיט די ברעמען, און צוזאַמענגע־פּרעסענדיג די רינגע ליפּען.

— הער פאַרמאַן, איך פרעג בײַ אייך נאָך אַמאָל, צי ווילט איהר אַזוי גוט זײַן דערקלערען, וואו האָט איהר פערבראַכט די נאַכט, נאָכדעם, ווי איהר האָט זיך צוריקגעקעהרט פון בערלין?

— ניין, איך קען עס אייך נישט זאָגען.

— איהר האָט דאָס רעכט אונז נישט צו ענטפערען, ריכטיגער געזאָגט, איהר האָט די פולע רעכט נישט צו אויסזאָגען אונז, וואו איהר האָט פערבראַכט די נאַכט. איך מוז אייך אָבער ווידער־אַמאָל וואָרענען, אַז פון אײַער שווייגען קען מען אַרויסדרינגען נאָר איין זאַך.

— איך דאַנק אייך, ה' אינספּעקטאָר. איך פערשטעה עס פולשטענדיג.

קליין האָט אַ זיפץ געטון און זיך פערביסען אַ ליפּ.

— ווען איהר זענט די פאָריגע נאַכט גע־קומען קיין וואַרשע, האָט איהר געגומען אויפ'ן וואָקזאַל אײַער רענצעל, וועלכען איהר האָט אי־בערגעלאָזט אויף אָפּהיט פאַר'ן אָפּפאָהרען קיין בערלין. הלמאי האָט איהר דאָס רענצעל נישט מיטגענומען מיט זיך?

— פאַרוואָס? זעהר פּשוט. איך בין געקומען אויפ'ן וואָקזאַל צו פריה, האָב איך דאָס רענצעל אָפּגעגעבען צו היטען, און אַליין בין איך אַוועק אין אַ קאַוויאַרניע אָפּעסען פריהשטיק. אַרויס פון דער קאַוויאַרניע בין איך מיט אַ פערשפּעטונג, און איך האָב זיך קוים בעוויזען אַרײַנצוכאַפּען אין וואַגאָן. דאָס רענצעל איז דעריבער געבליבען ליגען אויפ'ן וואָקזאַל, און איך האָב עס אָפּגענומען, צוריקקומענדיג קיין וואַרשע.

— עס קלינגט, ווי אַן אמת! — האָט דער אינספּעקטאָר אַרויסגעברומט.

די טונקעלע אויגען האַררי'ס האָבען רוהיג בעגעגענט זײַן בליק.

די שטילקייט איז בלויז איבערגעריסען גע־וואָרען פון דעם בלײַשטיפט, וואָס איז שנעל גע־לאָפען איבער'ן פּאַפּיר.

— איהר האָט געדינט אין דער אַמעריקאַ־נישער אַרמעע?

— יאָ!

— איהר האָט געהאַט אַ קינזשאַל פון מלחמה צײַט מיט אויסגעקריצט צוויי אותיות אויפ'ן הענ־טעל: „ה. פ.“?

פאַרמאַנ'ען האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען די הענד. ער האָט פערלוירען די פעהיגקייט צום רעדען און ער האָט קוים אַרויסגעשעפּטשעט:

— יאָ!

(פאָרטזעצונג קומט).

דער קונדרס

הומאָר — צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל — סאַטירע

פּאָליטיק פון דער וואָך.

מזל־טוב! מיר האָבען שוין שלום אויף דער וועלט. אַלץ הייסט אַ שלום. שוין איינמאָל אַ שלום. זינט איך זעה שלומ׳ס, האָב איך נאָך אַזאַ שלום נישט געזעהן.

דאָס איז אַ שלום, אָנגעפּיקעוועט פון אַלע זייטען מיט שלום.

די אַלע לייט, וועלכע זענען געקומען קיין פּאַריז אונטערשרייבען דעם שלום־אָפּמאַך, האָבען זיך אויף צו פריהער גוט אונטערגעאַרטעלט, צו קאָנען פעסטיגען דעם שלום.

דער טאַטע פון דעם שלום־אָפּמאַך, זאָגט מען, האָט זיך, פאַר׳ן פאָהרען קיין פּאַריז, פערזאָרגט מיט אַזעלכע כלי משחיתים, וואָס קאָנען אַ האַלבע וועלט צושטערען; ענגלאַנד האָט זיך איינגעשאַפט אַזעלכע מינים קריגס־שיפען, וואָס קאָנען פערניכטען אַלץ, וואָס געפינט זיך אויפ׳ן און אונטער׳ן וואַסער; פראַנקרייך און דייטשלאַנד, האָבען זיך פערזאָרגט מיט ניפטיגע גאַזען, וואָס קאָנען אָפּרוימען אַלץ, וואָס לעבט אויף דער ערד.

דייטשלאַנד האָט זיך נישט פריהער צוגע־ריהרט צום פּאַריזער שלום־טיש, ביז דער פּאַר־לאַמענט האָט איהר נישט אונטערגערוקט אַ מעכ־טיגען קרייסער.

אַזאַ מין שלום האָט כאָטש אַ פּנים. עס איז פערהאַן אויף וואָס צו קוקען.

עס איז אַ שלום, געזאַלצען, געפּעפּערט און צוגעווירצט מיט מלחמה־כליזיין.

מאַי קאַ משמע לן...

מאַי קאַ משמע לן מיין מיידעל,
וואָס זשע לאָזט זי מיר צו הערען?
רק זי קירצט דאָס וועלבע קליידעל,
רק זי לויפט זיך ווידער שערען,
רק זי שלעפּט זיך אויף הוליאַנקעס
און זי רויכערט פּאַפּיראָסען,
נאָר עס הילפט ווי אַ טויטען באַנקעס —
זי געפינט זיך נישט קיין חתן...

מאַי קאַ משמע לן מיין בחור,
וואָס־זשע לאָזט ער מיך צו הערען,
אויפ׳ן קוק אַ גאַנצער זכר
און געזונט ווי זיבען בערען,
רק ער האַלט זיך אין מישטירען,
פוטבאָל ליגט איהם נאָר אין זינען,
כאָטש ס׳איז שווערליך אויסצופיהרען
ער זאָל עפּיס אויך פערדינען...

מ. ווילנער

שוין איינמאָל אַ זכרון

1־טער שילער — איך האָב געהערט, אַז דיין לעהרער האָט דיך זעהר געלויבט פאַר צוויי גרוי־סע מעלות, וואָס דו בעזיצסט. וואָס זענען זיי?

2־טער שילער — ערשטענס האָט ער מיך גע־לויבט פאַר מיין שטאַרקען זכרון...

1־טער שילער — און צווייטענס?

2־טער שילער — געדענק איך שוין נישט...

פון אויסלענדישען מאַרק.

אומפּאַרטייאישער הומאָר מיט וואַלאָריזירטען צאָל

אַ „אַרבייטסגעבער".

— דו ווייסט, איך בעשעפטיג אַ סך מענשען.

— וואָס טוען זיי בייַ דיר?

— זיי לויפען מיר נאָך און מאָהנען סיך געלד.

אַ גוטע סבה.

— איך בין היינט אַרויסגעפאָהרען מיט מיין געליבטע און אויסגעגעבען 50 פראַנק.

— פאַרוואָס נישט מעהר?

— זי האָט מעהר נישט געהאַט.

סיי חי שלעכט.

— וואָס מאַכט עפּיס דיין פריינד?

— זעהר שלעכט, ער זעהט נישט אָן קיין סענט פאַר די אויגען.

— אַזוי אָרים איז ער?

— נייִן, ער איז בלינד געוואָרען.

אַ פאָטערס עצה.

פאָטער: מיין ליבע טאָכטער, ווער עס הייראַט טוט גוט; אָבער ווער עס הייראַט נישט, טוט נאָך בעסער.

טאָכטער: פאָטע, לאָז מיך נאָר גוט זיין, דאָס בעסע־רע לאָז איך איבער צו אַנדערע.

אומסעגליך.

דאָקטאָר: — יעדעס גלעזעל שנאַפּס פערקירצט דעם מענשענס לעבען אויף אַכט טעג צייט.

פּאַציענט: — אומסעגליך! אויב אַזוי האָב איך שוין פערפּרט שטאַרבען איידער איך בין געבוירען געוואָרען.

אין דער צוקונפט

(וואַך־קלאַנגען).

מה נאמר? וואָס? וואָס קען מען זאָגען?
ס׳איז דער שלום אָפּגעבאַקט...
אַפּגע׳פּטר׳ט שוין קעלאָג׳ן
און גע׳חתמ׳עט איז דער פּאַקט!

וועט מען מעהר נישט שינדען כ׳לעדער,
ס׳וועט צום קריג נישט זיין קיין מוט,
אַז מען שרייבט מיט גאָלדען־פעדער,
איז, רבותי, שוין קאַפּוט..

מעג מען גרייטען נאָך הארמאַטען,
מעג מען גרייטען פולווער, גאַז!
ס׳וועט אַ רוח אין זייער מאַטען —
מעהר נישט גילטען וועט דער שפּאַס...

שלום־שלוה וועט שוין ווערען,
אומעטום וועט רוהיג זיין,
איינער וועט דעם צוו׳יטען עהרען,
און זיך פיהרען לייטיש פיין!

ווי די טייבעלעך די שטילע
קושען וועט מען זיך געשמאַק,
ליטע פּוילען וועט אפילו
קושען... „אוושעם, ווראַשניע... טאַק!"

אַנ׳אידיליע זיין וועט היילינ,
און אין גנוח וועט זיין דאָס אָרט,
וואו ס׳וועט יעדער האָבען חלק
עולם הבא, און אַ וואָרט!..

אַלע קרייסערס אַלע טאַנקעס.
וועלען זיין לשם סטראַשאַק,
לענדער וועלען, ווי קאַבאַנטעס.
זיס זיך פיהרען... אַניעוש טאַק!

ס׳נייט אויף אונז אַ צייט אַ שיינע
און מ׳וועט דווקא האָבען גליק,
ביז בקרוב בימינו
האָבען וועלען מיר אַ קריג!

יאָקעל בן פלעקעל.

זיין פּערמעגען:

טראָפּענס שווייס און אַ וועקסלען־בוך...

שלום פון אַלע זייטען.

(אינטערוויאוען ספּעציעל פאַר׳ן „קונדרס").

קעלאָג.

מיין שלום־פּראָיעקט איז געגען מלחמה. איך בין געקומען צום שלום־גערענק דורך דעם, וואָס מלחמות געפעלען מיר נישט.

איך בין בטבע אַ ווייכהאַרציגער מענש און אַ גרויסער בעל־פחד׳ן. אַז איך דערהער אַ שי־סעריי, ווער איך אַ פערציטערטער. הענד און פיס ווערען ביי מיר געלעהמט.

ווער שמועסט נאָך אָנצוקוקען צוקאַלעטשעטע, צושעריגטע מענשען, איז פאַר מיר אַ גרויל.

דעריבער האָב איך בעשלאָסען: אויס מלחמות! שלום זאָל זיין!

אויב די וועלט וועט נישט וועלען אָננעהמען מיין שלום, איז אַמעריקאַ גרייט צו ערקלערען די שאַרפסטע מלחמה אויף לעבען און טויט.

טשעמבערליין.

ענגלאַנד האַלט זיך פון אייביג אָן אין דעם שלום־פּרינציפּ. מיר, ענגלענדער, זענען בעוואוסטע רודף־שלום׳ניקעס. אפילו אין דער לעצטער וועלט־מלחמה זענען מיר אַריינגעטרעטען מיט׳ן ציל, צו זיכערען דעם שלום אויף דער וועלט.

מיר האָבען טאַקי נישט אויפגעהערט פריהער צו פיהרען מלחמה, ביז עס איז געקומען דער שלום.

אויך איצט זענען מיר גרייט, אין יעדער רגע, זיך אַריינצוואַרפען אין אַ מלחמה, אַבי נאָר צו פערפעסטיגען דעם וועלט־שלום.

זאָל לעבען די מלחמה צוליב׳ן שלום!

בריאַן.

אַז פראַנקרייך איז דער טעמפּעל פון שלום אויף דער ערד בעווייזען די פאַקטען, וואָס דער שלום נאָך דער גרויסער וועלט־מלחמה, איז גע־שלאָסען געוואָרען אין ווערסייל און אויך דער קעלאָג־שלום ווערט אונטערגעשריבען אין פּאַריז.

מיר זענען שטענדיג געגען מלחמות, סיידען דייטשלאַנד וועט וועלען אויפהויבען איהר קאָפּ, און וועט וועלען איבער אונז אַריבערקוקען.

אַלע פערדרוסען קאָנען מיר פערטראָגען, נאָר דאָס נישט. זאָל דייטשלאַנד אויפהויבען איהר קאָפּ, וועלען מיר מוזען ברעכען מיט אונזערע שלום־אידעען.

זאַלעסקי.

מיר שרייבען שוין אונטער דעם צווייטען שלום. מיר שטאָלצירען מיט דעם.

דאָס נייע פּוילען בויט איהר זעלבסטשטענ־דיגקייט ערשט אַ קורצע צייט און — שוין פער־צייכענען מיר צוויי מאָל שלום: שלום מיט די באָלשעוויקעס און איצט קעלאָג־שלום.

בעווייזט דען דאָס נישט פּוילען׳ס שלום־שטרעבונגען?

מיר בויען אונזער זעלבסטשטענדיגקייט אויף שלום. אפילו ענין־ווילנע איז אויך אַ שלום־אַקציע.

אויב עס וועט צוליב ווילנע קומען צו אַ...

מלחמה, מעג די וועלט וויסען, אַז דאָס נאָר זיין, כדי צו בעזייטיגען די ווילנער פראַגע, וואָס בעדראָהט דעם וועלט־שלום.

שטרעזעמאַן.

אויב עס קומט צו רייד וועגען שלום, לאָזט מיך צו. איך בין דאָך עפּיס דער ריכטיגער שלום־מאַכער.

דעם שלום אין ווערסייל האָט געשלאָסען מיין חבר להעה, ראַטענוי און איצט אין פּאַריז — איך, בכבודי ובעצמי.

אַ קלייניגקייט, דייטשלאַנד און שלום!

דייטשלאַנד האָט פערשפּילט די מלחמה אַלץ נאָר כדי עס זאָל זיין שלום אויף דער וועלט.

ווען דייטשלאַנד פערשפּילט נישט די מלחמה, וואָלט די מלחמה זיך נאָך געצויגען ביז׳ן היינטיגען טאָג; מיט׳ן פערשפּילען די מלחמה, האָט דייטש־לאַנד געבראַכט דעם גרעסטען קרבן פאַר׳ן שלום.

כדי צו פערפעסטיגען דעם שלום, זענען מיר גרייט אַרויסצוטרעטען אין מלחמה. ווייל אונזער לאָזונג איז: שלום, שלום איבער אַלעם!

די איבערראַשונג.

— דו ווייסט וואָס איך גיה קויפען מיין פרוי צו איהר געבורטסטאָג?

טאַקע וואָס?

— אַן עלעקטרישע וואַש־מאַשין!

דענקסטו, אַז דאָס וועט פאַר איהר זיין אַן איבערראַשונג?

— אוודאי! זי ריכט זיך דאָך אויף אַן אויטאָמאָביל...

זי האָט יאָ געהאַט רחמנות.

פּראָקוראָר (צו אַ מערדערין פון איהר מאַן אויפ׳ן ערות־שטול): — און ווען איהר האָט אַריינגעטאָן סם אין די קאַפּע, און אייער מאַן האָט זיך געזעצט, געהמענדיג טרינקען דעם סם, האָט איהר גאָר נישט געפיהלט קיין מיטלייד? האָט זיך גאָר קיין רחמנות־געפיהל דערוועקט אין אייער האַרצען? האָט דען דער פאַקט, וואָס באַלד וועט ער שטאַרבען צוליב אייך גאָר נישט אַר־רויסגערופען ביי אייך קיין מיטגעפיהל?

און ווען ער האָט געזופּט די קאַפּע, האָט איהר גאָר נישט געפיהלט?

די מערדערין: — יאָ. עס איז געווען איין מאָמענט, ווען איך האָב דערפיהלט רחמנות צו איהם.

פּראָקוראָר: — וואָס פאַר אַ מאָמענט איז דאָס געווען?

מערדערין: — ווען ער האָט געבעטען נאָך אַ גלאָז קאַפּע!

מיידלעך און ליבע.

אַלץ, וואָס אַ מענש טוט, דאַרף ער טון מיט ליבע. אפילו ליב האָבען אַ מיידעל — דאַרף מען מיט ליבע...

* * *

אַ מיידעל, וואָס שווערט, אַז קיינער האָט זי קיינמאָל נישט געקושט — האָט דאָס רעכט צו שווערען.

שפּאַס פון פאַמיליען־ווינקעל

ס׳איז שוין איבעריג.

— פאַרוואָס ווען איך קום אַריין צו דיר אין הויז, טרעף איך דיין טאָכטער זיצען מיט איהר חתן אין דער פינסטער?

— ווייל זיי דאַרפען זיך שוין נישט אָנקוקען, זיי קע־נען זיך שוין געניג.

פערקעהרט

זי: — דו האָסט מיך געהייראַט, ווייל דו האָסט גע־דענקט, אַז איך האָב אַביסעל געלד.

ער: — פערקעהרט, איך האָב געמיינט, אַז דו האָסט אַ סך געלד...

ביידע טוט לייד

ער: מעג איך דיך בעזוכען?

זי: עס טוט מיר לייד איך בין פערהייראַט.

ער: עס איז גוט. איך בין אויך פערהייראַט, און עס טוט מיר אויך לייד

אַ קורצע געשיכטע פון אַ הייראַט

ער האָט זי נישט ליב געהאַט.

זי האָט איהם נישט ליב געהאַט

נאָר זיי האָבען געדאַרפט האָבען צימערען אויף אויס־צוגעהמען געסט — האָבען זיי חתונה געהאַט.

אַ געפעהרליך שווייגען.

ווען אַ פרוי רעדט וועגען אַנדערע מענער, האָט איהר מאַן נישט וואָס צו שרעקען זיך.

דעם מאַנ׳ס שרעק הויבט זיך אָן ווען די פרוי הויבט אָן שווייגען וועגען אַנדערע מענער...

Gimnazjum męskie

z prawami gimnazjów państwowych

L. SZAKINA w ŁODZI.

18 PIOTRKOWSKA 18

די עקזאַמענס וועלען זיך אָנהויבען דאָנערשטאָג, דעם 30. אויגוסט. איינשרייבונגען פון נייע שילער נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום פון 10 ביז 12 און פון 6 ביז 8 אָוונד.

ביטעס פון נייע שילער נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום פון 10 ביז 12 פאַרמיטאָג און פון 6 ביז 8 אָוונד.

עס ווערען אָנגענומען אָנפענגער (פון 6 יאָהר אָן אָהן שום פאַרבערייטונג.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען! מעטאַל-בעטען, שפּאַציר-וועגעלעך, מאַטראַצען געבעטע, דרוטענע ווי אויך צו האַלק׳ בעטען "Patent" לויט מאָס - מאַש-מישען און וויזעמאַטשקעס אמבילינסטען

פּאַבריקס-לאַגער "DOBROPOL" Łódź Piotrkowska 73 w podworzu

Dr. med. BRAUN

וואוינט יעצט

6=מע שערפּיען 1 (בענעדיקטאַ) טעל. 40-26

ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער - שוואַכקייט נעמט אָן פון 9-11 פריה און פון 5 ביז 8 אָוונד.

Dr. med. H. Gutsztadt

אַק-שער-גינעקאָלאָג

Zachodnia 62 (Cegieln.23) telefon 29-5[illegible].

פרויען-קראַנקהייטען.

נעמט אָן פון 9 ביז 10 פריה און פון 5 ביז 7 אָוונד

אבטונג קאָנסומענטען פון אַרבייטער-פערברויכס-קאָאָפּעראַטיוו "האַמער"

מיר מאַכען אייך אויפמערקזאַם אויף דער גרויסער פּרעמיע וואָס מיר האָבען בעשלאָסען צוגעבען אונזערע קאָנסומענטען דעם 1-טען יאַנואַר 1929.

אנשטאָט דיוו דענד פון בילאַנס-יאָהר 1928 וועלען מיר לויט א גורל געבען איינעם פון אונזערע קאָנסומענטען א פּרעכטיגע וואוינונג אין איינעם פון די הייזער פון דער דירות-קאָאָפּעראַטיוו "פאָרווערטס". די וואוינונג וועט בעשטעהן פון 1 צימער מיט א קיך מיט אַלע בעקוועמליכקייטען.

דאָס רעכט אנטיילצונעמען אין גורל וועלען האָבען נאָר די קאָנסומענטען וועלכע וועלען אין פערלויף פון די לעצטע 4 חדשים פון היינטיגען יאָהר, קויפען אין אונזערע קאָאָפּעראַטיווע געוועלבער פאַר 10 זל. א וואָך פּראָדוקטען. יעדער קאָנסומענט מוז פערלאַנגען א קוויטירונג, אויף די סומען וואָס ער האָט אויסגעגעבען אין קאָאָפּעראַטיוו. די קוויטונגען וועלען געבען דאָס רעכט אנטיילצונעמען אין גורל. די קוויטונגען דאַרפען פערלאַנגט ווערען פון 1-טען סעפּטעמבער אָן.

די פערוואַלטונג פון אַרבייטער-פערברויכס-קאָאָפּעראַטיוו "האַמער" אין לאָדז.

OSTRZEŻENIE.

P. T.

SKŁADY FARB i MALARZE POKOJOWE

FILJA PIERWSZEJ WĘGIERSKIEJ FABRYKI SZABLONÓW MALARKICH

Lwów, Zniesienie 86

ostrzega przed byłym zastępcą M. FINKIELSZTAJNEM, nie bierze żadnej odpowiedzialności za inkaso, względnie sprzedaże poczynione przez wymienionego.

אַ ליכטיג לעבען

וועט האָבען נאָר דער, וועלכער וועט קויפען

עלעקטרישע לאַמפּען

און אַלע עלעקטרישע מאַטעריאַלען ביליגער ווי איבעראַל ביי

מ. זענדעל

פלאַץ וואָלנאָשטשי 9 רוג נאָוואָמיעיסקא

טלתים-פאַבריק

אויסערגעווענליכע אויסוואַהל, האַלב-וואָלענע, זיידענע טלתים פון פאַבריקפּרייזען, ווי אויך טלתים-קטנים הערט און דעמאַל אויסערגעוויינליך, אויך גאַרטלען, שפּאַניעס און ציצית צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל

ביי א. ח. ציטרינאַווסקי קאַמיעננאַ 1.

398 אין צוגעבען טויער פאַרטער. קומט און איבערצייגט אייך! פּאַרטנאָנע: מ׳וועלען אויך אָנגענומען אַלע טלתים צו וואַשען

ביז 200 זלאָטעס

וועל איך צאָלען מעקלערגעלד בעצאָהלען פאַראויס פאַר יעדען הויז, וואָס מען וועט מיר פערמיטלען איבערצונעהמען אַלס אדמיניסטראַטאָר (רושאַנדצע). איך בעזיץ יודישע בילדונג, גרויסע ערפאַהרונג און גוטע רעפערענצען. אָפערטען אונטער "דיסקרעציע" אָפּצוגעבען אין אדמינ. פון "נייעם פאָלקסבלאַט". 489

אַל תתהלל ביום מחר!!

כי לא תדע מה ילד יום.

לייג נישט אָפּ אויף מאָרגען

נאָר, אַז דו דאַרפסט ערלעדיגען סאַנדאַווע זאַכען וואַלסטו גלייך קומען צו לויפען אין ביוראָ

פּעטריקאַווער 17 דורך גאַנג זאַכאַדניא 52

וואו ס׳ווערט ערלעדיגט און געוויסענהאַפט געשריבען לויט׳ן אויסטאַוו אַלערליי ביטעס, קלאָזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, אַפּעלאַציעס ציווילנע און קאַרנע אַפּעלאַציעס, אדוואָלאַניעס, רעקורסען וועגען דירה אין אורזשאָנד-ראָזיעמטשי, וועגען פּעסער אין קאָמיסאַריאַט-רזשאָנדו און אַלע פּאָליציי-בעצירקען, אַקטען אינטערציזיעס. אַקטע דאַראַוויזנעס, קאַרנע סבראַוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען. ספּעציאַליסט פון שותפות-אַקטען.

מיט אַכטונג

י. מאַנעלאַ רעכט-קאָנסולענט.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY

Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26

Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dnia 28-go sierpnia do poniedziałku, dnia 3-go września 1928 r. włącznie

Dla dorosłych:

„Bohaterowie ognia"

Dramat w 10-iu aktach według powieści KATE CORBAKEY na cześć straży ogniowej.

W rolach głównych: Mae Mac. [illegible]voy, Charley Ray, Holmes Herbert, Tom O'Brien, Eugenie Besserer i Werner p. Richmond.

Dla młodzieży:

Przez Dżungle i Puszcze

Niesamowite przygody w 1[illegible]-ciu aktach, ilustrujące bohaterską wyprawę JANA SCHOMBURGKA w głąb Czarnego Lądu.

W poczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz[illegible]

אין דער בעזאָוסטער שולע

פון ב. האַממער

45 וסכאָדניאַ 45

ווערען שוין שילער אָנגענומען. די שולע פּאַרבערייטעט אין די 2 ערשטע קלאַסען פון יודישע גימנאַזיום.

די קאַנצעלאַריע איז אָפען פון 10 ביז 3 נאָכמ. און פון 4 ביז 7 אָוונד. 398

מחזורים

25 פּראָצ. ביליגער און ווילנער ספרים-סקלאַד

א. מ. גרובשטיין, וסכאָדניאַ 54.

איז צו בעקומען אַלע סאָרט מחזורים, ווי אויך די וועלט-בערימטע „רב פנינם" מחזורים און מחזורים מיט אָריגינעלע פּוילישע איבערזעצונג איז פּראַכט באַנד און לייזענד און לעדער. ס׳איז אויך צו בעקומען די טאַשען-מחזורים „עבודת הקודש" אין א לוקסוס-אויסגאַבע. א גרויסער אויסוואַהל פון ש״ס, טורים, רמב״ם, חומשים, פסוקים, משניות, מדרשים און סידורים; ספּעצ. כלה-סידורים און קונסט-באַנד; טלתים, גאַרטלען, קאַפּלען, ציצית, מזוזות, קינדער גמרות. ספּעציעלע מתנות פאַר פייערונגען. פאַר חדר-קינדער ספּעציעלער ראַבאַט! געדענקט דעם אדרעס!

א. מ. גרובשטיין, וסכאָדניאַ 54.

(פראָנט 1 טער שטאָק)

אין דער 7 קל. שולע

פון ש. זיעלאַנקאַ

68|70 וסכאָדניאַ 68|70

ווערען אָנגענומען שילער און ווערען פאַרגעברייט אין אַלע היגע מיטעל שולען. א ספּעציעל געוויכט ווערט געלייגט אויף די העברעאישע שפּראַך און אויף אַלע יודישע למודים.

די למודים הויבען זיך אָן זונטאָג ד. 2/9

Ciężkie czasy

spowodowane skutkiem zwiększonych kosztów utrzymania, zmniejszenia dochodów i bezrobocia, nakładają na każdego rzetelnego fabrykanta obowiązek, żeby artykuły swe przez racjonalną gospodarkę wyrabiał i sprzedawał możliwie jaknajtaniej. Każde zdzierstwo albo lichwiarski wyzysk biednych konsumentów, a w szczególności skłopotanych gospodyń domu, należy najenergiczniej napiętnować. Przewodnią zasadą przy fabrykacji znanego powszechnie mydła „Kołłontay" jest dać towar: bezwarunkowo lepszy — bezwarunkowo tańszy — zaniechać bezwarunkowo wszelkich zbytecznych i drogich upiększeń! Proszę Szanownych Pań o poparcie tych rzetelnych zasad i nie wierzyć nigdy, że mydło droższe musi być bezwarunkowo lepsze. Ciężko zapracowany grosz nie wydawajcie tam, gdzie nie potrzeba. Na specjalną uwagę Szan. Pań zasługuje jedynie mydło „Kołłontay [illegible] z pralka".

Mydło KOŁŁONTAY

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź. Pomorska 19.

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA

Tow. Szerz. Ośw. i Wiedzy Techn. wśród Żydów

Łódź, Pomorska 46/48, tel. 63-80

אָבטיילונגען: מעכאַניק, עלעקטראָטעכניק און וועבעריי

די שול-קאַנצעלאַריע [illegible] 1-טען קורס מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 10-2 זאַכמיטאָג.

אכטונג: פון 20. אויגוסט איז די קאַנצעלאַריע טעגליך פון 10–2 נאָכמ.

8-קל. מעדכען-גימנאַזיום

מיט 3 פאָרבערייטונגס-קלאַסען A. B. C.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-שולען (קאַטעגאָריע A) פון

Marji Hochstein

וואָלטשאַנסקאַ 23, טעל. 14-27.

נייע שילערינס ווערען איינגעשריבען טעגליך פון 10 – 2 און פון 5 – 7 אָוו.

ביים גימנאַזיום – א קינדער-גאָרטען נאָכ׳ן סיסטעם פון פּראָפ. מאָנטעסאָרי

די בעוואוסטע לעהר-אַנשטאַלט

בית אברהם גן-ילדים

א. שלאַמאָוויטש, לאָדז, אַגראָדאָווע 10

מיר טיילען מיט, אַז דאָס איינשרייבען נייע תלמידים אין אַלע קלאַסען דויערט ווייטער. די למודים הויבען זיך אָן זונטאָג י״ז אלול (דעם 2 טען סעפּטעמבער). אין גן-ילדים ווערען אָנגענומען קינדער פון 5 יאָהר אַלט אָן.

די ליידונג.

8-io Kl. GIMNAZJUM ŻEŃSKIE

„WIEDZA"

Wschodnia 62, tel. 75-38.

די איינשרייבונגען פון נייע שילערינס פאַר אַלע קלאַסען נעהמט אָן דער סעקרעטאַריאַט טעגליך פון 20. ד. ח. פון 10 ביז 1 און פון 5 ביז 7.

Dyrektor B. JUDELEWICZ.

7-io KLASOWA SZKOŁA PRYW. MĘSKA

(z pr. szk. państw.)

Sz. Szuldenrajna

29 Południowa 29

איז די געוואונשענע שולע פאַר קינדער, וואָס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאַמען מיט וועלטליכע בילדונג, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ״ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד.

דאָס לעהר פּערסאָנאַל בעשטעהט פון די בעסטע פּעדאַגאָגישע קרעפטן.

אין פאַרבערייטונגס קל. ווערען אָנגענומען שילער פון $5^1/_2$ יאָהר אָהן שום קענטניס.

איינשרייבונגען טעגליך אין אַלע קלאַסען פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6.

ניי'ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי'ער פאלקסבלאט

31 פרייטאג
טו אלול תרפ"ח

אויגוסט
זון־אויפגאנג 4.32
זון־אונטערגאנג 6.50
ליכט־צינדען 6.17

די וואוינונגס־נויט אין לאדז.

דאס פראבלעם פון וואוינונגס־נויט.— ווי אזוי ווערט דאס פראבלעם געלעזט אין מלוכה־מאסשטאב.— פון וואנען ווערען גענומען די פינאנציעלע מיטלען. — דאס דירה־פראבלעם אין לאדז.

צום אויפהאלטען פון מענשליכען לעבען זענען נויטיג: עסען, לופט צום אטעמען און א דאך איבער'ן קאפ. די גאנצע מענשליכע קראפט, שכל און פעהיגקייט ווערען אנגעווענדעט אויף דעם, אז ביי א מינימאלסטער פערווענדונג פון ענערגיע, זאלען די דאזיגע נויטווענדיגקייטען דערגרייכט ווערען.

אין אונזערע בעדינגונגען זענען אבער די דריי מאמענטען פערבונדען און אפהענגיג פון זיך גופא און פון א גאנצער רייה אנדערע נויטיגע אומשטענדען. דאס פראבלעם פון שאפען זיך א דאך איבער'ן קאפ, א וואוינונג, איז אין די לעצטע יאהרען געווארען זעהר שארף אין גאנץ אייראפא, ספעציעל אין די ערטער, וואו ס'איז געפיהרט געווארען דער קריג און ס'זענען אנגעמאכט געווארען חורבנות.

אויך ביי אונז אין פוילען, האט זיך דאס דאזיגע פראבלעם פערשארפט און האט זיך ארויסגערוקט אלס איינע פון די וויכטיגסטע אינ'ם מלוכה־לעבען. דער פראגע וועגען לינדערען די וואוינונגס־נויט, צו שאפען די מינימאלסטע מעגליכקייט פון א מענשליך דורכקומען און האבען א דאך איבער'ן קאפ — אינ'ם בוכשטעבליכען זין פונ'ם ווארט — איז אויך געווידמעט געווארען צייט און מיה מצד אונזערע אנגעזעהענע מלוכה־ארגאנען. מיט דער פראגע בעשעפטיגט זיך דער מיניסטער־ראט אלס גאנצער און בעזונדערע מיניסטעריומס. זיי זוכען פלענער, שאפען אינסטיטוציעס און אפאראטען, אויף צו פערווירקליכען די דאזיגע פלענער. אבער פון דער לעזונג וואס נאך זעהר ווייט, אויף אזוי פיל ווייט, אז ס'איז נאך נישט אפילו אויסגעארבייט דער גענויער פלאן פון דער טעטיגקייט אין לאנדעס־מאסשטאב.

היינט צו טאג ווערט די פראגע פון שאפען וואוינונגען ערלעדיגט דורך רעגירונגס־הלוואות. דאס דירעקטע פונאנדערטיילען פון די דאזיגע הלוואות ווערט איבערגעגעבען די „קאמיטעטען פאר פאנאנדערבויען די שטעדט". די הלוואות ווערען פערטיילט אויף אזא אופן: אין דער ערשטער רייה בעקומען הלוואות די קאמונאלע איינריכטונגען וועלכע פיהרען א בוי־אקציע, נאך זיי גיהען די געזעלשאפטליכע דירות־קאאפעראטיוון, בוי־קאאפעראטיוון און אין דער לעצטער רייה קומען די פריוואט־אונטערנעהמער.

הלוואות ווערען געגעבען פאר קאאפעראטיוון ביז 90 פראצענט; פריוואטע קאאפעראטיוון ביז 80 פראצ. און פריוואטע אונטערנעהמונגען ביז 75 פראצענט פונ'ם בוי־ווערט, נישט אריינרעכענענדיג דעם פלאץ. די הלוואות ווערען דערווייל געגעבען קורצטערמינינע. ד. ה. ביז'ן אויספערטיגען דאס הויז. ס'ווערט פראיעקטירט, אז שפעטער זאלען די דאזיגע הלוואות קאנווערטירט ווערען אויף 23 יאהר דערביי ווי עס הייסט אויס זאלען די ציגזען צוזאמען מיט'ן טייל פון דער אמארטיזאציע בעטרעפען זעקס פראצענט יעהרליך.

די נייגעבויטע הייזער זענען אויף איינגע יאהר בעפרייט פון שטייערן. ביים ארויסגעבען די הלוואה ווערט געשטעלט א בעדינג, אז די דירות זאלען זיין קליינע, צוגעפאסט פאר ארבייטער, אנגעשטעלטע און מענשען פון מיטעלען קלאס, ד. ה. פון 1 ביז 3 צימער מיט קיך. אויף אזא אופן פלאנט די רעגירונג גרינדליך צו קומען דער וואוינונגס־נויט און לעזען טיילווייז דעם גרויסען דירות־מאנגעל אין לאנד.

די פינאנציעלע מיטלען וועלכע די רעגירונג בעזיצט דערצו זענען אבער זעהר קליין און קיין בעזיצער פון פריוואטע קאפיטאלען, וואס זאלען גרייט זיין זיי צו אינוועסטירען אין אומבעוועגליכע גיטער זענען נישטא, הגם די הייזער ברענגען איצט א גאנץ רייכען פראפיט.

אויסלענדישע קאפיטאלען איז ביז איצט נאך נישט געלונגען צוצוציהען צו דער בוי־אקציע, איז כאטשע די בוי־אקציע ביי אונז שוין לאנג יעהר א שוואכע און דער וואוינונגס־הונגער ווערט נישט נאר נישט געלעזט, נישט נאר אפילו נישט אפגעשוואכט אין זיין שארפקייט, נאר ווערט ערטערווייז אפילו גרעסער און בולט'ער.

ווי אזוי שטעלט זיך פאר די לאגע ביי אונז אין שטאדט?

לאדז, די צווייטע שטאדט לויט דער צאהל איינוואוינער אין פוילען, איז זעהר אייגענארטיג אין איהר ענטוויקלונג און וואוקס. דערפאר איז אויך די דירה־פראגע אויך פאר'ן קריג געווען די אייגענארטיגסטע אין פוילען.

נאך אין אנהויב פון פאריגען יאהרהונדערט האט לאדז געהאט א בעפעלקערונג פון קוים פינף הונדערט נפשות, היינט איז זי אויסגעוואקסען אין א שטאדט מיט א בעפעלקערונג קרוב זעקס הונדערט טויזענד נפשות. איהר ענטוויקלונג איז געגאנגען מיט ריזיגע שריט און די שטאדט־פערוואלטונג פון די לעצטע 30—40 יאהר האט גארנישט פארגענומען כדי צו רעגולירען די שטאדט, כדי צו ערמעגליכען איהר ענטוויקלונג. די איצטיגע אויבערפלעכע פון לאדז בעטרעפט 5.875 העקטאר און ביי דעם איז זעלטען וועלכע גרויסע שטאדט אזוי אונסיסטעמאטיש געבויט, אזוי כאאטיש אויסגעשטעלט און כמעט גארנישט פלאנירט ווי לאדז.

דאס איז געקומען צוליב פאלגענדע סיבות: אין אייראפא ביים פונאנדערוואקסען זיך פון שטעט ווערט פאראויסגעזעהען די טענדענץ און פאר דער שטאט ווערען רעזערווירט און שפעטער איינגעגלידערט שטחים געוועהנליך נישט קיין בעבויטע, וועלכע דינען צו לעזען די ענטשטאנענע בעדערפעניש און פונאנדערבוי פון דער שטאדט לויט'ן איינגעזייכענטען פלאן. אין לאדז איז דער פאל נישט געווען. אמת, מ'האט איינגעגלידערט אין דער שטאדט שטחים וואס זענען געלעגען אויסער איהרע גרעניצען. אבער די דאזיגע שטחים זענען שוין געווען בעוואוינט, אזוי אז בנוגע די דאזיגע ניי איינגעגלידערטע טיילען פון דער שטאדט האט זיך נישט געלאזט אנווענדען קיין נייע רעגולען. מ'האט זיי גענומען אזוי ווי זיי זענען מיט זייערע קליינשטעטלדיגע כאאטישע פערבויאונגען.

דער שנעלער וואוקס פון דער שטאדט האט נישט מיטגעווירקט צו דער איינפיהרונג פון מאדערנע שטעדטישע איינריכטונגען, וואס זענען נויטיג פאר'ן געזונד און וואול פון דער בעפעלקערונג. די געוועזענע אקופאציע האט ווייניג געזארגט פאר היגיענע, פאר סאניטארישע אנשטאלטען, אפילו קיין גענוגענדע צאהל גערטנער און פארקען זענען נישט איינגעארדנעט געווארען אין אזא גרויסער שטאדט מיט א צוזאמענגעפרעסטער איינוואוינערשאפט, וואס איז פערשטיקט געווארען פון רויך און פון שטויב אויף די גאסען אהן קאנאליזאציע.

ס'איז שוין אצינד פאר יעדען קלאר, די גרויסע בעדייטונג פון פרישער לופט פאר'ן מענשליכען ארגאניזם, בפרט פאר'ן ארבייטענדען מענש. דאס ענגע וואוינען, איז גורם צו נישט ריינהאלטען זיך אין די וואוינונגען, שוואכט אפ די לונגען און דאס איז אפט א סיבה פון אנשטעקענדע קראנקהייטען און עפידעמיעס און רופט ארויס א פערגרעסערטע שטערבליכקייט.

דער לייטער פון דער סטאטיסטישער אפטיילונג ביים היגען מאגיסטראט ה' ע. ראסעט האט פערעפענטליכט אן אינטערעסאנטע ארבייט וועגען די וואוינונגס־פערהעלטענישען אין לאדז און פערגליכען זיי מיט די זעלבע אין ברעסלוי. דער דאזיגער פערגלייך פון וועלכען מ'קען פיל לערנען איז בפרט אינטערעסאנט, ווייל ברעסלוי האט כמעט די זעלבע בעפעלקערונג וואס לאדז (די דיפערענץ צאהלען האקלען זיך פון 4 ביז 6 טויזענד) נאר אויף דעם וועלען מיר זיך אפשטעלען בעזונדער.

י. ש—ן.

אין דער „קלעבס" צווישען שנארערס.

סקאנדאליעזע ארדנונג אויפ'ן בית־עלמין.

ביי איינעם אנ'אלטען קבר, שטעהט אנ'אלטע פרוי מיט אפגעטראגענע מלבושים און פערדרעהטע שיך און רעדט אריין:

— סאמועל, הארציגער, די עמא, וויל זיך שאנט ווידער שיידען מיט'ן גאטע — הערסטו סאמועל?...

א פאר מקבלים ווינקען זיך איבער און מען בעלאגערט די „רייטשקע" און, אז זי האט אבער איהר געטריילעכען סאמועל'ן צו דערצעהלען מעשיות פון א גאנץ יאהר און ס'איז א שאד „צייט", ווענדט מען אפ דעם „משא ומתן".

— עט, ס'איז יעקע, דער בעל־דבר איז די מיה נישט ווערט...

— זי האט „לאזוענטענע" קעשענעס, דו זעהסט נישט דעם הולך?

מיין בייזער, פינסטערער חלום צו איהר קאפ! האט אנגעקריגען א סאמועל און וויל איהם נישט נאכלאזען!...

דער אמת'ער יריד איז פאר די אהלים פון די רביים: איין אוהל שטעהט אביסעל נעהנטער און איינער אביסעל ווייטער; דארט זיצען די קוויטעל־שרייבערס און ארבייטען מעשים:

— שנעלער, שנעלער, ווי הייסען זי?

די יודענע ווישט די נאז, כליפעט, קען קיין ווארט נישט ארויסרעדען און דער „שרייבער" בייזערט זיך:

— וויינען וועלען זי ביים צדיק, דא דארפען זי ענטפערען; וואס מיינען זי, אז פאר 50 גראשען, וועל איך איהן אפווארטען א שעה צייט?

און די קוויטעל־שרייבערס שוויצען און האקען איבער שטאק, איבער שטיין. דינה קומט ביי זיי אויס „דיניע", „רפואה שלמה" קומט ביי זיי אויס „בהמה". און די ווייבער דרוקען נעבעך, פעסט די קוויטלעך און פאלען אריין צום קבר פון צדיק מיט א געכליפעריי און לאזען מיט ציטערדיגע הענד אראפ די קוויטלעך.

שטעהען דארט מאקי יודען מיט בערד און אהן בערד, מיט היטעלעך און מיט קאפעלושען, אזעלכע יודען, וואס א גאנץ יאהר „פייפען זיי אויף דער באבעס יאהרצייט", אין אלול אבער ציטערט מען און מען פלאטערט.

שטעהט „א מלא־מאכער" און רינגט זיך מיט א יודענע:

— זי ווייסען דען, וואסערע „מלא" איך מאך?

— „ער" ליגט שוין ברוך־השם אין דער ערד 15 יאהר, — גענטפערט די יודענע, — איך צאהל קיין שום יאהר נישט מעהר, ווי א האלבען גילדען...

דער „מלא־מאכער" זעהט, אז ער האט נישט געטראפען אויף קיין „פרייער", נעהמט ער צו דעם האלבען גילדען, הענגט זיך אוועק דעם שירם אויף דער קעשענע, געהט צו צו א קבר און הויבט אן כארכלען:

— אל מלא רחחח—חח—מים... תחת כנפי השכי—נ—נ—ה... הא? ווי האט ער געהייסען?

די יודענע טוט א קוק אויף דער מצבה, עס ווערט איהר פינסטער פאר די אויגען — עס איז גאר א פרעמדער קבר, איהר מאן ליגט גאר אין א צווייטער גאס...

פאר'ן בית־החיים ווארט א דראזשקע. זי האט געברענגט צו פיהרען אויפ'ן „ריינעם־פעלד" צוויי דאמען. די דראזשקע ווארט צו; דאס פערדעל מעלה־גרה'ט דערווייל פון אנגעהאנגענעם זאק, דער דראזשקאזש האט זיך אויך דערמאהנט, אז ער האט עפעס צו פעדערען אויפ'ן בית־החיים, איז ער אויך אוועק צו זיינע טויטע.

די דאמען קומען צוריק, זעצען זיך אויף אויף דער דראזשקע און פאהרען שנעל אדורך די רייהען ארימע־לייט.

— זעהסט, וואסערע עצה דאס האט זיך נעגעבען?

— מען אנטלויפט פון אנ'ארימאן!

— אז הענט און פיס זאלען זיי נאר צעברעכען, איינציגער גאט אין הימעל!

איינער, א בחור מיט א שווארץ בערדעל, און מיט שנעלע פיס לאזט זיך, הענדום, פענדום, נאך דער דראזשקע און די איבריגע זענען איהם מקנא:

— זעהט, א כח, נאכצולויפען א דראזשקע!

— וואס רעט, אזוי ווי מיינער? — עס האט זיך איהם היי־יאהר דוקא „פערשוועלט" צו זיין א קאליקע... נו, ליגט ער איינגעלעגט, ווי א מאלפע און יאגער מוט אין דער פרנסה!...

שרה'לעס.

הערשעל'ס פרנסה, איז מאכע תנאים־שרייבען.

אין מיטוואכדיגען נומער פון אונזער צייטונג האבען מיר דערצעהלט וועגען א תכשיט הערשעל בלאט פון ראקאטשינער 51, וועלכער האט א ווייב מיט 2 קינדער און זיך געמאכט א פרנסה פון שרייבען תנאים מיט מיידלעך. איצט דערוויסען מיר זיך נאך פאלגענדע פרטים:

הערשעל בלאט, ווי ס'זעהט אויס, מאכט זיינע תנאים־טראנזאקציעס מיט'ן וויסען פון זיין ווייב, מיט וועלכער ער קלייבט זיך עלטערען ביז 120 יאהר. ווי די ארומיגע שכנים גיבען איבער, איז שוין דער הערשעל גוט בעקאנט די שכנים פאר א תכשיט און קיין גרויס צוטרוי צו איהם און צו זיינע „געשעפטען" האבען זיי נישט. ווען ער קליידט זיך אויס אין עסיג און אין האניג, ווייסען שוין די שכנים, אז ער „קלייבט זיך עפיס ווידער אפטון". אויך פרייטאג, ווען הערשעל איז אריינגעקומען אין א דערבייאיגען גאלאנטעריע־געוועלב איינקויפען זיך פערפום און ווייסע קראגענס מיט א נייעם שניפס, האט איהם דער געוועלביגער געפרעגט: עפעס פוצטו זיך מיר הערשעלע, קלייבסט זיך שוין ווידער אימיצען בעשיידלען. הערשעל האט געלאכט און איז אוועק צו זיין ווייב און קינדער. פאר'ן אוועקפאהרען האט ער פערברענגט מיט דער פרוי און פונ'ם שמועס וואס ער האט געהאלטען מיט זיין פרוי, פיהרען אויס די שכנים, אז אויך זי, זיין פרוי, איז געוועזען בעטרויט מיט זיינע פלענער. און בעת'ן געשפרעך האט זיך ביי הערשעל'ן ארויסגעריסען שיין א ביסעל צו הויך, אז אויך די אנדערע האבען עס געהערט: „אז איך נעה מאכען עפעס א געשעפט, וועל איך עס שוין דורכפיהרען".

ווי אזוי הערשעל בלאט איז דאס מאל אדורכגעפאלען מיט זיין „געשעפט", האבען מיר שוין דערצעהלט אין אונזער מיטוואכדיגען נומער.

די פייער־לעשער־וואך.

די לאדזשער פרייוויליגע פייערלעשער נעמען איצט פאר אנ'אקציע צו רעאליזירען צוויי וויכטיגע ענינים וואס וועלען האבען א גרויס בעדייטונג פאר דער בעפעלקערונג פון אונזער שטאט! ערשטענס ווערט געשאפען אנ'אמבולאנס־אפטיילונג פון די פייערלעשער אין באלוט, צווייטענס ווערט איינגעארדנעט א מאדערנע שרפה־סיגנאליזאציע. כדי צו פערווירקליכען די דאזיגע אויפגאבע ארדענט איין די פייער־לעשער קאמאנדע א פייערלעשער־וואך פון 23 ביז 30 סעפטעמבער.

ס'איז זיכער אז די בעפעלקערונג פון אונזער שטאט וועלכע בעציהט זיך מיט אזא סימפאטיע צו די פייערלעשער און צו אלע זייערע אונטערנעהמונגען וועט שטיצען די דאזיגע פייערלעשער־וואך מיט אלעם וואס ס'וועט נאר זיין אין איהרע מעגליכקייטען, ווייל שליסליך וועט דאך די בעפעלקערונג אליין פון דעם געניסען.

בוי פון דער ישיבה „בית ישראל"

די ארבייט ביים אויפבויען די ישיבה „בית ישראל", יאקובא 12, אויפ'ן נאמען פון אלעקסאנדער רבי, דער בעל „ישמח ישראל" געהט זעהר שנעל. הגם דער גרונדשטיין איז ערשט מיט עטליכע וואכען צוריק געלעגט געווארען, האלט שוין איצט ביים צווייטען שטאק, און ביז די ימים טובים זאל פערענדיגט ווערען דער דריטער שטאק מיטן דאך. די אינערליכע ארבייט זאל זיך אנהויבען באלד נאך סוכות, אזוי, אז אין איניגע חדשים ארום זאל דאס גאנצע בנין שוין זיין פערטיג.

זעלבסטפערשטענדליך איז עס אפהענגיג אויב דער בוי־קאמיטעט וועט צו דער צייט בעזיצען די געהעריגע געלד־מיטלען, כדי די ארבייט זאל קאנען געהן רעגולער. ווי מיר דערוויסען זיך, וועט אין איניגע צימערן פון דעם בנין איינגעארדנעט ווערען נאכט־לעגערס פאר פרעמדע תלמידים אויך וועט איינגעארדנעט ווערען אנ'אייגענע קיך.

חזן פאדראבינעק דאווענט אין „פילהארמאניע"

די פארשטעהענדע ימים־נוראים וועט אין ניי־רעמאנטירטען זאל פון „פילהארמאניע" דאווענען דער בעקאנטער ביאליסטאקער חזן מאיר פאדראבינעק מיט א גוט־איינגעשולטען כאר אונטער דער לייטונג פון דיריגענט רובין. חזן פאדראבינעק, וועלכער איז בעקאנט פאר א גרויסען מנגן און א פיינעם זינגער, געפינט זיך שוין זייט עטליכע טעג ביי אונז אין שטאט, וואו ער בעארבייט א גאנצע רייה נייע סינאגאגאלע קאמפאזיציעס און שטודירט איין מיט'ן כאר די ימים־נוראים'דיגע תפילות.

אכטונג ווירטינס!

[illegible]

595

Dr. med. D. HELMAN
ספעציאל־ארצט פאר האלז, נאז, אויערן און קעהלקאפ־קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 68, telefon 12-20
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 10—12 און 5—7 אוו. זונטאג פון 10—1

רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1910.

(2) מאָרגען דאַרפען זיך שטעלען צו דער מיליטערישער רעגיסטראַציע אויף פּיעטרקאָווער 212 אַלע מאַנסלייט, וועלכע זענען געבוירען אין 1910, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 1-טען פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען-נעמען, וועלכע הויבען זיך אָן אויף די בוכשטאַבען: A. B. C. D, E. F. G. און די, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7-טען פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען-נעמען, וועלכע הויבען זיך אָן אויף A, B. C., D. E. F.

צו דער רעגיסטראַציע דאַרפען זיך שטעלען אַלע, וואָס וואוינען יעצט אין לאָדז, אפילו די, וועלכע האָבען נישט קיין שטענדיגען וואוינ-אָרט אין לאָדז, נאָר האַלטען זיך דאָ צייטווייליג אויף.

וועגען יאָהרגאַנג 1907.

די ר.אָ.ק. 4 האָט אונז צוגעשיקט אַ בריף, אין וועלכען זי בעט אונז מיטצוטיילען פאָלגענדעס:

„אין די מאָרגען־צייטונגען פון 29 ה.ח. האָט זיך בעוויזען אַ קאָמוניקאַט פון „פּאָלפּרעס", וועגען די פּרטים פון איינציהען אין מיליטער־דינסט דעם יאָהרגאַנג 1907.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אויבענדערמאָנטען, בעשטעטיגט די אָנפיהרערשאַפט פון 4טען ר.אָ.ק. אַז די דערמאָנטע ידיעה שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט, און ענטהאַלט אַ גאַנצע רייה נישט גענויאיגקייטען, וועלכע קענען אַריינפיהרען אין אַ טעות דעם אַלגעמיינעם לעזער־עולם.

אין די אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען.

(2) ב. ליפּיעץ (פּיעטרקאָווער 193); ע. מי-לער (פּיעטרקאָווער 46); וו. גראָשקאָווסקי (קאָנ-סטאַנטינער 15); ק. פּערעלמאַן (צעגעלניאַנאַ 64); ה. ניעוויאַראָווסקי (אַלעקסאַנדראָווסקאַ 37); און פ. יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9).

אַן אַעראָפּלאַן-קאַטאַסטראָפע.

(2) נעכטען האָט זיך אין דאָרף נאָווע-דאָלני אויפ'ן מיליטערישען אַעראָפּלאַן „פּאָטעז 9" אויפ-געהויבען אַ פּילאָט.

אויפהויבענדיג זיך, האָט ער מיט דעם פלי-געל פאַרטשעפּעט אין אַ בוים און איז אַראָפּגעפאַ-לען פון צוויי מעטער.

דעם פּילאָט האָט גאָרנישט געשעדט.

זיך געסמ'ט אין אַ האָטעל.

(—) נעכטען מיטאָג-צייט האָט דאָס שטובען-מיידעל פון קלוקאָ'ס האָטעל אויף צעגעלניאַנאַ 63 דערהערט קרעכצען, וועלכע קומען אַרויס פון 24-טען צימער, וועלכעס עס האָט פערנומען דער 28-יעהריגער גרינבערג.

דאָס שטובען-מיידעל האָט תיכף אַלאַרמירט די האָטעל-פערוואַלטונג און פּאָליציי, וועלכע האָט אויפגעבראָכען די טיר.

אין צימער איז גרינבערג געלעגען אויפ'ן בעט מיט שוואַכע לעבענס-סימנים און אין האַנד האָט ער געהאַלטען אַ פלעשעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפינען אַ פליסיגקייט פון אַ ברוינליכן קאָליר.

ווי די מעדיצינישע אויספאָרשונג האָט פעסט-געשטעלט, האָט זיך גרינבערג פער'סמ'ט מיט אַ צעמישונג פון זאַלץ-זויער מיט יאָדינע.

די אַרויסגערופענע פּאָגאָטאָווע האָט איהם אין אַ ווערען צושטאַנד אָפּגעשטעלט אין שפּיטאָל.

שכורים וואָס שיסען.

(—) נעכטען, אַרום 11 אַ זייגער ביינאַכט איז אויסגעבראָכען אַ מחלוקה צווישען איניגע שכורים ווען זיי האָבען געזעהען אַ פּאָליציאַנט, האָבען זיי זיך צוועקגעוואָקעלט און שפּעטער זיך צוזאַמען גע-קומען אין טויער פון גלובנאַ 51.

אין אַ געוויסען מאָמענט האָט זיך דערהערט אַ רעוואָלווער-שאָס. די שכורים זענען ענטלאָפען און אויף זייער אָרט האָבען זיי איבערגעלאָזט אַ פערוואונדעטען, דעם 38 יעהריגען ריינהאָלד דאַמס פון קילינסקיעגאָ 225.

דער אַרויסגערופענער דאָקטאָר האָט איהם ערטיילט הילף.

פונוואַנען עס איז געפאַלען דער שאָס איז אומבעוואוסט. פּאָליציי פיהרט אַן אויספאָרשונג.

צו די ליבע „אררט"-לייט.

(צו דער היינטיגער ערעפענונג פון נייעם סעזאָן).

דער ענין יודיש־טעאַטער איז אין אונזער קולטור־רעלען לעבען אַ זעהר אָנגעווייטאָגטער פּראָבלעם. ביי אונז אין לאָדז איז די פראַגע נאָך אַ מעהר אָנגעווייטאָגטע דערמיט, וואָס מיר האָבען אַפילו נישט קיין טעאַטער־בנין אין וועלכען דאָס יודישע טעאַטער זאָל קאָנען אויפשלאָגען זיין געצעלט, זאָל קאָנען דאָרט בויען און ענטוויקלען די יודישע טעאַטער־קונסט.

דאָס יודישע טעאַטער־שפּיל איז ביי אונז אין לאָדז אָפּהענגיג פון צופאַל. צופעליג געפינט זיך אויס עפּעס אַ זאַל, וואו אויך צופעליגע אַרטיס־טען קלויבען זיך צוזאַמען, שטעלען אויס צופעליגע פּיעסען און קלאַפּען צונויף ספּעקטאַקלען, אָהן אַ סדר, אָהן בעזונדערע צילען און אויפגאַבען; קומט, פערשטעהט זיך, דערפון אַרויס די צופעליגע נע־שכאַקלאָזיגקייט, באַנאַליטעט און אומבעהאָלפענ־קייט.

דער טראַגיזם פון אונזער יודישען טעאַטער איז די אומבעהאָלפענקייט. אויף שריט און טריט בעגעגענט מען דאָרט די שוואַכע, די ציטעריגע אומבעהאָלפענקייט. די ראָזיגע אומבעהאָלפענקייט איז טראַגישער דערמיט, וואָס זי איז אַ האָפנונגסלאָזע אָהן פּערספּעקטיוון, אָהן אויסזיכטען אויף אַ בע־סערען אויסגאַנג.

אונזער יודיש טעאַטער האָט אויך שוין דער־גרייכט די מדרגה פון גלייכגילטיגקייט, גלייכגילטיג צו זיך אַליין, צו דער אייגענער געפאַלענקייט. דער־פון נעהמט זיך די אַפּאַטיע, דער יאוש צו דער איי־גענער עקזיסטענץ.

שווער צו לעבען זיכער מיט'ן היינט, אָהן אויסזיכטען אויף אַ זיכערען מאָרגען.

פיינליך איז אויך פאַר'ן יודישען טעאַטער די איינזאַמקייט. נישט דער יחיד, נישט דער כלל, ווייזען אַרויס אינטערעס פאַר די יודישע טעאַטער־ליידען; איינזאַם, פערוואָרפען ליגט ער, דער ליי־דענדער טעאַטער און קיינער קוקט זיך נישט אום אויף איהם.

דאָס איינזאַמע, הילפלאָזע יודישע טעאַטער, זיפצט און קרעכצט אין איהר פערוואָרפען ווינקעל און קיינער שטעלט נישט צו קיין אויער, אויף אויפצוכאַפּען אַ זיפץ, אַ קרעכץ, וואָס זאָל אַרויס־רופען מיטגעפיהל, דעם מיטגעפיהל, וואָס לינדערט און טרייסט.

דער טראַגישער צושטאַנד פון יודישען טע־אַטער איז אָבער נישט בלויז טראַגיש פאַר'ן טע־אַטער אַליין, נאָר אויך פאַר'ן יודישען כלל. דאָס יודישע לאָדז איז אָהן אַ טעאַטער, אָהן איינע פון די וויכטיגסטע קולטור־צווייגען, אָהן וועלכע עס איז ביים איצטיגען מאָמענט נישט מעגליך קולטורעל זיך אויסצולעבען.

דאָס יודישע לאָדז דאַרף און מוז האָבען איהר טעאַטער, איהר יודיש טעאַטער.

אַ פּרוב אַרויסצורייסען, אַרויסצושלעפּען דאָס יודישע טעאַטער פון דער פערגליווערטער אָפּגע־שטאַנענקייט, האָט געמאַכט דער „אררט". אַ פּרוב אַ ריזיקאַלישער, אָבער אַ געלונגענער.

מיט שטילער בעשיידענקייט איז דער „אררט" אַריין אין דער לאָדזער יודישער גאַס, זיין שטיל־קייט האָט אָבער געמאַכט אַ שטורם. עס האָט געפּאַקט אויפגעבראַוזט, אויפגעקאָכט, אויפגעטרייסעלט, און דער עיקר — נישט געלאָזען גלייכגילטיג. אַ נייעם אומבעקאַנטען טאָן האָט „אררט" אַריינגע־בראַכט און דאָך האָט דער נייער טאָן געפונען אַנ'אָפּקלאַנג. די יודישע גאַס האָט אין דעם טאָן דערפיהלט עפּעס אייגענס, עפּעס נאָהענטעס און די גאַס האָט אויפגענומען דעם נייעם טאָן און טראָגט איהם מיט זיך.

„אררט" איז ביי אונז אין שטאָדט דער אָנ־הויב פון פיינער, ריינער געשליפענער, קינסטלע־רישער טעאַטער־שפּיל. מיר זאָגען: דער אָנהויב, ווייל „אררט" שטעהט אויפ'ן פּאָהן פון דער קליין־קונסט, צערטעלט און קעכעלט אויס די מיניאַ־טורען פון דער יודישער פאָלקס־שאַפונג, זוכט אויס די פּערל פון דער יודישער פאָלקסטימליכ־קייט, ציהט אויף זיי אַ נייעם קינסטלערישען לבוש און גיט עס אונז איבער מיט האַרציגער אויסגעלייטערטקייט, מיט טעאַטראַלער שלימות.

„אררט" האָט דעם גרויסען פּערדינסט, וואָס ער וועקט ביי אונז צוריק אויף די האָפנונג, די שוין באַלד פערלוירענע האָפנונג אויף דער אויפ־לעבונג פון יודישען טעאַטער; „אררט" האָט אַ־ריינגעבראַכט אין דער יודישער גאַס דעם גלויבען דעם טרייסטענדיגען גלויבען אין דער מעגליכקייט פון בויען און שאַפען אַ יודיש־קינסטלערי־שען טעאַטער.

קליין זענען די מיטלען מיט וועלכע „אררט" אָפּערירט, נאָר גרויס זענען די דערגרייכונגען.

„אררט" עפענט היינט דעם צווייטען סעזאָן. מיר ווילען לעגען גרויסע האָפנונגען אויפ'ן נייעם סעזאָן און מיר ווילען אויך שטעלען גרעסערע פאָ־דערונגען. אויב דער ערשטער סעזאָן איז אַדורך אונטער'ן צייכען פון אַ פּרוב, דאַרף דער צווייטער סעזאָן אין זיך טראָגען דעם קערן פון פּלאַנ־מעסיגער אויסגערעכענטקייט, פון קרעפטיגער ער־הויבונג, פון שטופענווייזער שטייגערונג און פון קינסטלערישער אויסגעראַלטענקייט.

מיט האַלטען זיך אָן די זיילען פון דער קינסט־לערישער קליינקונסט, שאַפט „אררט" דעם באָ־דען פאַר דעם גרויסען יודיש־קינסטלערישען טעאַ־טער־שפּיל, פאַר דער יודיש־קינסטלערישע דראַ־מע און קאָמעדיע. דאָס איז אַ גרויסע אויפגאַבע און נאָך אַ גרעסערער פּערדינסט.

צו דער היינטיגער ערעפנונג פון נייעם סע־זאָן בלייבט אונז נאָר צו ווינשען דעם „אררט":

מיט ערפאָלג אַדורכצופיהרען די ראָזיגע אויפ־גאַבע און צו דערגרייכען די קאָנצענטרירונג פון דער געזעלשאַפטליכער אויפמערקזאַמקייט, וואָס זאָל זיך אויסדריקען אין שאַפען אַ געזעלשאַפטליכער בעוועגונג אַרום יודישען טעאַטער. אַזוי אַרום וועט פערשווינדען די פיינליכע איינזאַמקייט, וואָס הויערט אַזוי שמערצליך איבער'ן יודישען טעאַטער.

מוט און פעסטען גלויבען, ליבע „אררט"־לייט! מיט'ן ראָזיגען האָפען, וועט איהר בעצווינ־גען די יודישע גאַס.

טעאַטער־מענש.

די בוי-בעוועגונג.

(מ) אין מאַגיסטראַט איז פאָרגעקומען אַ זי־צונג פון דער קאָמיסיע פון קאָמיטעט פון פונ־אַנדערבויען די שטאָדט.

אויף דער זיצונג איז בעשטימט געוואָרען דער אופן פון קאָנטראָלירען די רעכענונגען און די צו־בוים ביי די בוי־אַרבייטען, וועלכע האָבען גענאָ־סען פון די קרעדיטען פון רעגירונגס־אויפבוי־פאָנד.

די קאָמיסיע האָט בעשטימט אַרויסצושטעל־טען צום פונאַנדערבוי־קאָמיטעט, אַז ביים אויס־שטעלען בעשייניגונגען פאַר אויספיהרען קאָנ־ווערסיעס זאָל גלייכצייטיג פעסטגעשטעלט ווערען די הויך פון דירה־געלד פון יעדער בעזונדערער וואוי־נונג אינ'ם דערמאָנטען הויז.

די קאָמיסיע האָט אויף איהר זיצונג בע־שטימט צו ערטיילען הלואות אויף בוי־צוועקען 7 פּעטענטען אויף אַ סומע פון 48 טויזענד זלאָטיס.

זיך געוואָרפען אונטער אַ צוג.

(—) נעכטען אַרום 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג האָט זיך אויפ'ן קאָלושקער באַהן־הויף געוואָרפען אונ־טער אַ געהענדיגען צוג דער 28-יעהריגער סטאַ־ניסלאַוו אַרבאַטשעווסקי, אַ שניידער פון וואַרשאַ.

דער מאַשיניסט האָט באַלד אָפּגעשטעלט דעם צוג, אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט. דער צוג האָט איהם געהאַט אָפּגעריסען אַ האַנד, אַ פוס און שווער בעשעדיגט איהם אין קאָפּ.

אַרבאַטשעווסקי איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאַל אויף דרעווינאָווסקאַ גאַס, וואו ער איז אויפ'ן אָפּעראַציאָנס טיש אין שווערע ליידען גע־שטאָרבען.

פון דער באָראָכאָוו-שול.

אין דער פאָלקסשול אויפ'ן נאָמען פון בער באָראָכאָוו, צעגעלניאַנאַ 28 קומען ווייטער פאָר די איינשרייבונגען פון שילער, אויפ'ן נייעם לערן-יאָהר, וועלכעס וועט זיך אָנהויבען, קומענדע וואָך, מאָנטאָג, דעם 3-טען סעפּטעמבער.

אַגראַרען-אויסשטעלונג

נעכטען האָט דאָס אַגראַר־מיניסטעריום מודיע געווען דער פערוואַלטונג פון דער וואָיעוואָדישער גאָרטען־אויסשטעלונג, אַז עס איז בעשטימט גע־וואָרען אַ גאַנצע רייה פּריזען, צווישען וועלכע עס געפינען זיך אויך גאָלדענע און זילבערנע מעדאַלען פאַר די אויסגעצייכענטע עקספּאָנאַטען.

אין צוזאַמענשטעל פון ריכטער־קאָמיטעט וועלען אַריינגעהן פּראָפעסאָרען פון העכערע לעהר־אַנ־שטאַלטען, ווי אויך אַ דעלעגאַט פון אַגראַר־מיני־סטעריום. וואָס איז שייך דעם אָנקומען פון אַגראַר־מיניסטער ה' ניעזאַביטאָווסקי, איז ער כמעט זי־כער.

פון „גאַנג".

היינט קומט פאָר די פייערליכע פּרעמיערע פון דער נייער זעהר פרעהליכער רעוויו „כאַמיד־לאַטאַ", אין וועלכער עס בעטייליגט זיך דער גאַנ־צער אויסגעצייכענטער „גאַנג"־אַנסאַמבל.

אין „גאַנג" ווערען געגעבען אַלע טאָג צו צוויי פאָרשטעלונגען און זונטאָג — דריי.

נעכטיגער שלאַגס-רעגען און פערפלייצונג אין לאָדז.

(—) נעכטען, אַרום האַלב זיבען אַ זייגער פאַרנאַכט האָט זיך איבער אונזער שטאָדט אַדורכ־געטראָגען אַ גרויסער שלאַקס־רעגען, בעגלייט מיט רונערען און בליצען.

דער רעגען איז געפאַלען מיט אַזאַ אימפעט, אַז אין משך פון איניגע מינוט זענען אַלע קאַ־נאַליזאַציע־גריבער אָנגעפילט געוואָרען מיט וואַ־סער און די בערגער זאַמד זענען זיך צושווימען איבער די גאַסען אין אַ געדיכטער בלאָטע אַזוי, אַז עס איז ממש נישט מעגליך געווען די גאַס אַריבער־צוגעהן.

הויפּטזעכליך האָבען געליטען די נידעריגע שטאָט־טיילען: אַזוי האָט מען אויף צעגעלניאַנאַ און אויף דער גדאַנסקאַ, נעהנטער צו דער קאָנ־סטאַנטינער, נישט געקענט צו פוס אַריבערגעהן פון איין טראָטואַר אויפ'ן צווייטען. נאָר מען האָט גענומען אַריבערפאָהרען אויף דראָזשקעס, וואָס איז אויך אָבער נישט אַלעמאָל מעגליך געווען, ווייל דער שטראָם וואַסער, וואָס האָט געבושעוועט אין גאַס, האָט אין לויף מיטגעריסען בוילען, בעלקעס, שטיקער העלצער און אַנדערע קאַנאַליזאַציע־מכשי־רים, וועלכע ליגען צווייהט און צושפּרייט איבער די לאָדזער גאַסען.

צום שטאַרקסטען האָבען געליטען פון דער פערפלייצונג די אַלט־שטאָדט און די באַלוטער קע־לער־שטובען, וועלכע האָבען זיך באַלד אָנגע־פולט מיט וואַסער.

———:0:———

„אררט"-דערעפענונג.

היינט—די פייערליכע פּרעמיערע.

פאַר דעם יונגען טעאַטער'ל אונזער'ן, פאַר'ן „אררט" איז די היינטיגע פייערליכע דערעפענונגס־פּרעמיערע אַ וויכטיגע ראַטע: ער טרעט אַריין אין דעם צווייטען סעזאָן פון זיין אחריות'פולער קינסט־לערישער אַרבייט.

קיין שום יודיש טעאַטער אין פוילען טראָגט נישט אַזאַ זאָרג אויף די פּלייצעס ווי אונזער יונגע קולטור־אינסטיטוציע, מיט וועלכער לאָדז קאָן זיך בערימען אין דער גרויסער וועלט — אין די ראָזיגע זאָרג אַנ'אָנגענעהמע, אַנ'ערנערנישע טרייב־קראַפט ווען עס זענען שטאַרק און עלאַסטיש די פליגלען פון ר „אררט"־ענטוזיאַסטען.

Dr. Szarlotte
Eigerowa
POWRÓCIŁA.

אַ מיטעל פון וועלטליכען רוהם!
„THE VICHY"
אורין-טרייבענדע זריעות
זענען דאָס בעסטע מיטעל געגען נירען, בלאָז און טריפּער=קראַנקהייטען א. ד. גל. צוליב דעם וואָס זיי ענטהאַלטען אין זיך זויער-שטאָף זענען אויך אונשעצבאַר ביים פּערקאַלכען די בלוט-טראַגענדע געפעסען און פערטרעטען די קירצאַציע מיט מינעראַל-וואַסערן. חוץ דעם בעזיצען די זריעות די אייגענשאַפטען, וואָס טויטען די בעצילען. אויסערגעוועהנליכער רעזולטאַט! פּרייז 2.50
צו פערלאַנגען אין אַלע אַפּטייקען און אַפּטייק סקלאַדען. Labor. Chemiczna „Herba" Paris

„פרוי מיניסטער פון מאצעגיני"
דאָס בילד רופט אַרויס הוראַגאַנען פון געלעכטער. געשיכטע פון אַ געוויסער דאַמע, וועלכע איז געוואָרען אַ מיניסטער... אין די הויפּטראָלען:
HANS JUNKERMA , XENIA DESNI i MIA PANKAU
די זאַך שפּילט זיך אָפּ אין מאַצעגיני, אין ווינען און אויף דער אויבער דונאַי-פּלאַזש, אויפ'ן קעניגליכען באַהן הויף, אין די באָטשאַפטס-סאַלאָנען אין אַ שטילען האָטעל צימער'ל. אין אַ אָצירס נאַרסאַנ'יע קע, אויפ'ן דאַנסינג, רעסטאָראַן-קאַבינעט, אין וואַסער, אין אויטאָ, אין שאַנק און אין פּעסל.
נעכסטער פּראָגראַם: „דער טאַנץ צווישען פלאַמען".
בעמערקונג: פון דינסטאָג, דעם 28-טען אויגוסט ווערט דעמאָנסטרירט נאָרמאַל אין זאַל, אין געוועהנל. טעג 3,30 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 אַ זייגער נאָכמ.

קינאָ
ביים קאָאָפּעראַטיוו פון מלוכה קאָמונאַלע און געזעלשאַפט-ליכע בעאַמטע
40 שיענקעוויטשאַ 40
נאָר ביז מאָנטאַג, דעם 3 סעפּטעמבער

SPLENDID

אנהויב 4.30 נאכמיטאג. אנפאנג שבת און זונטאג 1.30. ביז 3 א זייגער זיצן אלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

היינט 2 פרעמיערעס! סענסאציאנעלער דאפעלטער פראגראם!

1) „שערם זיך, אססי“

פיל מיט שאמפאנער הומאר קאמעדיע מיט דער אונפערגלייכליכער העלדין „די איינאיינציגע פון קעניג פון שמאלץ“ OSSI OSWALDA

פראגראם פול מיט געלעכטער.

BERNARD KELLERMANN נייעסטער רעוואלוציאנס - פילם פון בעוואוסטער אייראפעאישער שרייבער א. נ.:

2) אין לאנד פון זילבערנעם לייב

געהיימניש פון פערכישען לעבען.

כשר צערעס

שפייז-פעטס ווערט אלזייטיג סטמפולז אויף די י'ט צום

קאכן באקן בראטן

פערלאנגט אויסדריקליך „צערעס“ מיט דער הכשר-חתימה. און ווארפט צוריק מינדווערטיגע אומבקאנטע פעטסן.

Schicht S. A. WARSZAWA

.JEŻELI ZOBACZYSZ - TO ZECHCESZ

JEŻELI ZECHCESZ - TO SPRÓBUJESZ

JEŻELI SPRÓBUJESZ - TO KUPISZ

GENTLEMAN MARKA FABRYCZNA WYRÓB KRAJOWY

„GENTLEMAN“

KALOSZE i ŚNIEGOWCE.

---

1 אדער 2 יונגעלייט קענען בעקומען לאזשי ביי וואסערמאן בענעדיקטא 27. 520

שניידערינס

צו טאנדייט ארבייט ווי אויך לערן מיידלעך ווערן געזוכט ביים וואליזען מאכען גרינבוים, נאוואמיעסקא 21.

ס'איז פערלוירען געווארן

א פארטפעל מיט וועקסלען און געלד, דאס געלד שענק איך אוועק, נור די וועקסלען בעט איך אבצוברענגען צו קעסטענבוים, געוושער 53. דער וואס האט פערלוירען איז משה זיטוואק פון לעשנא. די וועקסלען ווערן ערקלערט פאר אונגילטיג. 476

ZOSTAŁ ZAGINIONY

Weksel na sumę zł. 100, wystawca A, Pacanowski na zlecenie M. Kligera płatny 8go Grudnia 1928. Weksel niniejszym ten unieważniam oddać za wy nagrodzeniem do Kosfiszera, Północna 22. 472

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיין

מענער=שניידער=אטעליער

J. CETTER א. פ.

איז מיט'ן היינטיגען טאג געווארען איבערגעטראגען פון שענקעוויטשא 20

אויף פיעטריקאווער № 229

כ'נעהם אן בעשטעלונגען פון אייגענע שטאפען: ביליצער, טאמאשאווער, זגערזשער און אנדערע ווי אויך פון אנפערטראויטע שטאפען אויף זעהר גינסטיגע צאהלונגס-בעדינגונגען מאנאטליך אדער וועכענטליך. ערשטקלאסיגע אויספערטיגונג. סאלידע בעהאנדלונג. דער אטעליער עקזיסטירט פון 1911.

בעמערקונג: מלוכה און קאמונאלע בעאמטע ספעציעלער ראבאט.

ZAKŁAD KRAWIECKI MĘSKI מיט אכטונג

J. CETTER, Łódź, Piotrkowska 229.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דעם געעהרטען פובליקום ווי אויך מיין געשעצטע קונדשאפט, אז איך בין ארויסגעטרעטען אלס שותף פון דער פירמע פון שיך-געשעפט ליסאווסקי און וועקסלער, קילינסקיעגא 147 און האב דעם כבוד מיטצוטיילען, אז איך האב

געעפענט א מאדערן-איינגעריכטעט

שיך=געשעפט אויף גלובנא 9

אלס לאנגיאהריגער פאכמאן און טיילהאבער פון דער דערמאנטער פירמע האף איך, אז די ג' קונדשאפט וועט מיר שענקען דאס פערטרויען. מיין געשעפט איז פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע הערען=, דאמען= און קינדער=שיך ווי אויך אלע ארט הויז=שיך גוטע בעדינונג. – מעסיגע פרייזען. מיט אכטונג

D. WEKSLER, Główna 9.

א מעדעל

צו טאנדייט - וועש נייהען קען אויך בעקומען לאזשי, ווערט געזוכט ביי גרינבוים, זגערזשער 19

א טאפעצירער-ארבייטער

און א האנד-יונגעל ווערען פון זאפארט געזוכט ביי רובינשטיין, 12 פאנסקא 12. 490

א לעבער ניייער

געזעלען ווערט געזוכט אין טריקאט - געשעפט ביי האלפערן 5. נאוואמיעסקא 5. 491

ס'ווערען געזוכט

מאשין=נייהערינס

צו ווענדען זיך אין אדמיב. פון „בייטה פאלקטבלאט“.

און ערשטקלאסיגער

קאמאשען=שטעפער

א נייער ווערט געזוכט ביי י. זיסמאן זיעלאנא 23

א שפולערין

קען זיך מעלדען יעדען טאג ביז 9 אווענד צו מ. פריידענרייך 35 נארוטאוויטש 35 אין סוטערינע.

א קוואליפיצירטער

אונטערמאשינער

און א אויספרעסער צו 1. סארט מענער-מאגאזין ווערען געזוכט ביי גרילאק 13 פולנאצנא 13.

א שפולער

צו שטרימפ אין א שטויסער קענען געפינען ארבייט פאנסקא № 7 ביי מארגענשטערען פראנט I-טען שטאק. 451

FÄRBER-MEISTER

sucht Stellung als Färber-Meister. Oferten gef. unt. „K“ in dieser Zeitung. 471

ZDOLNA PODRĘCZNA

do kapeluszy natychmiast poszukiwana. Wiadomość **Zawadzka 5** sklep galanterji **„Bracia Singer“.**

עלטערן!

SZYK DZIECIĘCY

עמפפעהלט צום הערבסט-סעזאן קינדער-פאלטענדלעך קליידלעך און אנציגלעך, לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען. אכטונג! א גרויסער אויסוואהל פון שול-מונדירען.

SZYK DZIECIĘCY
5, Nowo-Cegielniana 5.

צום שול=סעזאן

עמפפעהלט

שול=ביכער

פאר אלע קלאסען און אלערליי שרייב=מאטעריאלען בוכהאנדלונג און שרייב - מאטעריאלען - געשעפט

L. KRYSZEK, Pomorska 15

קויף, פערקויף און אויסטויש פון געניצטע ביכער. 509

נייה=מאשינען

געדענקט איינמאל פאר אלעמאל, אז נור אין דער אגענטור ביי שטשעגליווי בעקומט איהר די בעסטע נייה-מאשינען אויף גוטע בעדינגונגען, געדענקט די אדרעס: אלעקסאנדריסקא 27 (טרובי ג באי'ם נאס) שטשעגליווי.

בעמ: 31ער קנות-הייבער די בעסטע. רעפאראטור אויף דער שטעל!

שניידער = געזעלען

צו דאמען=קאנפעקציע אויף גוטע בעדינגונגען ווערען געזוכט קיין בידגאשטש צו ערפארען ביי הערשקאוויטש, אל. I מאי 35. צו טרעפען טעגליך פון 8 אווענד. 465

צו פערקויפען פריוואטנייג

שפול און שלויך - שפול מאשינען

ערקונדיגען זיך ביי שידלאווסקי צעגעלניאנא 36 טעל. 28-55

רעטשניצע

פון דאקטוירים = ספעצ. אוי דענטיסטען = קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערל. קראנקהייטען	ד"ר ב. ראבינזאהן " מ. וואלפמאן " א. גוטענבוים	פון 3½–2¾, און 7–5 " 12–2 " 4–6
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר י. שרייבער " א. פאסמאנסקי	פון 2½–4 און 7–5 " 12–1 און 5–6
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אלטערמאן " מ. פעלדמאן פרוי ד"ר ח. זקלדאוויטש-סראמשקא " נוסבאום אקושערקע	פון 11–1 " 5½–7½ שבת, זונט., דינסט., דאנ. 3-5 זונט., מאנט., מיט., פרייט. 3-5
קינדער-קראנקהייטען	ד"ר מ. גוטענטאג " ל. פאמיליער	פון 10–11 און 6–7 " 12–1 און 4–5
נערוועןקראנק.	ד"ר מ. מעשלאנקא	פון 6–7 זונטאג 1–2½
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר י. מאנאוי " מ. האלפערין	פון 1–2 און 4–5 11–12, 6–8 זונט. 12–9
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד"ר מ. קלאטשקא " באל. מאן	פון 11–1 און 7–8 " 5½–5½
הויט- און וענערישע קראנק.	ד"ר מ. ברדין " י. שאלצאריעשיק	פון 12½–3½ " 6–8
צאהן- און מויל-קראנקהייטען	צאהן-ארצט מ. שעהאם " ט. ראזענבוים " ז. מיסורנאווסקא " ג. קאצענבאוס	פון 9–10¾ און 4–6 " 11–1½ " 4½–5 " 5¼–8

די לעטשניצע איז אפען טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.

קווארץ-לאמפען פאר ריינטגען-בעשטראהלונג

עס ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען, עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע ציינער, קראנען, גאלד-בריקען און פלאטין. וויזיטען אין שטאדט. נאכט-דעזשור. געבורטס-הילף.

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE

Józefa Aba w Łodzi

Zielona 10, tel. 22-12

איינשרייבונגען פון נייע שילערינס נעהמט אן דער סעקרעטאריאט פון גימנאזיום פון 20-טען אויגוסט טעגליך פון 10–1 נאכמ.

Dyrektor J. AB.

Roczny Wieczorowy Kurs Tkactwa

przy Szkole Przemysłowej

Pomorska 46/48, tel. 63-80.

ס'ווערט געלערנט: בינד-טעאריע, וועב טעכנאלאגיע, שטאף-קאנטנים און געוועב אנאליזן. די קאנצעלאריע פון די קורסען נעהמט אן איינשרייבונגען מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 7–9 אווענד.

א געוועלב
אין אנדזשעיעוו אהן אפטרעט געלד איבערצו־געבען, צו ערפאהרען פשעיאזד 55 אין געוועלב.
470

עס ווערט געזוכט
א מאשינער
און א קלאפער אין קירזשנער־ווערקשטאל שווארצמאן, נארוטאוויטשא 42.
482

נוצט נור
Alboril
די פארנעהמסטע שמעקענדע זייף צו וועש און צו וואשען זיד.

א קוואליפיצירטע
רעפעזירקע
קאן זיך מעלדען פיעטרק. 21 ביי ראזמארין צו טוויסערס.
474

עס ווערט געזוכט
א קוואליפיצירטער
קיזשנער־געזעלען
צו קאנפעקציע גענגען גוטע בעלוינונג צו מעלדען זיך ביי ה. טאפף זגוואדזקא 39

נייער לונא־פארק
אבגעקומען קיין לאדז!
אויפ'ן געוועזענעם פלאץ פון „קלודסקי"־צירק,
אויף נארוטאוויטש־גאס ביי דער טראמוואי־אווא

אכטונג!
דער נייער „לונא"־פארק האט גארנישט געמיינזאמעס מיט דעם קליינעם „לונא"־פארק אויפ'ן דאמבראווסקי־פלאץ.
אכטונג!
פרעכטיגע בעלייכטונג! טעטיג ביז 12 א זייגער ביינאכט! טוזענדער לאמפען!
אינדיאנער און קאוובאי'ען „דער ווילדער מערב" (Wild West Show)
BILLY JENKINS פיהרער פון די קאוובאיען און פענאמענאלער שיסער.
עלעקטרישע אויטאס (עלעקטראדראם) ∴ ריזיגע און פרעכטיגסטע קארוזעלע אין דער וועלט ∴ לאך־פאלאץ. טייוולאניש ראד ∴ גרויסער קראקאדיל אין אייראפא ∴ נעגערס, סאקירען, טאבאגאן, לאבירינט, אויטאדראם, טעאטערס: אילוזיעס, כשוף הינד, מאלפעס א. א.נד. איבערראשונגען ∴ קאנצערט פון ארקעסטער ∴ רעסטאראן און קאווארניע אויפ'ן ארט ∴ זונטאג און יום־טוב קינסטליך פייער, צמעריק, פייערווערק

רוער עסוויל
רייכער אויסוואהל! גאראנטירטע ארבייט!

קויפט שלאף־צימער, שפייז־צימער, קאבינעטען ווי אויך ענצעל זאל זיך ווענדען נאר צו די איבערל בעקאנטע סאלידע פירמע
I.M.Terkeltaub 12 Narutowicza 12
w podwórzu, telefon 34-18.

מעבעל
ביליגסטע פרייזען! בעקוועמסטע בעדינגונגען

צאהן־ארצט LEKARZ DENTYSTA
St. GELBERG
זאכאדניא 15, טעל. 08=31.
צוריקגעקעהרט.
היילט גאנץ פערנאכלעסיגטע צייהן און מונד־קראנקה. צאהן־ציהונג אהן שמערצען, היילט מיט ליכט־בעשטראהלונג, ספעציעלער לאבאראטאריום פון קינסטליכע צייהן.
נעהמט אן פון 9–7 אווענד.

איבערראשענד נייעס פאר דאמען און הערען!
נאר פאר 2,50 זלאטים ווערט איבערגעמאכט און איבער געפאסאנירט דאמען און מענער־היטען ווי אויך קינדער־היטען פון גאר אלט ווערט געמאכט גענצליך ניי, לויט די נייע מאדעלען און פאכאבען פינקטליכע אויספיהרונג און רעעלע בעהאנדלונג. גלייכצייטיג קאנט איהר בעקומען אין א גרויסען אויסוואהל אלע ארט דאמען און מענער־היטען צו ביליגע פרייזען. געדענקט די אדרעס לוטאמירסקא 2 (האסטעל־גאס) אדער זגערסקא 20, ביי י. גערדער.

בחנם
איז די אויגען־אונטערזוכונג ביים קויפען א בריל אדער א צוויקער, וועלכע מען בעקומט אמביליגסטען ביי
Fr. Postleb, OPTYK
Łódź, Piotrkowska 71
Zeiss - Gläser א גרויסער אויסוואהל פון שטייגער־ברילען
בריליען־גלעזער קויפט מען נאר ביי פאסטלעב.
עלטסטע און ביליגסטע געשעפט אין לאדז.

גאנץ אומזיסט
ווערט יעדען צוגעפאסט א בריל אדער א צוויקער, ווי אויך אלערט גלעזער
— — איז צו בעקומען — —
צו קאנקורענץ־פרייזען
נור ביי דעם בעוואוסטען לאנגיעהריגען אפטיק
M.J.Herszkovn
CEGIELNIANA 37 (róg Piotrk.)
אכטונג: צילינדער און קאמבינירטע גלעזער ווערען אין משך פון איין טאג אויסגעפיהרט.
די נייעסטע אמעריקאנער פאסאנען! שענסטע לארניאנען! רעעלע און פינקטליכע בעהאנדלונג!

Męskie Gimnazjum Humanistyczne
Tow. Sz. O. i W. T. w Łodzi
POMORSKA 46, tel. 6-64.
אנמעלדונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע פון גימנאזיום טעגליך חוץ שבת פון 11 ביז 1 נאכמיטאג. אנפאנג פון די עקזאמענס דעם 4־טען סעפטעמבער.
Dyrektor M. SZWAJCER.

עלעקטרישע
קראפט־מאטארן
פון ערשטקלאסיגע פירמעס פון 1 H.P. ביז 15 H.P.
פערקויפט צו פאבריקס־פרייזען פונ'ם לאגער
Biuro Techniczne „DYNAMO"
Piotrkowska 85 tel. 8-27.
די פירמע עקזיסטירט פון 1908!

געדענקט איינמאל פאר אלעמאל!
נאר טעל. 36=69
Szybka Pomoc Krawiecka
ul. PIOTRKOWSKA 110 (אין הויף)

אויפפרישען אנ'אנצוג זל. 2,80 א קלייד 2,60 מיט'ן אפנעהמען און אפשיקען. פארבען, כעמיש־וואשען, רעפעראטורען, איבערארבייטונגען און קינסטליך־צערצוען. אלץ ווערט אויסגעפערטיגט אין א קורצער צייט. אויף יעדען טעלעפאן פערלאנג שיק איך ארויס שיק־יונגע
דער אנשטאלט איז טעטיג פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

7-io KL. SZKOŁA POWSZ. № 26
IZAAKA GOLDBERGA (Aleja I-go Maja 16).
די שולע האט א דאנק איהר פרוכטבאר'ע טעטיגקייט אויפ'ן געביט פון יודישען חינוך אין משך פון איהר פיל־יעהריגער עקזיסטענץ, שטענדיג פערנומען דעם חשובסטען ארט אין דער ערשטער רייהע פון די בעדייטענדסטע בעסטע שולען פון אונזער שטאט.
אט אזוי וועלען איך להבא אנגעשטרענגט ווערען די מעגליכסטע כוחות מוג'ם גאנצען שול־פערזאנאל, כדי צו דערהאלטען דעם פרעסטיזש פון דער שולע אויף דער הכבסטער מדרגה פון איהר אויפגאבע.
פאר אנפענגער וועט פון נייעם שול־יאהר אן דער שכר לימוד בעדייטענט ערמעסיגט ווערען. גאנץ בעזונדער וועלען אויך המס־פרייזען בערעכענט ווערען פאר אונבעמיטעלטע, עווענטועל פאר שילער, וועלכע האבען ביז איצט געלערנט אין די שטעטישע, פאוושעכנע שולען.
אין קימענדיגען שול־יאהר וועלען די תלמידים פון 4־טען אדזיאל אן לערנען נאכמיטאג אויך משניות און גמרא ביי די בעסטע מלמדים פעדאגאגען.
די העברעאישע שפראך וועט געלערנט ווערען מיט א זעהר לייכטען סיסטעם (עברית בעברית) אהן שום האקיס־פאקיס פון „hawara sfardit".
שילער־אנמעלדונגען — יעדען טאג פון 9 ביז 3 נאכמיטאג ביים איינשרייבען זענען נויטיג דעם שילערס מעטריקעס.

אויף ראטעס!!!
אויבער־העמדער
און נאכט־העמדער
פון פאפעלין, זעפיר און אנדערע שטאפען
צו בעקומען אין דער ערשטקלאסיגער פראצאווניע פון
J. WOROBIEJCZYK
41. KILIŃSKIEGO 41.

אויסגעצייכענטע
דאמען־ ½ הערען־וועש
שקארפעטען און טריקאטאזשען
I און II סארט עמפפעהלט די פירמע
„Bon-Ton"
6 ZIELONA 6
קאנקורענץ פרייזען! קאנקורענץ פרייזען

לעזט אויפמערקזאם!
מיינע לאזונגען: גוטע סחורה און צוגענגליכע פרייזען! דער איבערל בעוואוסטער
Z. BOCIAN, Piotrk. 41 (w podwórzu) מעבעל־לאגער
עמפפעהלט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידען מעבעל פון איינצעל־שטיקער ביז גאנצע איינריכטונגען אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען. בעמערקונג: געלעגענהייטליך צו פערקויפען א מאהאגאניווע סאלאן געדעקט מיט זייד.

האלא! האלא! קלינג טעלעפאן 30=63
היט זיך אפ פון פאלשע נאכמאכונגען
גיב נישט אפ דיין גארדעראבע צו נישט פאכמענישע פירמעס!
„Pogotowie Krawieckie KIERSZA", 91 Żeromskiego 91.
מיר פרישען אויף
קלײדער פאר 2,80 זל. (מיט אפנעמען און אפשיקען) עס ווערט גענייצעוועט, איבעראַרבייט
גארניטורן פאר 3 זל. (מיט אבנעמען און אפשיקען) כעמיש געוואשען און געפארבט

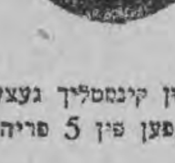

רעפעריירט און קינסטליך געצערקוועט.
דער אנשטאלט איז אפען פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

די אויטאָריזירטע פּערטרעטער

Ford Motor Company

מאַכען בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפֿט, אַז אונזער לאַגער איז שטענדיג פֿערזעהען מיט אַ רייכען אויסוואַהל פֿון

אויטאָ-טויש-טיילען FORD ווי אויך אָפּאַנעס און אַקצעסאָריעס.

פּראָוויזאָניסטען ערטיילען מיר בעדיי־נגונגען רעבאַטען.

B-cia POZNAŃSCY, Inżynierowie

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Łódź, ul. Piotrkowska № 144, tel. 57-44.

Wejście do Składu części zamiennych ul. Ewangelicka № 2.

פּראָוויזאָניסטען ערטיילען מיר בעדיי־נגונגען רעבאַטען.

קינאָ MIMOZA

178 קילינסקי 178.

היינט און פֿאָלגענדע טעג! די גרעסטע טראַגעדיע פֿון דער וועלט! היינט און פֿאָלגענדע טעג!

„ליבע און בלוט"

די גרעסטע פּאַראַדע פֿון דער וועלט

די מוראַ פֿאַר אַן'אַלוועלטליכען קריג. .·. דראַמע פֿון בלוט, טרערען, ליבע און אָפּפֿערונג אין 12 אַקטען.

אין דער הויפּט־ראָלע דער אונפֿערגלייכליכער טראַגיקער — און די פּראַכטפֿולע —

Molly O'Day Richard Barthelmes

אויבערן פּראָגראַם: אַן'אַמעריקאַנער קאָמעדיע אין 2 אַקטען:

דער נעכסטער פּראָגראַם: **„MARQUITA"**

קינאָ „ERA"

פּרי־העיר „פּלאַרא" זאַווישאַ 22 (בּאַלוּט)

אָנהויב פֿון די פֿאָרשטעלונגען אין וואָך. טעג 5.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 2 אַ זייגער נאָכמ.

פּערשטקלאַסיגער אָרקעסטער

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט

היינט און פֿאָלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע! היינט און פֿאָלגענדע טעג!

„דער זוהן פֿון הימעל"

סענסאַציאָנעלע כינעזישע דראַמע אין 10 אַקטען.

— אין דער הויפּטראָלע — **OWEN MOORE** — אין דער הויפּטראָלע

אויסערדעם: די פֿרעהליכסטע אַמעריקאַנער קאָמעדיע אין 2 אַקטען.

ODEON

היינט און ווייטערע טעג!

די נייעסטע דראַמע פֿון די הויף־ספֿערען און פֿון די פּאַריזער מלינות

„דער פֿירשט און די אַפּאַשקע"

סענסאַציאָנעלע סאַלאָן־דראַמע אין 10 אַקטען. אין די הויפּט־ראָלען: George O'Brien, Virginia Valli, Mc. Donald || אַ פּאַרס אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פּאַרס

CZARY

די שענסטע אַרטיסטקע אין דער מעכטיגסטער דראַמע פֿון דער פּרויען־נשמה

CORINNE GRIFFITH

היינט אַ פֿייערליכע פּרעמיערע!

„מערטירערין פֿון דער הייראַט"

אַ פֿילם, וואָס יעדעס ווייב און יעדע מוטער מוזען זעהען!

אויפֿ'ן 1-טען סעאַנס זענען אַלע פּלעצער פֿון 50 גר.

APOLLO

היינט און פֿאָלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם אין 20 אַקטען! היינט און פֿאָלגענדע טעג!

1) גלאַנץ און די נויטען פֿונ'ם לעבען פֿון אַ קורטיזאַנע

ריהדענדער פֿילם, וועלכער אילוסטרירט דעם לוקסוס און די נויטען פֿונ'ם איצטיגען פּאַריזער לעבען, געשאַפֿען לויט'ן בעוואוסטען ווערק פֿון באַלזאַק.

— אין די הויפּטראָלען: — **Andree La Fayette i Paweł Wegener**

2) דער פֿירשט פֿון די שוואַרצע בערג

פֿרעהליכער פֿילם פֿול מיט ראָמאַנטישע פּאַסירונגען. אין די הויפּטראָלען

Vivian Gibson i Harry Liedtke

קינאָ „סירענאַ"

KINO TEATR „SYRENA"

ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

25 אַקטען נאָר ביז מאָנטאָג ד. 3 סעפּטעמבער 1928, 2 מעכטיגע פֿילמען אין 1 פּראָגראַם 11-טער דאָפּעלטער שלאַגער־פּראָגראַם! פּערענדיגונג פֿון זומער־סעזאָן 25 אַקטען

1) „אין רייצענדע פֿייער פֿון בריליאַנטען"

ערצעהלונג פֿון לײדענשאַפֿטליכע און אמת'ער ליבע אין 13 גרויסע אַקטען מיט

BILLIE DOVE, LLOYD HUGHES i LEWIS STONE.

2) בלאַפֿען - בלאַפֿען מיר, אָבער נישט זיך

(Bujać to my, a nie nas...) פֿרעהליכע קאָמעדיע אין 12 אַקטען מיט BETTY BRONSON, STERLING i G. GRAY אין די הויפּטראָלען.

נעכסטער פּראָגראַם: „ליבע און בלוט" (גרעסטע וועלט־פּאַראַדע) נעכסטער פּראָגראַם.

אַלעקסאַנדראָווסקאַ 37, טעל. 49-48.

דער זאַל ווערט געקיהלט מיט די נייעסטע ווענטילאַטאָרען. פּערשטקלאַסיגער אָרקעסטער.

אַנאָנסען-פּרייז פֿאַר'ן טעקסט—15 גר. פֿרייטאָג און ערב יו"ט—20 גר. אין דער זייט 7 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „
נאָכ'ן טעקסט—1 „ „ „ „ 15— „ „ „ „ 7 „
לייסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. פּלייצען—10 גר. אַ ווערט

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צוטראָגען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד מיט 30 פּראָצ. טייערער.
פֿאַר'ן איינהאַלט פֿון מעדיציניש די אַנאָנסען אין דער פּאָרלאַג נישט פֿעראַנטוואָרטליך די אַדמיניסטראַציע ווי אויך ... און ...

Za Wydawnictwo „Majer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.

Redaktor odpowiedzialny: Ch. [illegible]

Czcionkami i druk. „Majer Folksblat", Wschodnia [illegible]